

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

ปริญญญา

การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน
ตำบลระเริง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

Factors of Land Use Right Changing of Farmer in Land Reformed Area Raroeng Sub-district,
Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province

นามผู้วิจัย นางสาวยุพา ราชจินดา

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก (ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสวัตรี ณ ถลาง, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (รองศาสตราจารย์ลลิตี กาวีตะ, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา (รองศาสตราจารย์เรืองไกร โคกฤษณะ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง
อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

Factors of Land Use Right Changing of Farmer in Land Reformed Area Raroeng Sub-district,
Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province

โดย

นางสาวยุพา ราชจินดา

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

พ.ศ. 2551

ยุพา ราชจินดา 2551: ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดนครราชสีมา ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน) สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผู้ช่วยศาสตราจารย์โสวัตร วัฒนกลาง, Ph.D. 105 หน้า

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ลักษณะการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกร และกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน และทราบถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม ก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักและการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4 - 01) แต่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระหว่าง พ.ศ. 2540 - 2550 ในพื้นที่บ้านระเริง และบ้านคลองสมบูรณ์ ตำบลระเริง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 101 ราย

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 50.5 ลักษณะการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรโดยการขาย คิดเป็นร้อยละ 54.9 และแบ่งให้เช่าร้อยละ 33.3 ส่วนกลุ่มบุคคลที่เข้าไปทำประโยชน์แทนส่วนมากเป็นนายทุน คิดเป็นร้อยละ 41.2 รองลงมาได้แก่ เพื่อนบ้าน ข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ สาเหตุส่วนใหญ่ที่เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิได้แก่ ขาดเงินทุน ไม่มีแรงงาน ต้องการเปลี่ยนอาชีพและสภาพดินไม่เหมาะกับการทำเกษตร ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือน รายได้ภาคเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร รายจ่ายภาคเกษตร และหนี้สิน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Yupa Rachjinda 2008: Factors of Land Use Right Changing of Farmer in Land Reformed Area Raroeng Sub-district, Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province. Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management), Major Field: Sustainable Land Use and Natural Resource Management, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Assistant Professor Sowatree Nathalang, Ph.D. 105 pages.

This study aimed to find out factors of land use right changing of farmer in land reformed area by investigating characteristics of right changing of farmer and groups of peoples who took advantages of the right changing. The research was also to investigate the socio-economic aspects before and after the land use right changing of farmers in land reformed area. Data collecting was conducted by using in-depth interview among key informants. The information from semi-structured interview among target group composing of 101 farmers who have got the land reform land use certificate (ALRO 4-01) but land use right changing of farmer in land reformed area during the year 1997-2007 were also collected in Raroeng Village and Klong Somboon Village, Raroeng Sub-district, Nakhon Ratchasima Province.

The results showed that the farmers who changed their land use right were about 50.5 percent. The land right changing was increased by selling land (54.9%) and land rent (33.3%). Most people who took advantages of the land use right changing were investors (41.2%). However, other groups of people were neighbors, government workers and state enterprise workers. The main reasons for land use right changing were the lack of fund, labor shortage, need in occupation changing and the unsuitability of soil for agricultural purpose. Factors which were significantly related to land use right changing at statistical level of 0.5 were age, education, occupation, settlement of family, in-farm income, off-farm income, expenses of agriculture and debt.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

____ / ____ / ____

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และเมตตาอย่างสูงของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสวัตรี ณ ถลาง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.ลิลลี่ กาวิตะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ รวมทั้งช่วยชี้แนะแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณ ดร.อนิรุทธิ์ โพธิจันทร์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พยัคติพล ณรงค์ชวณะ ประธานการสอบ ที่กรุณาช่วยแนะนำเพื่อเติมเนื้อหาให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์และทรงคุณค่ายิ่งขึ้น

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.รังสฤษดิ์ กาวิตะ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืนทุกท่านที่ช่วยประสิทธิประสาทวิชาให้กับลูกศิษย์คนนี้

ขอขอบพระคุณท่านรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายรัชชชัย ลำโรงวัฒนา) ที่ให้โอกาสและสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ ขอขอบคุณเกษตรกรหมู่บ้านระเริง หมู่บ้านคลองสมบูรณ์ ตำบลระเริง อำเภอลำทะเมนชัย ทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บข้อมูล รวมทั้งการต้อนรับที่อบอุ่นเป็นกันเอง ขอขอบคุณเพื่อนๆ SLUSE 5 ที่มีน้ำใจช่วยเก็บข้อมูล และขอบคุณพี่ๆ ที่ทำงานทุกๆ ท่านที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ที่สำคัญที่สุดขอขอบพระคุณพ่อ แม่ และคุณวราสารัตน์ ที่คอยให้กำลังใจและให้การสนับสนุนมาโดยตลอด จนทำให้ชีวิตมาสู่ความสำเร็จอีกก้าวหนึ่งในวันนี้ ขอขอบคุณ

ยุพา ราชจินดา

ตุลาคม 2551

สารบัญ

หน้า

สารบัญ	(1)
สารบัญตาราง	(4)
สารบัญภาพ	(6)
คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อ	(8)
ประมวลศัพท์	(9)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตการศึกษา	4
ประโยชน์ที่ได้รับ	4
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	5
แนวคิดและหลักการปฏิรูปที่ดิน	5
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	17
พื้นที่ศึกษา ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา	23
กรอบแนวคิดในการศึกษา	41
สมมติฐานการวิจัย	42

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	43
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
วัสดุอุปกรณ์	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล	44
การวิเคราะห์ข้อมูล	45
บทที่ 4 ผลการศึกษาและวิจารณ์	47
ผลการศึกษา	47
การดำเนินงานจัดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง	
อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา	47
สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ก่อนและหลังจากการเปลี่ยนสิทธิการใช้	
ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง	
อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา	50
ลักษณะการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรและกลุ่มบุคคลผู้เข้าไป	
ทำประโยชน์แทน	61
ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรดินที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิ	
การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง	
อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา	66
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	80
สรุปผลการศึกษา	80
ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	82
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	83

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	87
ภาคผนวก ก ปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจที่มีและไม่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิ การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน	88
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์เกษตรกร	93
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	105

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปสาเหตุและปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21
2	ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน	51
3	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของภูมิถิ่นเดิมและระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	52
4	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของอาชีพหลักและอาชีพรองก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	54
5	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายได้ในภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	55
6	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายจ่ายในภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	57
7	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายได้นอกภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	58
8	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายจ่ายนอกภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	59
9	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของภาวะหนี้สิน แหล่งสินเชื่อ ก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	61

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
10	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของลักษณะการเปลี่ยนสิทธิ วิธีการที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน และกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน	62
11	จำนวนครัวเรือนและร้อยละของปี พ.ศ. และสาเหตุที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	64
12	ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีและไม่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน	73
13	ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมการดำเนินงานของ ส.ป.ก.	75
14	ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	76
ตารางผนวกที่		
1	ปัจจัยทางด้านสังคมที่มีและไม่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน	89
2	ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีและไม่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน	91

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ลักษณะภูมิประเทศของตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์	23
2	ขอบเขตของตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์	25
3	แผนที่แสดงขอบเขตรายหมู่บ้านของตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์	27
4	แผนที่แสดงจุดดินที่พบในบริเวณหมู่บ้านระเริง และหมู่บ้านคลองสมบูรณ์ ตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์	31
5	แสดงลักษณะของชุดดินตลิ่ง	32
6	แสดงลักษณะของชุดดินวังสะพุง	33
7	แสดงลักษณะของชุดดินวังไผ่	34
8	แสดงลักษณะของชุดดินลี้	35
9	ขอบเขตของหมู่บ้านระเริง ตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์	38
10	ขอบเขตของหมู่บ้านคลองสมบูรณ์ ตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์	40
11	กรอบแนวคิดการศึกษา	41
12	พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์	49

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
13	แผนที่แสดงกลุ่มชุดดินบริเวณหมู่บ้านระเริง หมู่บ้านคลองสมบูรณ์ ต.ระเริง อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา	78
14	แสดงสภาพดิน ลักษณะเนื้อดิน และก้อนหินที่โผล่กระจายทั่วพื้นดิน	79

คำอธิบายสัญลักษณ์ และอักษรย่อ

ส.ป.ก.	=	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
ส.ป.ก.4-01	=	หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน
คปก.	=	คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ประมวลศัพท์

การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	-	การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยเกษตรกรผู้ถือครองที่ดินที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) ได้ให้บุคคลอื่นเช่าเข้าทำประโยชน์หรือขายที่ดินทั้งหมดหรือบางส่วนให้แก่บุคคลอื่นซึ่งทำให้เกษตรกรไม่ได้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้นด้วยตนเองหรือทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้นด้วยตนเองในบางส่วนซึ่งอาจอยู่ในฐานะของลูกจ้างที่ทำประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้น
การทำประโยชน์ในที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน	-	เกษตรกรผู้ได้รับสิทธิในการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) จัดให้และได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) แล้วได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น
เกษตรกร	-	เกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) ตำบลละเรียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ขายสิทธิ	-	เกษตรกรผู้ได้รับสิทธิการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจัดให้และได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) แล้วไม่ทำประโยชน์ด้วยตนเองแต่ขายที่ดินให้ผู้อื่นเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน
นายทุน	-	บุคคลที่เกษตรกรตำบลละเรียงไปซื้อเชื่อปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และเมล็ดพันธุ์พืช ฯลฯ หรือไปกู้เงินมาลงทุนซึ่งเกษตรกรเรียกว่าเถ้าแก่ และเป็นเถ้าแก่ที่อยู่ในตำบลละเรียงและในอำเภอปากช่อง

ประมวลศัพท์ (ต่อ)

สิทธิการเข้าทำประโยชน์	-	สิทธิที่เกษตรกรได้รับเอกสารสิทธิเพื่อเข้าทำประโยชน์ในที่ดินเพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรม อยู่อาศัย หรือใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมใดๆ โดยตัวเกษตรกรและครอบครัวของผู้ได้รับเอกสารสิทธินั้น
เอกสารสิทธิ	-	เอกสารที่มอบให้กับเกษตรกรเพื่อแสดงถึงการได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน เสมือนหนึ่งเป็นเจ้าของที่ดินตามกฎหมายอื่นๆ นอกเหนือไปจากประมวลกฎหมายที่ดิน

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ที่ดินเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญและเป็นรากฐานของการผลิตทางด้านเกษตรกรรม แต่เนื่องจากทรัพยากรที่ดินมีอยู่อย่างจำกัด ในขณะที่ประชากรของประเทศเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้มีการบุกรุกเข้าไปทำประโยชน์ในเขตป่าสงวนหรือในพื้นที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง จึงทำให้เกิดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรที่ดิน เกิดความขัดแย้งทั้งระหว่างประชาชนและรัฐบาล รัฐบาลจึงได้พยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การปฏิรูปที่ดินเป็นมาตรการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว

การใช้ที่ดินในประเทศไทย พ.ศ. 2548 แยกเป็นเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 130.2 ล้านไร่ เนื้อที่จำแนกไม่ได้ เช่น ที่สาธารณประโยชน์ ที่สุขาภิบาล ที่เทศบาล ที่หนองบึง เส้นทางคมนาคม 105.9 ล้านไร่ เนื้อที่ป่าไม้ 104.7 ล้านไร่ โดยที่จำนวนเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตร 130.2 ล้านไร่ อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินจำนวน 42.2 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 32.29 ของเนื้อที่ถือครองทางการเกษตร ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านต่างๆแก่เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเท่ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเกือบครึ่งหนึ่งของเกษตรกรทั่วประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2550)

วัตถุประสงค์หลักของการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อปรับปรุงสิทธิและการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้มีการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้เกษตรกรผู้ไร้ที่ทำกิน ผู้เช่าที่ดินและผู้ประสงค์จะเป็นเกษตรกร ได้มีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดินสำหรับทำเกษตรอย่างถาวรตลอดจนยกระดับความเป็นอยู่และรายได้ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินให้ดีขึ้น (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2548) ให้ผลการจัดที่ดินแก่เกษตรกรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกษตรกรเหล่านั้นแสวงหาผลประโยชน์โดยการนำที่ดินไปขายหรือแบ่งที่ดินให้แก่บุคคลอื่น ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 39

ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จะทำการแบ่งแยกหรือโอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรม หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร หรือ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม” จากคำกล่าวของ ศ.ดร.ธีระ สูตะบุตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในงานวันรณรงค์การปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่ที่ทิ้งร้างว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีปัญหาด้านการใช้ที่ดินอยู่ 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ ปัญหาด้านการถือครอง และปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม โดยที่ผ่านมาได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยมาตรการต่างๆ อาทิ การกระจายการถือครองที่ดิน ซึ่งมักเป็นรูปแบบการนำเอาที่ดินของรัฐมาจัดสรรให้ และอีกส่วนหนึ่งคือ การปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สอดคล้องกับทรัพยากรและการใช้เทคโนโลยี

ในสภาพความเป็นจริงเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ยังมีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยวิธีการต่างๆ จากรายละเอียดสรุปผลการดำเนินงานโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตในเขตปฏิรูปที่ดิน การติดตามการทำประโยชน์ในที่ดินทำกินของเกษตรกร ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2544 ถึงเดือนธันวาคม 2546 (รายงาน ณ วันที่ 31 มกราคม 2547) พอสรุปในเบื้องต้นว่า จากการติดตามการทำประโยชน์ในที่ดินทำกินของเกษตรกรทั้งหมด 786,805 แปลง มีการขาย 8,653 แปลง นับว่าเป็นปัญหาที่กระทบต่อการจัดที่ดินเป็นอย่างมาก (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2548)

พื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำสายหลักของภาคอีสานและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำมูล และแม่น้ำบางปะกง ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาด (undulating terrain) มีลักษณะเป็นเนินเขาสูงต่ำสลับกัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 400-700 เมตร ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน (เรื่องไร โตฤกษ์ และ พยัคดิพล ณรงค์ชวณะ, 2545) นอกจากนี้พื้นที่อำเภอวังน้ำเขียวยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติมากมาย และมีภูมิอากาศที่เย็นสบายเกือบทั้งปี มีอากาศบริสุทธิ์ จนได้รับการกล่าวขานนามว่าเป็นสถานที่ที่มีโอโซนสูงเป็นอันดับ 7 ของโลก และด้วยชื่อเสียงอันเป็นแหล่งโอโซนอันดับ 7 ของโลกที่มีอากาศบริสุทธิ์เช่นนี้ ทำให้อำเภอวังน้ำเขียวกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย (สำนักข่าวเนชั่น, 2550)

ตำบลระเริงตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว และอยู่ในโครงการปฏิรูปที่ดินป่าเขาภูหลวง ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและเนินเขาสูงสลับกันทั่วทั้งพื้นที่ มีสภาพภูมิอากาศ และภูมิทัศน์ที่ความเหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงมีคนต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดิน เช่าที่ เนื่องจากการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร มีรายได้น้อยและขาดทุนเป็นประจำ เกษตรกรมีหนี้สิน จึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ขายที่ดิน แล้วหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในภาคเกษตรในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งก่อนที่จะประกาศให้พื้นที่ป่าเขาภูหลวงเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน พบว่าเกษตรกรขาดกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทางราชการจึงไม่สามารถออกหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ได้ กรมป่าไม้จึงได้มอบให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินดำเนินการปฏิรูปที่ดินโดยพื้นที่ที่รับมอบจากกรมป่าไม้ 353,825 ไร่ (อร่าม แก้วนิล, 2548 อ้างใน ชรรมศักดิ์ วิศาลศักดิ์, 2546) จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสำนักงานการปฏิรูปที่ดินได้จัดกิจกรรมการพัฒนาดังในพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดิน ทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและรายได้ หากจัดที่ดินให้เกษตรกรแล้วแต่เกษตรกรไม่ได้ทำประโยชน์ในที่ดิน การปฏิรูปที่ดินก็ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ศึกษาลักษณะการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรและกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทนเกษตรกรที่ได้รับสิทธิ และทราบถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมก่อนและหลังจากที่เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาการจัดที่ดินของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคม ก่อนและหลังจากการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรและกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรดินที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งตำบลระเริงเป็นพื้นที่ที่ทางสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้ดำเนินการประกาศให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดินทั้งตำบล และได้เลือกศึกษาแบบเจาะจงในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านระเริง หมู่ที่ 9 บ้านคลองสมบูรณ์ ตำบลระเริง อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรหรือบุคคลภายในครอบครัวเดียวกันที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่ แต่ได้มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรณีขายที่ดิน ให้เช่า หรือแบ่งเช่าให้กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลภายในครอบครัว และ 2) เกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่แต่ไม่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในระหว่าง พ.ศ.2540-2550 จำนวน 101 ครอบครัว โดยใช้ช่วงเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน 2550-เมษายน 2551

ประโยชน์ที่ได้รับ

เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดที่ดินและปัญหาการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ได้ตรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการปฏิรูปที่ดิน
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน
4. พื้นที่ศึกษา ตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

แนวคิดและหลักการปฏิรูปที่ดิน

1. ความหมายของการปฏิรูปที่ดิน

การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่กำหนดในพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 4 หมายถึง การปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและการถือครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐนำที่ดินของรัฐ หรือที่ดินที่รัฐจัดซื้อ หรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งมีได้ทำประโยชน์ในที่ดินด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อจัดให้เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ และสถาบันเกษตรกรได้เช่าซื้อ เช่า หรือเข้าทำประโยชน์โดยรัฐ ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม และปรับปรุงทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายให้เกิดผลดียิ่งขึ้น (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2549)

2. สาเหตุสำคัญของการปฏิรูปที่ดิน

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตร ที่ดินจึงเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นรากฐานของการผลิตทางเกษตรกรรม จากอดีตจนถึงปัจจุบันปรากฏว่า

เกษตรกรประสบปัญหาและความเดือดร้อนที่เกิดจากสภาพดินเสื่อมโทรมจึงทำให้อัตราผลผลิตเกษตรกรมอยู่ในระดับต่ำ และต้องสูญเสียสิทธิในการครอบครองที่ดินกลายเป็นผู้เช่าที่ดิน นอกจากนี้ยังต้องเสียค่าเช่าที่ดินในอัตราที่สูง เกษตรกรไม่ได้รับความเป็นธรรมและเสียเปรียบจากระบบการเช่าที่ดินและการจำหน่ายผลผลิตตลอดมา ซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะความยุ่งยากทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การปกครองเป็นอย่างมาก จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยวิธีการปฏิรูปที่ดิน เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินและทำให้การใช้ที่ดินเกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่เกษตรกร สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2548) ได้สรุปสาเหตุสำคัญที่นำมาสู่การปฏิรูปที่ดินในประเทศไทย ดังนี้

2.1 การเพิ่มขึ้นของประชากรตลอดเวลา ขณะที่ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมีจำกัด โดยมีการบุกรุกทำลายป่าไม่มากขึ้น จึงจำเป็นต้องหาทางให้มีการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.2 ค่าเช่าที่ดินสูงเกินจนเกษตรกรรับไม่ไหวและปริมาณผลผลิตไม่สอดคล้องกัน มีการเอารัดเอาเปรียบจากเจ้าของที่ดิน ซึ่งผู้เช่าไม่มีทางเลือกเพราะที่ดินมีจำกัด แม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติออกมาควบคุมค่าเช่านาออกบังคับใช้ แต่การบังคับใช้ไม่ทั่วถึง

2.3 ปัญหาความยากจนและหนี้สิน ภาคเกษตรกรรมแม้จะเป็นส่วนสำคัญของประเทศแต่รายได้ของเกษตรกรยังต่ำมาก ทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน ประกอบกับผลผลิตตกต่ำ

2.4 ปัญหาเกษตรกรที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน คือเกษตรกรที่บุกรุกที่ดินของรัฐไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินเพื่อประกอบอาชีพ

2.5 แรงกดดันจากกระแสแนวคิดปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเป็นสถานการณ์สำคัญประการหนึ่งที่เป็นตัวเร่งให้เกิดการปฏิรูปที่ดิน

3. วัตถุประสงค์ของปฏิรูปที่ดิน

จากพระราชบัญญัติว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 วัตถุประสงค์ของการปฏิรูปที่ดิน ดังนี้

3.1 เปลี่ยนสภาพของผู้เช่าที่ดินและเกษตรกรผู้ไ้ไร่ที่ทำกิน ให้เป็นเจ้าของที่ดินที่ทำการเกษตรด้วยตนเอง

3.2 เพิ่มพูนผลผลิตทางเกษตร ให้บริการด้านสินเชื่อและการตลาดเพื่อให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3.3 ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มในชนบท โดยรวมเกษตรกรเข้าเป็นกลุ่ม เช่น สหกรณ์ เป็นต้น

3.4 ให้การศึกษา บริการสาธารณสุข บริการด้านสาธาณูปโภค การเพิ่มสวัสดิการ ได้แก่ เกษตรกร

3.5 ลดช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนในชนบทและในเมือง

4. ที่ดินที่นำมาปฏิรูปที่ดิน

ที่ดินที่นำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2549) มี 2 ประเภท คือ

4.1 ที่ดินของรัฐ ได้แก่

4.1.1 ป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม เป็นที่ดินเสื่อมโทรมอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพป่าไม้ได้เหมือนเดิม และที่ดินมีสภาพความเหมาะสมกับการเกษตรซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดิน เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตการปฏิรูปที่ดินในพื้นที่นั้นแล้วมีผลเป็นการเพิกถอนป่าสงวนแห่งชาติในแปลงพื้นที่นั้นโดยไม่ต้องเพิกถอนตามกฎหมายป่าสงวนแห่งชาติอีก

4.1.2 ที่จำแนกตามมติคณะรัฐมนตรี เป็นที่ดินที่คณะกรรมการพัฒนาที่ดินได้จำแนกการใช้ประโยชน์ในพื้นที่และการนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติจำแนกพื้นที่ส่วนใดออกจากป่าไม้ถาวรเพื่อจัดสรรให้ราษฎรแล้วในกรณีที่เป็นพื้นที่ขนาดเล็กค่อนข้างใหญ่มี

ความเหมาะสมต่อการเกษตรและยังไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินคณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติพิจารณาให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมรับมาดำเนินการ

4.1.3 ที่สาธารณะประโยชน์ เป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดินซึ่งพลเมืองเล็กใช้ประโยชน์หรือได้เปลี่ยนสภาพจากการเป็นที่ดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะดำเนินการเมื่อสภาพกลับคืนสภาพข้อเท็จจริงในการเลิกใช้ผลประโยชน์ร่วมกันของพลเมือง และเห็นสมควรให้นำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินโดยผ่านความเห็นชอบจากอำเภอและจังหวัดตามขั้นตอน เมื่อมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินในพื้นที่นั้นแล้ว จะมีผลเป็นการเพิกถอนสภาพการเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดิน โดยมีต้องมีการเพิกถอนสภาพตามประมวลกฎหมายที่ดิน

4.1.4 ที่ดินประเภทอื่นๆ ได้แก่ ที่สาธารณะสมบัติแผ่นดินสำหรับใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือที่ราชพัสดุ ซึ่งกระทรวงการคลังเป็นผู้ดูแล หรือที่รกร้างว่างเปล่า เมื่อได้รับความยินยอมจากทางราชการว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นแล้วให้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินในพื้นที่นั้น ซึ่งจะมีผลเป็นการเพิกถอนสภาพการเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดินหรือที่ราชพัสดุ โดยมีต้องดำเนินการถอนสภาพตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ

4.2 ที่ดินเอกชน ได้แก่

4.2.1 ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นที่ดินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่เกษตรกร โดยผ่านกระบวนการของการปฏิรูปที่ดิน

4.2.2 ที่ดินบริจาคโดยเสด็จพระราชกุศล เป็นที่ดินของเอกชนผู้ซึ่งมีความประสงค์ที่จะดำเนินการรอยเบื้องอุทิศบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยการมอบที่ดินให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

4.2.3 ที่ดินเอกชนที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจัดซื้อ หรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดินที่มีเนื้อที่เกินกว่าเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด คือ

1) ที่ดินส่วนที่เกินกว่า 100 ไร่ จากเจ้าของที่ดินผู้ใช้ประกอบเกษตรกรรมประเภทเลี้ยงสัตว์ใหญ่ (สัตว์ใหญ่ หมายถึง โค กระบือ และม้า ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์)

2) ที่ดินส่วนที่เกินกว่า 50 ไร่ จากเจ้าของที่ดินผู้ใช้ประกอบเกษตรกรรมด้วยตนเอง

3) ที่ดินส่วนที่เกินกว่า 20 ไร่ จากเจ้าของที่ดินผู้ไม่ได้ประกอบเกษตรกรรมด้วยตนเองหรือประกอบเกษตรกรรมเล็กน้อยหรือเพียงบางส่วน

ทั้งนี้ เจ้าของที่ดินสามารถยื่นคำร้องขอมีสติธิในที่ดินเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดได้ หากมีความประสงค์จะประกอบเกษตรกรรมด้วยตนเอง หรือทำประโยชน์ในที่ดินนั้นด้วยตนเองไม่ต่ำกว่า 1 ปี ก่อนวันที่พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ใช้บังคับ และต้องแสดงว่ามีความสามารถและปัจจัยที่จะใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์ทางเกษตรกรรมได้ และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมสามารถซื้อที่ดินจากเจ้าของที่ดินที่ต้องการขายที่ดินทั้งหมดให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

5. ขั้นตอนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินนั้น สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2548) ได้กำหนดขั้นตอนของการปฏิรูปที่ดินเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขั้นเตรียมการ ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล คัดเลือกพื้นที่และประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งขั้นเตรียมการนี้เป็นขั้นตอนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลเศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลขนาดพื้นที่ ขนาดการถือครองที่ดิน จำนวนเกษตรกรที่เข้าบุกรุกจับจองที่ดิน เป็นต้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ความเหมาะสมของพื้นที่ว่าสมควรที่จะนำมาดำเนินการปฏิรูปหรือไม่ และจัดทำรายละเอียดเพื่อประกอบการขออนุมัติประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน นำเสนอคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน (คปท.) เพื่อพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการปฏิรูปที่ดินนั้นพื้นที่นั้นต่อไป ทั้งนี้แยกตามประเภทของที่ดิน คือ

กรณีที่ดินของรัฐ ในขั้นเตรียมการนี้จะศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้น โดยพิจารณาจากผลสำรวจด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ขนาดการถือครองที่ดิน จำนวนเกษตรกรที่ปลูกข้าว จ้างจอบที่ดิน ขนาดเนื้อที่ที่ปลูก และความเหมาะสมทางกายภาพ กรณีที่ดินเอกชน จะพิจารณาจากเนื้อที่เช่า จำนวนผู้เช่า และผลผลิตทางการเกษตร

5.2 จัดที่ดิน

ที่ดินของรัฐ จะมีการสำรวจ รั้งวัดและสอบสวนสิทธิ หากมีที่ดินเกินสิทธิตามกฎหมาย จะมีการเจรจาให้ลดเนื้อที่และแบ่งแยก เพื่อให้มีขนาดไม่เกินสิทธิตามกฎหมายและออกหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01)

ที่ดินเอกชน รัฐจะจัดซื้อหรือเวนคืนที่ดินซึ่งเอกชนถือกรรมสิทธิ์ เพื่อนำมาจัดสรรแก่เกษตรกรผู้เช่า หรือผู้ไร้ที่ดินทำกิน หรือผู้มีที่ดินน้อย ไม่เพียงพอแก่การครองชีพที่ขึ้นทะเบียนไว้ เกษตรกรที่ได้รับที่ดินจะมีสิทธิเช่า เช่าซื้อ และมีโอกาสเป็นเจ้าของที่ดิน

5.3 ขั้นพัฒนา มีหลายลักษณะตามความเหมาะสมของพื้นที่ ได้แก่ งานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น งานสร้างถนน สร้างแหล่งน้ำ งานพัฒนาอื่นๆ ได้แก่ งานส่งเสริมการเกษตร การให้สินเชื่อเพื่อการเกษตร การส่งเสริมอาชีพอื่นนอกการเกษตร รวมทั้งการเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

6. การให้สิทธิและจัดที่ดินของ ส.ป.ก.

พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2532 มาตรา 29 ได้กำหนดการให้สิทธิและจัดที่ดินให้แก่บุคคลต่างๆ ดังนี้

6.1 ไม่เกิน 50 ไร่ สำหรับเกษตรกรและบุคคลในครอบครัวเดียวกันใช้ประกอบเกษตรกรรม โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจะจัดให้เช่าหรือเช่าซื้อตามความประสงค์ของเกษตรกร

6.2 ไม่เกิน 100 ไร่ สำหรับเกษตรกรและบุคคลในครอบครัวเดียวกันใช้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมประเภทเลี้ยงสัตว์ใหญ่ ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจะจัดให้เช่าหรือเช่าซื้อตามความประสงค์ของเกษตรกร

6.3 ตามจำนวนที่ถือครอง แต่ไม่เกิน 100 ไร่ สำหรับเกษตรกรใช้ประกอบเกษตรกรรม และถือครองทำกินในที่ดินนั้นก่อนปี 2542 โดยในส่วน 50 ไร่ เกษตรกรชำระเพียงค่าธรรมเนียมในการโอนและรังวัด และค่าปรับปรุงพัฒนาที่ดิน ส่วนที่เกิน 50 ไร่ เกษตรกรจะต้องชำระค่าชดเชยที่ดินในอัตราที่เพิ่มขึ้น

6.4 ไม่เกิน 50 ไร่ สำหรับบุคคล ซึ่งประกอบกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา โดยสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจะจัดให้เช่าทำประโยชน์ หรือเช่า หรือเช่าซื้อ แล้วแต่กรณี

7. ผู้มีสิทธิได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดิน

ตามพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเป็นเกษตรกร พ.ศ.2535 ผู้มีสิทธิได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดิน มี 3 ประเภท คือ

7.1 เกษตรกรตามความหมายในมาตรา 4 หมายถึง

7.1.1 ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ผู้ที่เป็นเกษตรกรอยู่แล้วและใช้เวลาส่วนใหญ่ในอาชีพเกษตรกรรม และจะต้องเป็นผู้ไม่มีที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นของตนเองหรือมีเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ

7.1.2 ผู้ประสงค์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ผู้ที่ยังไม่เป็นเกษตรกร แต่ประสงค์จะเป็นเกษตรกรและมาขอรับการจัดที่ดินในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประเภทได้แก่

1) ผู้ยากจน หมายถึง ผู้มีรายได้ซึ่งรวมถึงสิทธิประโยชน์อื่นๆ ที่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้ และเมื่อรวมกันแล้วจะต้องไม่สูงกว่าอัตราที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อ

เกษตรกรได้มีมติ ครั้งที่ 4/2538 เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2538 เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2538 กำหนดให้ 15,000 บาทต่อคนต่อปี เป็นเกณฑ์กำหนดรายได้ของผู้ออกงาน

2) ผู้จบการศึกษาทางเกษตรกรรม หมายถึง ผู้ที่จบการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือเทียบเท่าในประเภทวิชาเกษตรกรรม

3) บุตรของเกษตรกร หมายถึง บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ประกอบอาชีพ เกษตรกรรมเป็นหลัก

บุคคลดังกล่าวตามข้อ 7.1.2 จะต้องไม่มีที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเป็นของตนเอง และต้องไม่มีอาชีพอื่นอันมีรายได้ประจำเพียงพอแก่การครองชีพ

7.2 สถาบันเกษตรกร หมายถึง กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร และชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

7.3 ผู้ประกอบกิจการอื่นที่เป็นการสนับสนุนหรือเกี่ยวเนื่องกับการปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม

กิจการที่เป็นการสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม หมายถึง กิจการทาง วิชาการเกษตร กิจการที่ส่งเสริมหรือประกันราคาพืชผล หรือลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร กิจการที่เป็นข้อตกลงร่วมกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินในการดำเนินการผลิตและการจำหน่าย ผลผลิตทางการเกษตร กิจการที่เป็นการพัฒนาอาชีพเกษตรกรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการ ผลิต การจำหน่าย และการตลาดให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

8. หน้าที่ของเกษตรกรเมื่อได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2548) ได้กำหนดว่า เมื่อเกษตรกรได้รับหนังสือ อนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) มีหน้าที่ต้องปฏิบัติดังนี้

8.1 ต้องทำประโยชน์ในที่ดินด้วยตนเอง และไม่นำที่ดินนั้นทั้งหมดหรือบางส่วนไปให้บุคคลอื่นไม่ว่าจะโดยขาย ให้เช่า หรือเช่าทำประโยชน์

8.2 ไม่เปลี่ยนแปลงสภาพที่ดิน จนเป็นเหตุให้ที่ดินเสื่อมสภาพ ความเหมาะสมแก่การประกอบอาชีพเกษตรกรรมและสภาพแวดล้อม

8.3 ปฏิบัติตามสัญญาที่ยืมที่ทำกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินและปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีอยู่กับสถาบันการเงิน หรือบุคคลที่ดำเนินงานร่วมกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน

8.4 ดูแลรักษาทรัพย์สินของทางราชการ ทั้งที่ใช้ประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม เช่น หมุดหลักฐาน ถนน แหล่งน้ำ

8.5 ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัด

9. การสิ้นสุดสิทธิ

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2548) ระบุว่า เกษตรกรที่ได้รับการจัดที่ดินจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะสิ้นสุดสิทธิในที่ดินในกรณี ดังต่อไปนี้

9.1 ตายหรือสละสิทธิ เว้นแต่จะมีการตกทอดทางมรดกตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

9.2 โอนสิทธิการทำประโยชน์ การเช่า เช่าซื้อ หรือการจัดให้โดยมีค่าเช่าเชยไปยังบุคคลอื่นตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518

9.3 ขาดคุณสมบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินกำหนดคือ ไม่ได้ถือสัญชาติไทย หรือมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือของบุคคลในครอบครัวเดียวกัน เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพก่อนได้รับการคัดเลือกเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน หรือไม่เป็นเกษตรกรตามกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

9.4 ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน ว่าด้วยการให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน

10. ปัญหาในการนำที่ดินมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

จากรายงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2548) ได้ระบุว่าปัญหาในการนำที่ดินมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินซึ่งเป็นที่ดินของรัฐ ได้รับมอบมาจากกรมป่าไม้พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และเขตป่าไม้ถาวรที่เสื่อมสภาพแล้ว มีราษฎรเข้าบุกรุกเข้าถือครองทำกิน ซึ่งพื้นที่ที่ได้รับมาเป็นจำนวนมากมีปัญหาที่มาพร้อมกับพื้นที่ เช่น มีผู้ถือครองที่ดินของรัฐอยู่ก่อนแล้ว มีทั้งผู้ที่เป็นเกษตรกรและมีใช้เกษตรกร บางรายถือครองที่ดินมาเป็นเวลานาน เกิดการโต้แย้งกันไม่จบว่าป่าทับคนหรือคนทับป่า มีการใช้ประโยชน์เพื่อประกอบเกษตรกรรม และกิจการอื่นอย่างหลากหลาย แต่พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2532 ได้กำหนดคุณสมบัติผู้ที่ได้รับการจัดที่ดินต้องเป็นเกษตรกร ซึ่งมีอยู่ 2 กลุ่ม คือ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งต้องไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง หรือมีที่ดินเพียงเล็กน้อยไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือผู้ยากจน ผู้จบการศึกษาทางเกษตรกรรม บุตรของเกษตรกร ซึ่งต้องไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และประสงค์จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

ดังนั้น จึงทำให้ราษฎรที่ถือครองที่ดินของรัฐในพื้นที่ที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้รับมาดำเนินการจำนวนหนึ่งไม่อาจได้รับการจัดที่ดินได้ เนื่องจากไม่ได้เป็นเกษตรกรหรือมีสองอาชีพ ทำการเกษตรและอาชีพอื่นด้วย มีที่ดินเป็นของตนเองอยู่แล้ว มีการถือครองที่ดินของรัฐจำนวนมากเกินกว่าที่จะจัดให้ได้หรือมีการใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อการอื่นที่มีใช้เกษตรกรรม เช่น ที่อยู่อาศัย ร้านค้า อาคารพาณิชย์ ซึ่งแม้กฎหมายจะให้อำนาจสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในการจัดที่ดินให้กับบุคคลอื่นซึ่งมิใช่เกษตรกร เพื่อใช้ในกิจการที่เกี่ยวข้องหรือสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินได้

ในปัจจุบันยังคงมีปัญหาทั้งข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของประเภทกิจการว่ากิจการใด ลักษณะกิจการและผลที่ได้รับจากกิจการเข้าลักษณะกิจการเกี่ยวเนื่องหรือสนับสนุนการปฏิรูปที่ดินหรือไม่ ทั้งยังมีปัญหาในเชิงนโยบาย และที่ดินของรัฐที่สำนักงานการ

ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน มีจำนวนมากจนทำให้พื้นที่ส่วนใหญ่
กระจัดกระจายไม่เหมาะสมต่อการนำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดิน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า เรื่องของการย้ายถิ่น
ฐานเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการละทิ้งที่ดิน การขายที่ดิน ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยมากมายที่ศึกษา
เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การย้ายถิ่นฐาน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วพบว่า เกิดจากปัจจัยทางด้าน
กายภาพ เช่น ความแห้งแล้ง ที่ดินไม่เหมาะสมต่อการทำเกษตร ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ขาด
แคลนเงินทุน หนี้สิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการสูญเสียที่ดินทำกิน การเปลี่ยนอาชีพ จึงได้นำ
แนวความคิดและทฤษฎีการย้ายถิ่นมาใช้ในการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่น มีผู้ให้ความหมายไว้ต่างหาก เช่น เดิมศิริ ดวงศิริ (2529 อ้างถึง Lee, 1966) ได้
กล่าวถึงการย้ายถิ่นว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอย่างถาวรหรือกึ่งถาวร โดยไม่คำนึงถึง
ระยะทางจากเมืองหนึ่ง หรือการย้ายที่อยู่จากบ้านหนึ่งไปยังอีกบ้านหนึ่ง ก็ถือว่าเป็นการย้ายถิ่น
ทั้งนี้ยกเว้นพวกพเนจร พวกคนงานที่ย้ายงานชั่วคราว ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นตามนิยามของ Hawley ได้อธิบายถึง การย้ายถิ่นว่าเป็นวิธีการปรับตัวของมนุษย์
ต่อสภาวะความไม่สมดุลของการใช้ชีวิตโดยการเคลื่อนย้ายที่อยู่ประชากรมีแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นจาก
บริเวณที่มีโอกาสทำงานน้อยไปสู่บริเวณที่มีโอกาสในการทำงานมาก (กุสุมา นาคสิงคราน, 2549)

นอกจากนั้น วิโรจน์ สารรัตนะ (2532) ยังกล่าวว่า การย้ายถิ่น หมายถึง การที่บุคคลย้ายที่
อยู่อาศัย จากถิ่นเดิมที่เคยอยู่อาศัยไปอาศัยอยู่ในถิ่นใหม่ หรือเป็นการเคลื่อนย้ายทางกายภาพของ
บุคคลหรือกลุ่มบุคคล จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง ซึ่งมักจะทำให้บุคคลต้องละทิ้งสภาพสังคม
แบบหนึ่งเข้าไปอยู่ในสังคมอีกแบบหนึ่ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่น

2.1 แนวความคิด “ความผูกพันกับพื้นที่” (Location specific capital) ของ William และ McMillen (1983) ซึ่งกล่าวว่า ปัจจัยผูกพันที่จะส่งผลให้ครัวเรือนมีพฤติกรรมย้ายถิ่นมีแตกต่างกัน หากครัวเรือนมีความผูกพันกับพื้นที่อยู่ในระดับสูงในที่ใด เช่น มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีลูกค้าหรือผู้รับบริการ มีทรัพย์สินมากก็มักจะไม่น่าย้ายถิ่นไปจากที่นั่น ถ้าหากย้ายเมื่อจำเป็นก็จะย้ายกลับมาที่เดิม เพราะการย้ายไปนานสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่เดิมก็จะเสื่อมค่าลง เช่น ชื่อเสียงบารมีลดลง และการที่บุคคลมักจะย้ายถิ่นไปยังที่มีญาติพี่น้องหรือชนชาติภาษาเดียวกันอาศัยอยู่ หรือย้ายไปในที่ตนเคยมีประสบการณ์ในการย้ายมาก่อน เป็นเพราะเขามีความผูกพันกับพื้นที่ระหว่างต้นทางและปลายทาง

2.2 ทฤษฎีของ อี.เอส.ลี

ลีซึ่งเป็นนักทฤษฎีด้านสังคมศาสตร์ (Lee, E.S., 1966) ได้เขียนทฤษฎีการย้ายถิ่นจากการวิเคราะห์ถึงขนาด กระแส และการไหลทวนกระแสของการอพยพ และคุณลักษณะต่างๆ ของผู้อพยพ โดยให้คำจำกัดความว่า การอพยพ คือ การเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอย่างถาวรหรือกึ่งถาวร ลีกล่าวว่า “ไม่ว่าการอพยพจะสั้นหรือยาว ง่ายหรือยากอย่างไร การเคลื่อนไหวใดๆ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นจะเกี่ยวข้องกับจุดเริ่มต้น (An Original) ปลายทาง (A Destination) และอุปสรรคต่างๆ ซึ่งกั้นขวางระหว่างต้นทางและปลายทาง” ลีชี้ให้เห็นว่าทุกพื้นที่ต้นทางและปลายทางมักจะมีแรงบวกหรือปัจจัยดึงดูดที่ดึงดูดประชากรมิให้อพยพย้ายถิ่นไปที่อื่น ขณะเดียวกันก็จะมีแรงลบที่จะผลักประชากรให้อพยพแต่อย่างใด ผลรวมของแรงเหล่านี้จะมากหรือน้อยจะแปรผันหรือขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ และคุณสมบัติส่วนตัวของแต่ละบุคคล เช่น อายุ ระดับ การศึกษา ระดับความชำนาญ เพศ ศาสนา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และคุณสมบัติอื่นๆ ของประชากรที่แตกต่างกันหรือถ้าจะกล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นมี 4 ประการ คือ ปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้องของถิ่นปลายทาง อุปสรรคขวางกั้นที่แทรกอยู่ระหว่างพื้นที่ต้นทางกับพื้นที่ปลายทาง หรืออุปสรรคระหว่างทางนั่นเอง และปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันทั้ง อายุ เพศ การศึกษา และอื่นๆ ดังที่ได้กล่าวแล้ว การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ แล้วเปรียบเทียบผลดีที่จะได้รับกับผลเสียที่เกิดขึ้น ถ้าผลดีมากกว่าผลเสียหรือต้นทุนแล้วก็จะตัดสินใจย้ายถิ่น

สรุปได้ว่า จากแนวคิดของลีและทฤษฎีการย้ายถิ่นของ William และ McMillen (1983) ได้มีการนำเอาแรงผลักและแรงดึงดูดไปอธิบายการย้ายถิ่นให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประชากรอพยพจากพื้นที่หนึ่งไปอยู่อีกพื้นที่หนึ่ง เพราะว่าในท้องถิ่นเดิมนั้น มีสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเกิดขึ้นจึงผลักดันให้ประชากรอพยพไปอยู่ที่ใหม่ แรงผลักดันของพื้นที่เดิม เช่น อาจจะมีปัญหาน้ำท่วม ฝนแล้ง ภัยธรรมชาติอื่นๆหรือเกิดการขาดแคลนอาหารกิน ที่ดินไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกต่อไป ค่าจ้างต่ำ รายได้ต่ำ ใจรัยชุกชุม ขนาดการถือครองที่ดิน การครอบครองที่ดิน เป็นต้น ประกอบกับท้องถิ่นที่ย้ายเข้าไปอยู่นั้นมีแรงดึงดูดใจให้ไปอยู่ แรงดึงดูดที่ว่านี้เป็นไปในทิศทางตรงข้าม เช่น ที่ดินอุดมสมบูรณ์กว่า ดินฟ้าอากาศอำนวย สามารถหารายได้ดีกว่า เป็นพื้นที่นาอยู่ สงบ ไม่มีใจรัย และความผูกพันกับพื้นที่ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

จิโรภาส พุฒสุวรรณ (2529) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรซึ่งเคยมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมาก่อน ต้องกลายเป็นเกษตรกรผู้เช่าที่ดินทำกินจากผู้อื่น ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ลักษณะทั่วไปของเกษตรกรผู้เช่าที่ดิน ปรากฏว่าเกษตรกรส่วนใหญ่สูญเสียที่ดินเนื่องจากการผลิตไม่ได้ผล ขาดแคลนเงินทุน ส่วนใหญ่ต้องเช่าที่ดินที่เคยเป็นของตนเอง ปัจจัยที่มีสัมพันธ์กับการตกเป็นผู้เช่าที่ดิน ได้แก่ การจัดแบ่งมรดก และภาวะหนี้สิน

ชนินทร จารุจันทร์ และคณะ (2548) ได้ศึกษาการติดตามการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน กรณีศึกษาการไม่ทำประโยชน์ด้วยตนเอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรไม่ทำประโยชน์ในที่ดินด้วยตนเอง วิธีการเปลี่ยนสิทธิ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับที่ดินจากการ รับมรดก รองลงมาคือซื้อต่อกันมา และจากการบุกเบิกที่ดินด้วยตนเอง สาเหตุที่เกษตรกรไม่ทำประโยชน์ด้วยตนเอง มีหลายประการที่พบมากที่สุดคือ การมีอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่า ไม่มีแรงงานในครัวเรือน ขาดเงินทุน ส่วนกลุ่มที่ขายสิทธิส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากปัญหาทางการเงิน การเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นการเปลี่ยนสิทธิโดยการขาย ให้เช่า ให้ทำฟรี ด้วยวิธีการตกลงแบบปากเปล่ามากที่สุดและมอบเอกสาร ส.ป.ก.4-01 เหตุผลที่ขายสิทธิเพื่อใช้หนี้ นำเงินไปลงทุน เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ณิชาภา เกษพันธ์ (2551) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาพเศรษฐกิจสังคมหลังการขายที่ดินของเกษตรกรบ้านไทยสามัคคีและบ้านไทยพัฒนา อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็น ส.ป.ก.4-01 เกษตรกรส่วนใหญ่ขายที่ดิน ในระหว่างปี พ.ศ.2541 - 2548 เนื่องจากมีหนี้สิน มีรายได้จากการเกษตรน้อย และขาดทุนเป็นประจำ หลังการขายที่ดินเกษตรกรมีรายได้ลดลง มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ราคาที่ดินสูงขึ้น เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรในหมู่บ้าน และพื้นที่ใกล้เคียง บางส่วนไปรับจ้างต่างถิ่นในภาคอุตสาหกรรม พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นของคนต่างถิ่น เกษตรกรเจ้าของที่ดินเปลี่ยนจากการเป็นเจ้าของที่ดิน มารับจ้างหรือเช่าที่ดินให้กับเจ้าของคนใหม่ การใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนจากการทำไร่ ทำนา หรือการเกษตรไปเป็นบ้านพักตากอากาศ และรีสอร์ท

นรินทร์ อุทธะภาส (2541) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม ระหว่างเกษตรกรที่มีกรรมสิทธิ์และไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของผู้ได้รับโฉนดที่ดิน ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเกษตรกรที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันเมื่อพิจารณาจากรายได้อาชีพหลัก รายจ่ายจากอาชีพเกษตร รายได้และรายจ่ายจากการเกษตร จำนวนที่ดิน การมีทรัพย์สินในบ้าน การรับฟังข่าวสารด้านการเกษตร การปรับปรุงน้ำดื่ม การเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณี ความปลอดภัยในชีวิตและความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่ดิน

นรินทร์ มนะเกษตรธาร (2535) ได้ศึกษาการละทิ้งที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรหมู่บ้านซับป่าพลู อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรจำนวน 106 ราย มีเกษตรกรที่ยังคงทำประโยชน์ด้วยตนเองอยู่ 67 ราย นำที่ดินไปขายให้บุคคลอื่นหรือปล่อยให้นายทุนและเจ้าของที่ดินยึดกลับคืน 12 ราย และไม่ได้ทำประโยชน์เอง โดยนำที่ดินไปให้บุคคลอื่นเช่าทำประโยชน์ 27 ราย และปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เกษตรกรตัดสินใจละทิ้งที่ดิน คือ อายุ จำนวนแรงงานในครอบครัว จำนวนเงินเชื่อที่เกษตรกรได้รับจากสถาบันเกษตรกร มูลค่าทรัพย์สินของเกษตรกร การได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน

มนัส ใจพันธ์ (2537) ได้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของการขายที่ดินที่มีต่อเกษตรกรเจ้าของที่ดิน กรณีศึกษา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุสำคัญที่เกษตรกรขายที่ดิน คือ การได้รับรายได้ดีกว่าการเก็บไว้ประกอบอาชีพทางการเกษตร ต้องการ

นำเงินที่ได้จากการขายที่เพื่อไปชำระหนี้สิน และนำเงินไปซื้อสิ่งที่ตนเองต้องการ ภายหลังการขายที่ดินของครัวเรือนส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

มูลนิธิตาบันที่ดิน (2544) ได้รายงานถึงการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์และกฎหมายเพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประโยชน์สูงสุดว่า การถือครองที่ดิน โดยไม่ได้ทำประโยชน์ก่อให้เกิดค่าเสียโอกาสจากการใช้ประโยชน์ทำให้เกิดค่าเสียโอกาสจากการใช้ที่ดินเพื่อการผลิต แต่ที่ดินนั้นเป็นปัจจัยการผลิตที่มีคุณสมบัติอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งผู้ที่มีสิทธิครอบครองมีอำนาจในการที่จะนำที่ดินไปใช้เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ได้ หากจะวัดประสิทธิภาพของการใช้ที่ดินแล้ว จะต้องมีการเปรียบเทียบมูลค่าที่เกิดจากการใช้ที่ดินในกิจกรรมการผลิตต่างๆ เช่น ในกรณีที่เจ้าของที่ดินไม่ได้ใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นเพื่อการผลิตทางการเกษตรแต่นำที่ดินนั้นไปจำนองเพื่อนำเงินไปลงทุนนอกภาคเกษตรในเชิงเศรษฐศาสตร์ถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์จากที่ดินเช่นกัน และอาจเป็นวิธีการใช้ประโยชน์ที่จะก่อให้เกิดผลตอบแทนมากกว่าการใช้ที่ดินดังกล่าวเพื่อการผลิตในภาคเกษตร

ยุคนธร ทวีทรัพย์ (2543) ได้ศึกษาเรื่องการสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเกษตรกรและผลกระทบ กรณีศึกษา ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า การสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเกษตรกรนั้น สาเหตุมาจากเกษตรกรมีหนี้สิน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมาก โดยจำนวนเนื้อที่การถือครองที่ดินไม่มีความสัมพันธ์กับการสูญเสียสิทธิในที่ดินของเกษตรกร ผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นฐาน การเปลี่ยนแปลงอาชีพใหม่ของเกษตรกร และการว่างงาน

ลัญญกร ชื้อเสียง (2528) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่นเข้าเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่วังก์-แม่เป็น ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตโครงการช่วยเหลือราษฎรให้มีสิทธิทำกิน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่น ทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ชีพหลัก อาชีพรอง รายได้ รายจ่าย เงินออม การถือครองที่ดิน อาชีพ จำนวนผลผลิตและความคาดหวังด้านอาชีพของตนเอง ส่วนปัจจัยทางด้านสังคม ได้แก่ เพศ สถานภาพการสมรส ประสบการณ์การย้ายถิ่น การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การรับฟังข่าวสาร การมีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

ฤทธิเดช คุ่มพงษ์ (2526) ได้ศึกษาถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขายและไม่ขายที่ดินของเจ้าของที่ดินเอกชนในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดนครนายก โดยศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขาย

และไม่ขายที่ดิน การถือครองที่ดิน ทักษะคิดต่อการปฏิรูปที่ดิน ตลอดจนความคาดหวังในผลตอบแทนที่จะได้รับการขายที่ดิน ผลการศึกษา พบว่า สาเหตุของการขายที่ดินเกิดจากภาระหนี้สิน ที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์อยู่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย ขายตามเพื่อนบ้าน ส่วนสาเหตุที่ไม่ขายที่ดิน เนื่องจากต้องการเก็บไว้ทำเกษตร เก็บไว้เป็นมรดกให้ลูกหลาน ให้ผู้อื่นเช่าทำกิน อยากขายแต่ไม่มีผู้ซื้อ สิ่งที่น่าสนใจคือ ผู้ที่ขายที่ดินส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่อยู่ในท้องถิ่นเดิมเกือบทั้งหมดและประกอบอาชีพทำนา ไม่มีรายได้จากนอกภาคการเกษตร

วิชาญ สมศรี (2529) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของเกษตรกรที่มีผลต่อการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในเขตโครงการปฏิรูปที่ดิน ป่าสวนสัก-ท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย อำเภอสวรรคโลก และอำเภอสรีนคร จังหวัดสุโขทัย ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตรหลายประการ เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ราคาผลผลิตตกต่ำ ขาดเงินลงทุน ประสบกับธรรมชาติ ฯลฯ เกษตรกรมีทัศนคติที่ดีมากต่อการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างอายุ การศึกษา รายได้ และขนาดการถือครองที่ดินก่อนทำการปฏิรูปที่ดินของเกษตรกรกับทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

อนุฤทธิ์ คลเสมอ (2538) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการละทิ้งการใช้ประโยชน์ที่ดินของสมาชิกหมู่บ้านป่าไม้ ตำบลท่าช้าง อำเภอจักรราช จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรทำประโยชน์ที่ดินด้วยตนเอง มีจำนวน 105 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 58.34 ส่วนเกษตรกรละทิ้งการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีจำนวน 75 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.66 จากการทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแควร์ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้เกษตรกรตัดสินใจละทิ้งที่ดิน คือ ภูมิลำเนาเดิม รายได้สุทธิ รายจ่ายรวม และการเป็นหนี้สิน

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปสาเหตุและปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินได้ดังนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สรุปสาเหตุ และปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องที่ศึกษา	สาเหตุการเปลี่ยนสิทธิ	ปัจจัย	ชื่อผู้ศึกษา
1. ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรซึ่งเคยมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมาก่อนต้องกลายเป็นเกษตรกรผู้เช่าที่ดินทำกินจากผู้อื่นในเขต อ.ลาดหลุมแก้ว จ.ปทุมธานี	1. การผลิตไม่ได้ผล 2. ขาดแคลนเงินทุน	1. ภาวะหนี้สิน 2. การจัดแบ่งมรดก	จิโรภาส พลุสุวรรณ (2529)
2. การติดตามการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินกรณีศึกษาการไม่ทำประโยชน์ด้วยตนเอง	1. มีอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่า 2. ไม่มีแรงงานในครัวเรือน 3. ขาดเงินทุน 4. ปัญหาทางการเงิน	-	ชนินทร์ จารุจันทร์ และคณะ (2548)
3. ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาพเศรษฐกิจสังคมหลังการขายที่ดินของเกษตรกรบ้านไทยสามัคคีและบ้านไทยพัฒนา อ.วังน้ำเขียว จ. นครราชสีมา	1. มีหนี้สิน 2. รายได้จากการเกษตรน้อย 3. ขาดทุนเป็นประจำ	-	ณิชภา เลขพันธ์ (2551)
4. การสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเกษตรกรและผลกระทบกรณีศึกษา ต.วังบาล อ. หล่มเก่า จ. เพชรบูรณ์	1. เกษตรกรมีหนี้สิน	1. หนี้สิน 2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	ยุคนธร ทวีทรัพย์ (2543)

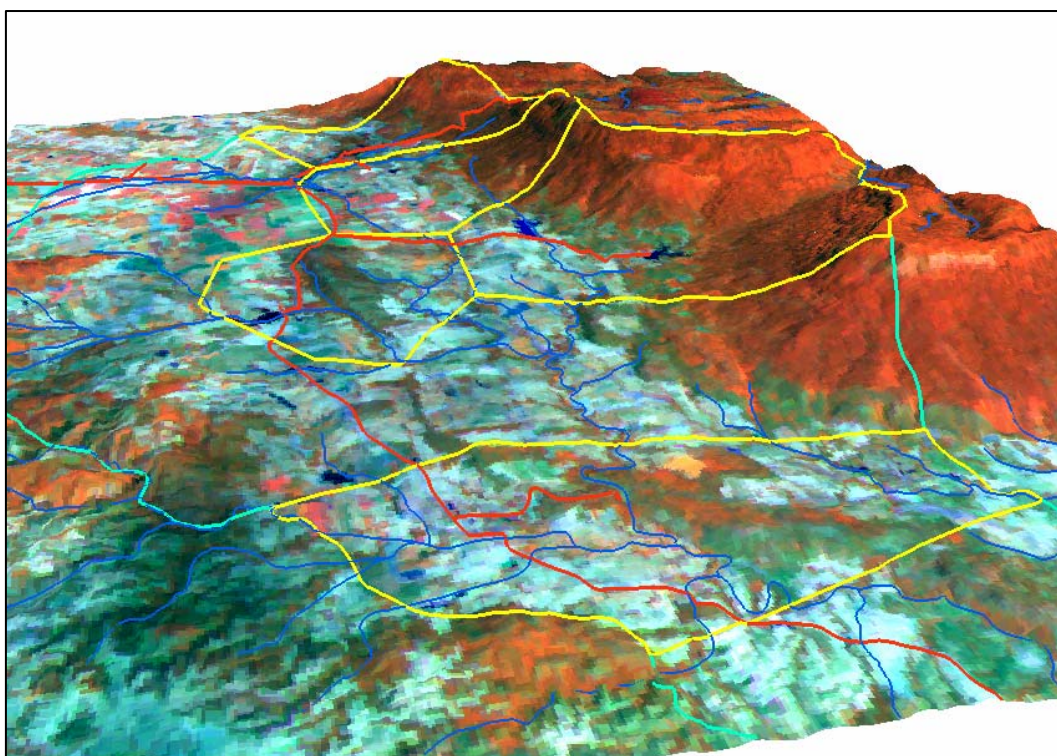
ตารางที่ 1 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา	สาเหตุการเปลี่ยนสิทธิ	ปัจจัย	ชื่อผู้ศึกษา
5. การละทิ้งที่ดินในเขต ปฏิรูปที่ดินเพื่อ เกษตรกรรม บ้านซับ ป่าพลู อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี	-	1. อายุ 2. จำนวนแรงงานใน ครอบครัว 3. จำนวนเงินเชื่อที่เกษตร ได้รับจากสถาบัน เกษตรกร 4. การได้รับความช่วยเหลือ จากเพื่อนบ้าน	นรินทร์ มนะ เกษตรธาร (2535)
6. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ของการขายที่ดินที่มีต่อ เกษตรกรเจ้าของที่ดิน กรณีศึกษา อ.เขียง แสน จ.เขียงราย	1. การได้รับรายได้ ดีกว่าการเก็บไว้ ประกอบอาชีพ ทางด้านการเกษตร 2. หนี้สิน	-	มนัส ใจพันธ์ (2537)
7. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การละทิ้งการใช้ประโยชน์ ที่ดินของสมาชิกหมู่บ้าน ป่าไม้ ต.ท่าช้าง อ.จักรราช จ.นครราชสีมา	-	1. ภูมิลำเนาเดิม 2. รายได้สุทธิ 3. รายจ่ายรวม 4. การเป็นหนี้สิน	อนุฤทธิ์ คล เสมอ (2538)
8. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการ ขายและไม่ขายที่ดินของ เจ้าของที่ดินเอกชนในเขต ปฏิรูปที่ดิน จ.นครนายก	-	1. ภาระหนี้สิน 2. ที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์อยู่ ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย 3. ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย 4. ขายตามเพื่อนบ้าน	ฤทธิเดช คู่ม พงษ์ (2526)

พื้นที่ศึกษา ตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

1. สภาพทั่วไป

ตำบลละเรียงตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นอพยพมาจากหลายอำเภอ หลายจังหวัด ภาษาพูด และวัฒนธรรมประเพณีหลากหลาย มีองค์การบริหารส่วนตำบลละเรียงเป็นหน่วยงานในการปกครองดูแล ตำบลละเรียงมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 98 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 61,319 ไร่ ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาด (undulating terrain) มีลักษณะเป็นเนินเขาสูงต่ำสลับกัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 400-700 เมตร (ภาพที่ 1) ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน (เรื่องไร้ โตกฤษณะ และ พยัคดิพล ฌรงกะชวนะ, 2545) และในพื้นที่มีลำคลองสายเล็กๆหลายสายไหลผ่าน และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารเพ็ลลิ่ง (กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม, 2548)

ภาพที่ 1 ลักษณะภูมิประเทศของตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2550)

2. อาณาเขตของตำบลระเรียง

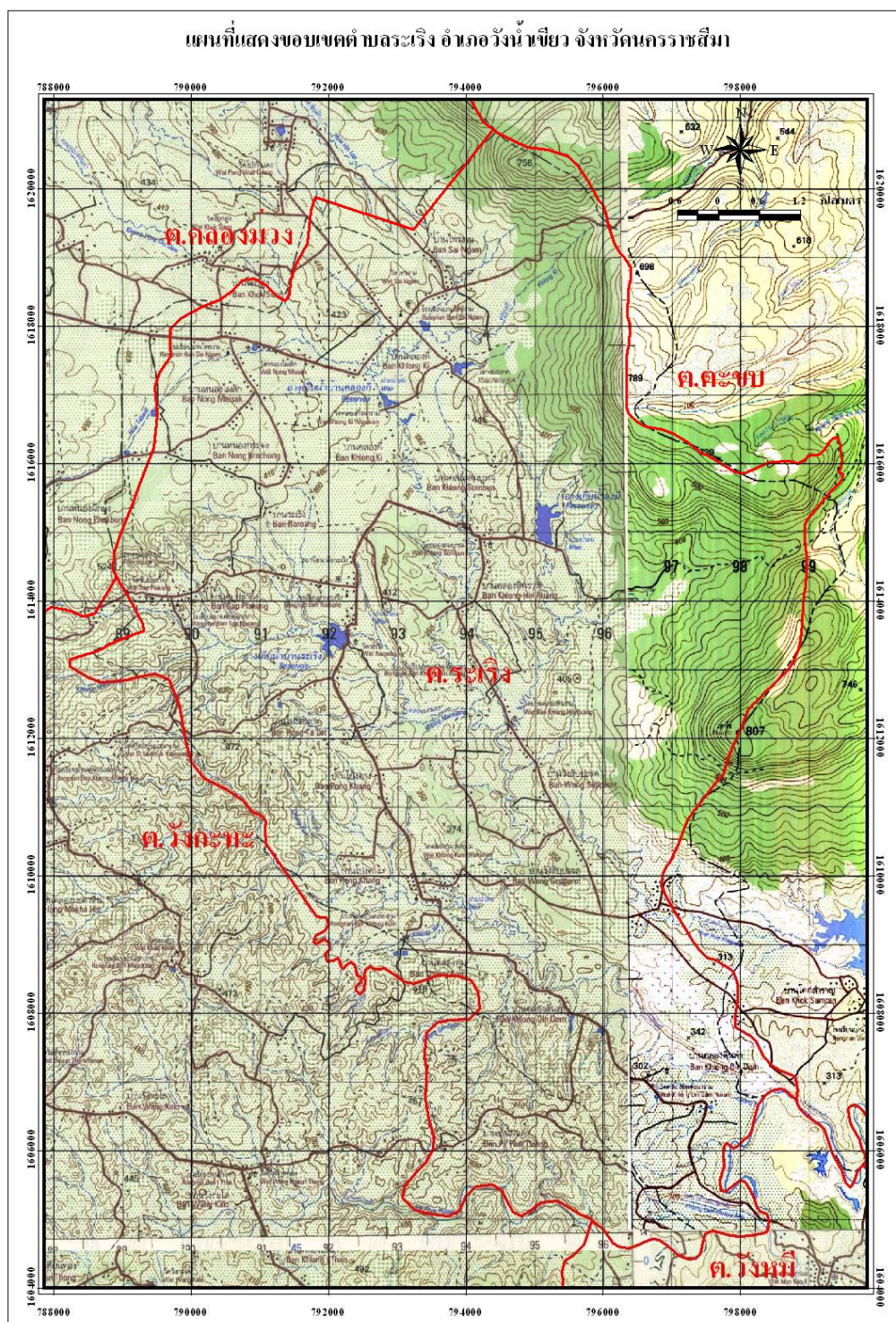
ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลคลองม่วง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลวังหมี อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลวังกระทะ ตำบลคลองม่วง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

(กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม, 2548)

ภาพที่ 2 ขอบเขตของตำบลตระเวียง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2550)

3. ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพอากาศโดยทั่วไปของพื้นที่ตำบลระเริงจะเป็นแบบร้อนชื้น อากาศมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเป็นบางครั้ง เมื่ออากาศชื้นจะพบว่ามีความกดอากาศสูงหนาแน่น ในช่วงฤดูฝนจะมีฝนตกชุก ส่วนในช่วงฤดูร้อนอากาศจะไม่ร้อนมากนัก ดังนั้นจึงแบ่งลักษณะภูมิอากาศของตำบลระเริงตามช่วงฤดูกาลได้ดังนี้

ฤดูหนาว	เริ่มตั้งแต่เดือน	พฤศจิกายน ถึง มกราคม
ฤดูร้อน	เริ่มตั้งแต่เดือน	กุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม
ฤดูฝน	เริ่มตั้งแต่เดือน	มิถุนายน ถึง ตุลาคม

(กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548)

4. การปกครอง

ตำบลระเริงมีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านระเริง บ้านคลองกิ บ้านคลองหินร่อง บ้านชัยปลากั้ง บ้านคลองกุ่ม บ้านหนองไม้สั๊ก บ้านไทรงาม บ้านโป่งตลาด บ้านคลองสมบูรณ์ บ้านหนองกระเจง บ้านโป่งค่าง บ้านคลองดินคำ บ้านวังสับปะรด และบ้านวังขอน (ภาพที่ 3) และมีจำนวนครัวเรือนรวมทั้งหมด 1,553 ครัวเรือน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548)

ภาพที่ 3 แผนที่แสดงขอบเขตรายหมู่บ้านของตำบลระเริง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548)

5. สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ การปลูกพืชไร่ ไม้ผล และเลี้ยงสัตว์ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง ถั่วเขียว อ้อย มะม่วง มะขามหวาน ทุเรียน น้อยหน่า และสัตว์เลี้ยงที่สำคัญ ได้แก่ โคเนื้อ สุกร ไก่ หน่วยงานธุรกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ปั๊มน้ำมัน (ปั๊มหลอด) 4 แห่ง ร้านซ่อมรถ 6 แห่ง ร้านอาหาร 15 แห่ง และร้านค้าต่างๆ 29 แห่ง รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 65,248.95 บาท/ครัวเรือน/ปี (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2550)

6. ลักษณะทางสังคม

6.1 ประวัติตำบลระเริง

นิรันดร์ นามปัญญา (2550) ซึ่งเป็นอดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านระเริงได้ให้สัมภาษณ์เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 ว่าตำบลระเริงเริ่มตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 จนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 23 ปี ตำบลระเริงเดิมชื่อ ระเริง คนเก่าแก่เล่าว่าที่ชื่อ ระเริง เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มีผู้คนถือพยพมาหา แหล่งทำมาหากิน มีการฆ่ากันเพื่อแย่งชิงที่อยู่ สัตว์เลี้ยงหรือสมบัติ ทรัพย์สินเงินทอง เมื่อมีการฆ่ากันมากยิ่งขึ้น ผู้นำกลุ่มอพยพขณะนั้นคือ นายอำดา แก้วฤทธิ์ และกลุ่มที่อพยพมาด้วยกันเห็นว่าควรเปลี่ยนชื่อจากระเริงเป็นระเริง เพื่อแก้เคล็ดให้ชาวบ้านมีชีวิตที่ร่มเย็น ไม่มีการฆ่ากันและเดิมคำว่าน้อย เป็นระเริงน้อย มีผู้คนอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ระเริงน้อย เมื่อปี 2487 โดยย้ายมาจากหลายพื้นที่ เช่น ตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย อำเภอโนนสูง อำเภอพิมาย อำเภอโนนไทย จังหวัดสระบุรี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดชลบุรี เป็นต้น เมื่อสมัยก่อตั้งหมู่บ้านใหม่ มีบ้านเรือนประมาณ 20 หลังคาเรือน

หลังจากที่เริ่มก่อตั้งได้ไม่นานก็มีผู้คนอพยพเข้ามาทำมาหากิน จากการชักชวนของผู้ที่มาอยู่ก่อนในปี พ.ศ. 2515 ผู้ที่มีอิทธิพลด้านจิตใจต่อชาวบ้านในขณะนั้น คือ นายนิรันดร์ นามปัญญา ครูใหญ่โรงเรียนบ้านระเริงน้อยเห็นว่าชื่อบ้านระเริงน้อยไม่เหมาะสม จึงขอมติชาวบ้านตัดคำว่าน้อยออก และได้ขออนุญาตจากนายอำเภอจระเข้ ยิงสวัสดิ์ เป็นระเริง จึงใช้ชื่อระเริงจากนั้นสืบมา

6.2 การศึกษา

ตำบลละเรียงมีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านคลองหินร่อง และโรงเรียนบ้านคลองกุ่ม และยังมีโรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 3 แห่งคือ โรงเรียนบ้านละเรียง โรงเรียนหนองไม้สั๊กและโรงเรียนบ้านไทรงาม (อร่าม แก้วนิล, 2548)

6.3 สถาบันและองค์กรทางศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลละเรียงนับถือศาสนาพุทธ 99 เปอร์เซ็นต์ จำนวนศาสนสถาน ซึ่งในตำบลละเรียงมีวัด 9 แห่ง คือ วัดละเรียง วัดไทรงาม วัดคลองกิ่ว วัดคลองสมบูรณ์ วัดคลองหินร่อง วัดหนองไม้สั๊ก วัดชัยปลากั้ง วัดคลองดินคำ และวัดคลองกุ่ม (กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม, 2548) นอกจากนี้ประชาชนในตำบลละเรียงส่วนใหญ่มักจะไปทำบุญที่วัดภายในหมู่บ้านของตนเอง หรือหมู่บ้านใกล้เคียงเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันพระ วันมาฆบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนในตำบลละเรียงเชื่อถือเลื่อมใสศรัทธามานาน คือ ศาลเจ้าพ่อคำละไม - เจ้าแม่สีไพร และศาลเจ้าพ่อเศรษฐี- ศาลเจ้าพ่อสังกะสี (อร่าม แก้วนิล, 2548)

6.4 สาธารณสุข

จำนวนสถานพยาบาลในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลละเรียง ได้แก่ สถานีอนามัย ประจำตำบล 1 แห่ง ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อโดยแมลง 1 แห่ง ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 1 แห่ง (อร่าม แก้วนิล, 2548)

6.5 การคมนาคม

เส้นทางคมนาคมทั้งหมดในตำบลละเรียงเป็นถนนลูกรัง มีเส้นทางหลายสาย โดยสายหลักเชื่อมต่อกับตำบลและหมู่บ้านใกล้เคียง เส้นทางคมนาคมที่สำคัญได้แก่ ถนนสายบ้านบุตะโก-บ้านหนองไม้สั๊ก (สะพานบ้านโนนสาวเอ้ ตำบลวังหมี-หนองไม้สั๊ก) การบริการรถยนต์โดยสาร

สาธารณะ มีบริการรับส่งจากตำบลละเรียงถึงตลาดปากช่องวันละ 1 เที่ยว ออกจากตำบลละเรียงช่วงเช้าและกลับจากตลาดปากช่องในตอนบ่าย (อร่าม แก้วนิล, 2548)

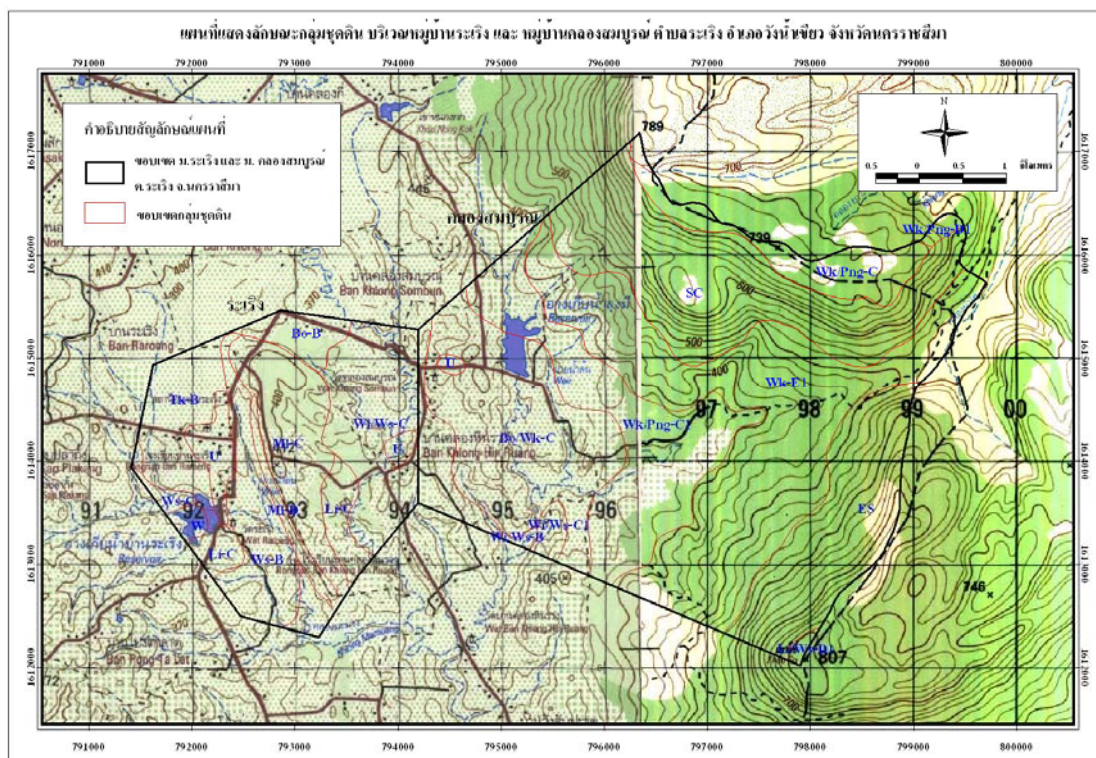
7. ทรัพยากรธรรมชาติ

7.1 ทรัพยากรป่าไม้ เดิมตำบลละเรียงเป็นป่าแต่ถูกบุกรุกเพื่อทำการเกษตร พื้นที่ป่าที่เหลือส่วนใหญ่เป็นพื้นที่บริเวณเนินเขา และภูเขาที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้ บริเวณใกล้เคียงกับหมู่ที่ 7 บ้านไทรงาม ตำบลละเรียง เป็นเขตติดต่อกับป่าสงวนแห่งชาติเขาภูหลวง มีพื้นที่ 51,578 ไร่ ในเขตพื้นที่ป่าสงวนฯ แห่งนี้ยังเป็นที่ตั้งของโครงการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าเขาภูหลวงและยังเป็นแหล่งต้นน้ำของลำน้ำพระเพลิง ที่ไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำลำพระเพลิง

7.2 ป่าชุมชน ในตำบลละเรียงมีป่าชุมชน 2 แห่ง คือ ป่าชุมชนบ้านไทรงามและป่าชุมชนบ้านคลองกุ่ม ซึ่งเป็นป่าชุมชนแบบดั้งเดิมหรือเคยเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนได้ร่วมมือกันอนุรักษ์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งอาหารและพืชสมุนไพร ตลอดจนไม้ใช้สอย โดยปัจจุบันมีการปลูกป่าเพิ่มเติมในช่วงวันสำคัญต่าง ๆ

7.3 ทรัพยากรน้ำ ในตำบลละเรียง มีลำน้ำพระเพลิงเป็นแหล่งน้ำสายหลักในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม น้ำสำหรับการเกษตรส่วนใหญ่ได้จากน้ำฝน น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคได้จากแหล่งน้ำผิวดิน โดยมีการจัดทำเป็นระบบประปาหมู่บ้านจำนวน 13 แห่ง แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ ลำน้ำ ลำห้วยและคลอง ซึ่งมีจำนวน 28 แห่ง หนองบึง 4 แห่ง แหล่งน้ำผิวดินที่สร้างขึ้น มีฝาย 9 แห่ง อ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก 4 แห่ง และแหล่งน้ำใต้ดิน ได้แก่ บ่อน้ำตื้น และบ่อน้ำบาดาลจำนวน 41 แห่ง

7.4 ทรัพยากรดิน ตามรายงานกรมพัฒนาที่ดิน (2542) ซึ่งได้รายงานไว้ว่า หมู่ที่ 1 บ้านละเรียง และหมู่ที่ 9 บ้านคลองมูรณ มีพื้นที่ที่มีชุดดิน (ภาพที่ 4) ดังนี้

ภาพที่ 4 แผนที่แสดงชุดดินที่พบในหมู่บ้านระเริง และหมู่บ้านคลองสมบุรณ์ ตำบลระเริง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: คัดแปลงมาจากกรมพัฒนาที่ดิน (2542)

7.4.1 ชุดดินตาคลี (Takhli series: Tk) เกิดจากตะกอนน้ำพาทับถมอยู่บนชั้นปูนมาร์ลบริเวณเนินตะกอนรูปพัด สภาพพื้นที่จะเป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงลูกคลื่นลอนลาด ความลาดชัน 3-12 % มีการระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้ำถึงปานกลาง การซึมผ่านได้ของน้ำอยู่ในระดับปานกลาง การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะในการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวฟ่าง ถั่ว หรือไม้ผล เช่น น้อยหน่า ขนุน ลักษณะและสมบัติดิน เป็นดินตื้นถึงชั้นปูนมาร์ลที่พบภายใน 50 ซม.จากผิวดิน ดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง สีดำ สีเทาเข้มมาก สีน้ำตาลปนเทาเข้มมาก หรือสีน้ำตาลเข้มมาก (ภาพที่ 5) ปฏิกริยาดินเป็นกลางถึงเป็นด่างปานกลาง (pH 7.0-8.0) ดินล่างเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง และมีเม็ดปูนปน สีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลเข้ม และมีสีขาวของผงปูนทุติยภูมิหรือปูนมาร์ล ปฏิกริยาดินเป็นด่างปานกลาง (pH 8.0) ได้ชั้นดินลงไปเป็นชั้นปูนมาร์ลสีขาวทั้งที่เป็นเม็ดและที่เชื่อมต่อกันหนาแน่น ความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง แต่เนื่องจากดินตื้นถึงชั้นปูนมาร์ลซึ่งจะมีผลกระทบทางกายภาพและทางเคมีต่อพืช ดินอาจขาดสมดุลธาตุอาหาร โดยเฉพาะการขาดฟอสฟอรัส (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548)

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะของชุดดินตาคลี

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2548)

7.4.2 ชุดดินวังสะพุง (Wang Sap hung series : WS) เกิดจากการสุมพังสลายตัวของหินตะกอนเนื้อละเอียดและหินที่แปรสภาพ เช่น หินดินดาน หินทรายแป้ง หินโคลน หินชนวน หินฟิลาไลต์เป็นต้น บริเวณพื้นที่ภูเขา และรวมถึงที่เกิดจากวัสดุหินหรือหินที่เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไกลสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นลูกคลื่นลอนลาด ความลาดชัน 2-12 % มีการระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้าถึงเร็ว การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวไร่ ถั่วต่างๆ และสวนผลไม้ เช่น มะม่วง มะขาม ลำไย ลักษณะและสมบัติดิน เป็นดินลึกปานกลาง ดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีนํ้าตาลเข้มถึงสีนํ้าตาลปนเทาเข้ม (ภาพที่ 6) ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0-7.0) ดินล่างตอนบนเป็นดินเหนียว สีแดงปนเหลืองถึงสีแดง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดปานกลาง (pH 5.0-6.0) ดินตอนล่างเป็นดินเหนียวมีเศษหินปะปนหนาแน่น และส่วนใหญ่พบชั้นหินพื้นภายใน 100 ซม. จากผิวดิน สีนํ้าตาลปนแดงหรือสีนํ้าตาลปนเหลือง มีจุดประสีนํ้าตาลปนเหลือง สีแดง และสีนํ้าตาล ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดเล็กน้อย ความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548)

ภาพที่ 6 แสดงลักษณะของชุดดินวังสะพุง

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2548)

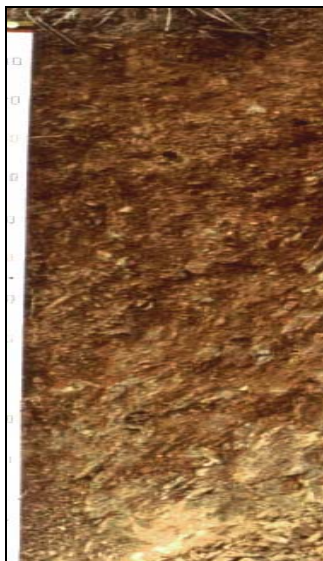
7.4.3 ชุดดินวังไห (Wang Hai series: Wi) เกิดจากการสุมพังสลายตัวของหินตะกอนเนื้อละเอียดและหินที่แปรสภาพ เช่น หินดินดาน หินทรายแป้ง หินโคลน หินชนวน หินฟิลไลต์ เป็นต้น การระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้าถึงเร็ว เหมาะในการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ข้าวไร่ ถั่วต่างๆ และสวนผลไม้ เช่น มะม่วง มะขาม ลำไย ลักษณะและสมบัติดิน เป็นดินลึกมาก ดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียว ปนทรายแป้ง สีนํ้าตาลเข้มถึงสีนํ้าตาลปนแดงเข้ม (ภาพที่ 7) ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0-7.0) ดินล่างตอนบนเป็นดินเหนียว สีแดงปนเหลืองถึงสีแดง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 4.5-5.5) ดินล่างตอนล่างเป็นดินเหนียว สีแดง มีจุดประสีนํ้าตาลปนเหลืองและสีนํ้าตาล ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 4.5-5.5) ความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง แต่เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ดินเกิดการชะล้างพังทลายได้ง่าย (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548)

ภาพที่ 7 แสดงลักษณะของชุดดินวังไผ่

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2548)

7.4.4 ชุดดินลี (Li series: Li) เกิดจากการผุพังของหินตะกอนเนื้อละเอียดและหินที่แปรสภาพ เช่น หินดินดาน หินทรายแป้ง หินโคลน หินชนวน หินฟิลไลต์ บริเวณพื้นที่ภูเขาและรวมถึงที่เกิดจากวัสดุหินหรือหินที่เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางใกล้ๆ โดยแรงโน้มถ่วงบริเวณเชิงเขา โดยสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา ความลาดชัน 4-35 % การระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ปานกลางถึงเร็ว การซึมผ่านได้ของน้ำ ปานกลาง การใช้ประโยชน์ที่ดินเหมาะในการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่ว และใช้เป็นวัสดุทำถนน ลักษณะและสมบัติดินเป็นดินต้นหรือต้นมากถึงชั้นเศษหินหนาแน่น บางบริเวณอาจพบชั้นหินพื้นในระดับต้น ดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนทรายปนหรือดินร่วนปนดินเหนียวปนเศษหิน สีนํ้าตาลเข้ม หรือสีนํ้าตาลปนแดงเข้ม (ภาพที่ 8) ปฏิกิริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0-7.0) ดินล่างเป็นดินเหนียวปนเศษหินหนาแน่นมาก สีแดงหรือสีแดงปนเหลือง ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5-6.5) ข้อจำกัดการใช้ประโยชน์ เป็นดินต้นถึงชั้นเศษหินหนาแน่นและความอุดมสมบูรณ์ต่ำพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ดินจะถูกชะล้างพังทลายได้ง่าย (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548)

ภาพที่ 8 แสดงลักษณะของชุดดินลี้
ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2548)

7.4.5 ชุดดินบ่อไทย (Bo Thai series: Bo) เกิดจากการผุพังสลายตัวของหินทราย บางแห่งอาจมีปูนปน บริเวณพื้นที่ภูเขา และรวมถึงที่เกิดจากวัสดุหินหรือหินที่เคลื่อนย้ายมาเป็น ระยะทางใกล้ๆ โดยแรงโน้มถ่วงบริเวณเชิงเขา สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา ความลาดชัน 3-35 %การระบายน้ำดี ส่วนการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้าถึงเร็ว การซึมผ่านได้ของน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง เหมาะสมในการปลูกป่าเบญจพรรณ พืชไร่ เช่น ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง และไม้ผล ลักษณะและสมบัติดินเป็นดินลึกปานกลาง ดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วนถึงดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลเข้มหรือสีน้ำตาลปนเทา ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5-6.5) ดินล่างเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินร่วนเหนียวปนทราย สีน้ำตาลแก่ถึงสีแดงปนเหลือง พบชั้นลูกรังปะปนในดินช่วงความลึก 50-100 ซม. เนื่องจากเนื้อดินค่อนข้างเป็นทรายและมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันดินเกิดการชะล้างพังทลายได้ง่าย (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548)

7.4.6 ชุดดินวังน้ำเขียว (Wang Nam Khiao Series: Wk) เกิดจากวัสดุตกค้างและเศษหินเชิงเขาของหินทราย บริเวณพื้นที่ผิวเหลือจากการกร่อน สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยจนถึงเป็นเนินเขา มีความลาดชัน 2-35% มีการระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำอยู่ในระดับปานกลางถึงเร็ว ลักษณะและคุณสมบัติของดินเป็นดินตื้นถึงชั้นหินพื้น เนื้อดินเป็นดินทรายปนดินร่วน หรือดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลเข้ม หรือสีน้ำตาลปนเทา ปฏิกริยาดินเป็นกรดแก่ถึงเป็นกรดเล็กน้อย มีค่า

ความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.5 - 6.5 ส่วนดินล่างมีเนื้อดินเป็นดินทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย ปนเศษหินและลูกรังสีน้ำตาลแก่หรือสีแดงปนเหลือง ปฏิกริยาดินเป็นกรดแก่ถึงเป็นกรดเล็กน้อย มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.5 - 6.5 และพบชั้นหินพื้นภายในความลึก 50 เซนติเมตร จากผิวดิน ดินชุดนี้มีข้อจำกัดการใช้ประโยชน์ คือ ดินตื้น ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ และดินถูกชะล้างพังทลายง่าย ควรปล่อยไว้ให้เป็นป่าธรรมชาติ หรือพัฒนาเป็นป่าไม้ชุมชน (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548)

7.4.7 ชุดดินปักธงชัย (Pak Tong Chai Series: Ptc) เกิดจากวัตถุตกค้างและเศษหินเชิงเขาของหินทราย บริเวณพื้นผิวเหลือจากการกร่อนชอยแบ่ง สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย จนลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชัน 2-12% มีการระบายน้ำดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินอยู่ในระดับปานกลางถึงเร็ว ลักษณะและสมบัติของดินเป็นดินลึก เนื้อดินเป็นดินทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย สีเข้มของน้ำตาลปนแดงหรือสีน้ำตาลเข้ม ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 5.0-6.5 ดินล่างตอนบนมีเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย สีเข้มของน้ำตาลปนแดงหรือสีน้ำตาลปนแดง หรือสีแดงปนเหลือง ส่วนดินล่างตอนล่างมีเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทราย หรือดินร่วน สีแดงเข้ม หรือสีแดง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดกรดแก่ มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างประมาณ 4.5-5.5 ข้อจำกัดการใช้ประโยชน์ คือ ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เสี่ยงต่อการขาดน้ำ ดินถูกชะล้างพังทลายง่าย มีความเหมาะสมปานกลางสำหรับปลูกพืชไร่ และไม้ผลทั่วไป แต่ต้องปรับปรุงบำรุงดินโดยเพิ่มอินทรีย์วัตถุ พื้นที่ที่มีความลาดชันควรมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม (กรมพัฒนาที่ดิน, 2548)

8. สภาพทั่วไปของหมู่บ้านระเริง และหมู่บ้านคลองสมบูรณ์

8.1 หมู่บ้านระเริง

บ้านระเริงตั้งอยู่ในเขตการปกครองหมู่ที่ 1 ตำบลระเริง อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่ประมาณ 4,091.8 ไร่ บ้านระเริงเป็นหมู่บ้านแรกของตำบลระเริง มีความเจริญมากที่สุด มีฝายกักเก็บน้ำอยู่กลางหมู่บ้านและเป็นที่ตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบลระเริง ประชากรส่วนใหญ่อพยพมาจากหลายพื้นที่ทั้งจากอำเภออื่นๆที่อยู่ในจังหวัดเดียวกันและจังหวัดอื่นๆ เช่น ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา ขอนแก่น มีจำนวนประชากรในหมู่บ้านทั้งสิ้น 994 คน เป็นชาย 480 คน และหญิง 514 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลระเริง, 2546) และจากการสัมภาษณ์อดีตผู้อำนวยการ

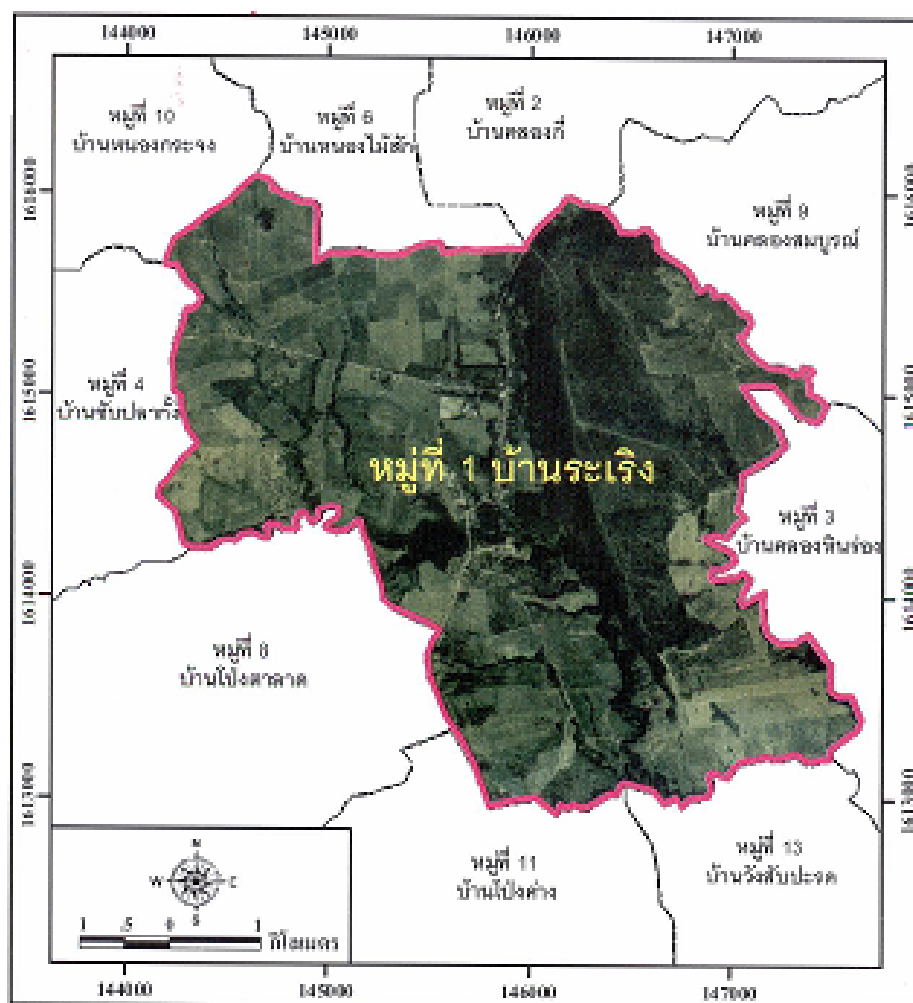
โรงเรียนบ้านระเริงได้ให้ข้อมูลว่า การตั้งบ้านเรือนมีลักษณะเป็นกลุ่มใหญ่ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนมีพ่อแม่ ญาติพี่น้องอาศัยอยู่ร่วมกัน ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย หลานอาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันหรือบางครั้งอยู่บ้านคนละหลังแต่อยู่ในบริเวณเดียวกัน มีบ้านญาติพี่น้อง ลุง ป้า น้า อา อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน แต่บางครั้งมีสมาชิกออกไปประกอบอาชีพนอกพื้นที่ การปลูกสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูง และบ้านไม้กึ่งปูน แต่แทบทุกครัวเรือนจะมีลานบ้านเพื่อใช้ทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกไม้สวยงาม ใช้เป็นที่นั่งเล่นพักผ่อน หรือทำคอกเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ลักษณะการตั้งชุมชนจะหนาแน่นบริเวณถนนปัทมขัย – วังน้ำเขียว ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ผ่านหมู่บ้านระเริง

8.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ขนาดพื้นที่ของหมู่บ้านระเริงมีทั้งหมด 6.55 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,021.8 ไร่ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปค่อนข้างแห้งแล้ง มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านต่างๆ (ภาพที่ 9) ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านหนองกระจง,บ้านหนองไม้สัก,บ้านคลองเกี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านคลองสมบูรณ์และบ้านคลองหินร่อง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านชัยปลากั้งและบ้านโป่งตลาด
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านโป่งค้างและบ้านวังสับประด

(กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม, 2548)

ภาพที่ 9 ขอบเขตของหมู่บ้านระเริง ตำบลระเริง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548)

8.3 หมู่บ้านคลองสมบูรณ์

บ้านคลองสมบูรณ์ หมู่ที่ 9 ตำบลระเริง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดนครราชสีมา ก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.2517 โดยแยกมาจากบ้านคลองหินร่อง หมู่ 3 ชาวบ้านส่วนใหญ่มาจากหลายท้องที่ โดยมีนายเจริญ แก้วศรี เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ที่มาของชื่อ “คลองสมบูรณ์” มาจากหมู่บ้านมีคลองล้อมรอบและเป็นหมู่บ้านที่ติดภูเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านจึงลงมติให้ตั้งชื่อบ้านเป็นคลองสมบูรณ์

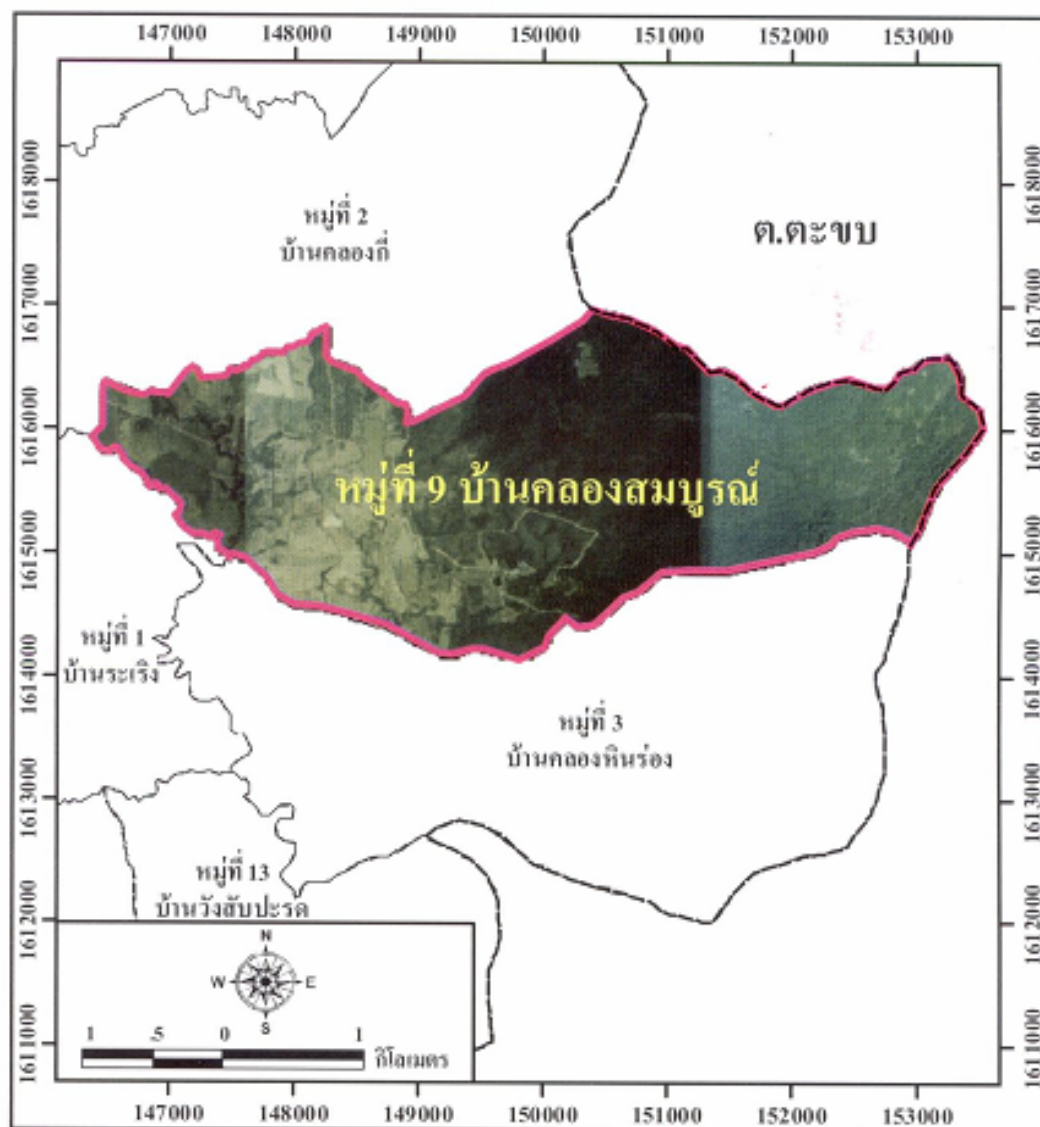
บ้านคลองสมบูรณ์มีเนื้อที่ประมาณ 7,218 ไร่ เป็นหมู่บ้านที่เล็กที่สุดในตำบลระเริงซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของตำบลระเริง เป็นพื้นที่ดินน้ำติดเขตป่าสงวนเขาภูหลวง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบถึงที่ราบสูงมีระดับความสูงระหว่าง 340-820 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางมีความลาดชันระหว่าง 13-35 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่หมู่บ้านอยู่ในเขตอนุรักษ์ร้อยละ 80 และเขตเศรษฐกิจร้อยละ 20 การใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าร้อยละ 64 ทำการเกษตร ปลูกพืชไร่ ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ทำไร่ ได้แก่ ข้าวโพดอาหารสัตว์และมันสำปะหลัง เป็นการปลูกพืชที่อาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูกเป็นหลัก (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548) และจากการเดินสำรวจลักษณะการตั้งบ้านเรือนกระจายทั่วพื้นที่ การปลูกสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว บริเวณลานบ้านมักจะปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกไม้สวยงาม หรือทำคอกเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ภายในหมู่บ้านก็จะมีญาติพี่น้อง ลุง ป้า น้า อา อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน แต่บางครั้งครอบครัวมีสมาชิกออกไปประกอบอาชีพในและนอกพื้นที่

8.4 ที่ตั้งและอาณาเขต

ขนาดพื้นที่ทั้งหมด 11.55 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,218 ไร่ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาสลับไปมาทั่วพื้นที่ มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านต่างๆ (ภาพที่ 10) ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านคลองกี้
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลตะขบ อำเภอปักธงชัย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านระเริง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านคลองหินร้อง

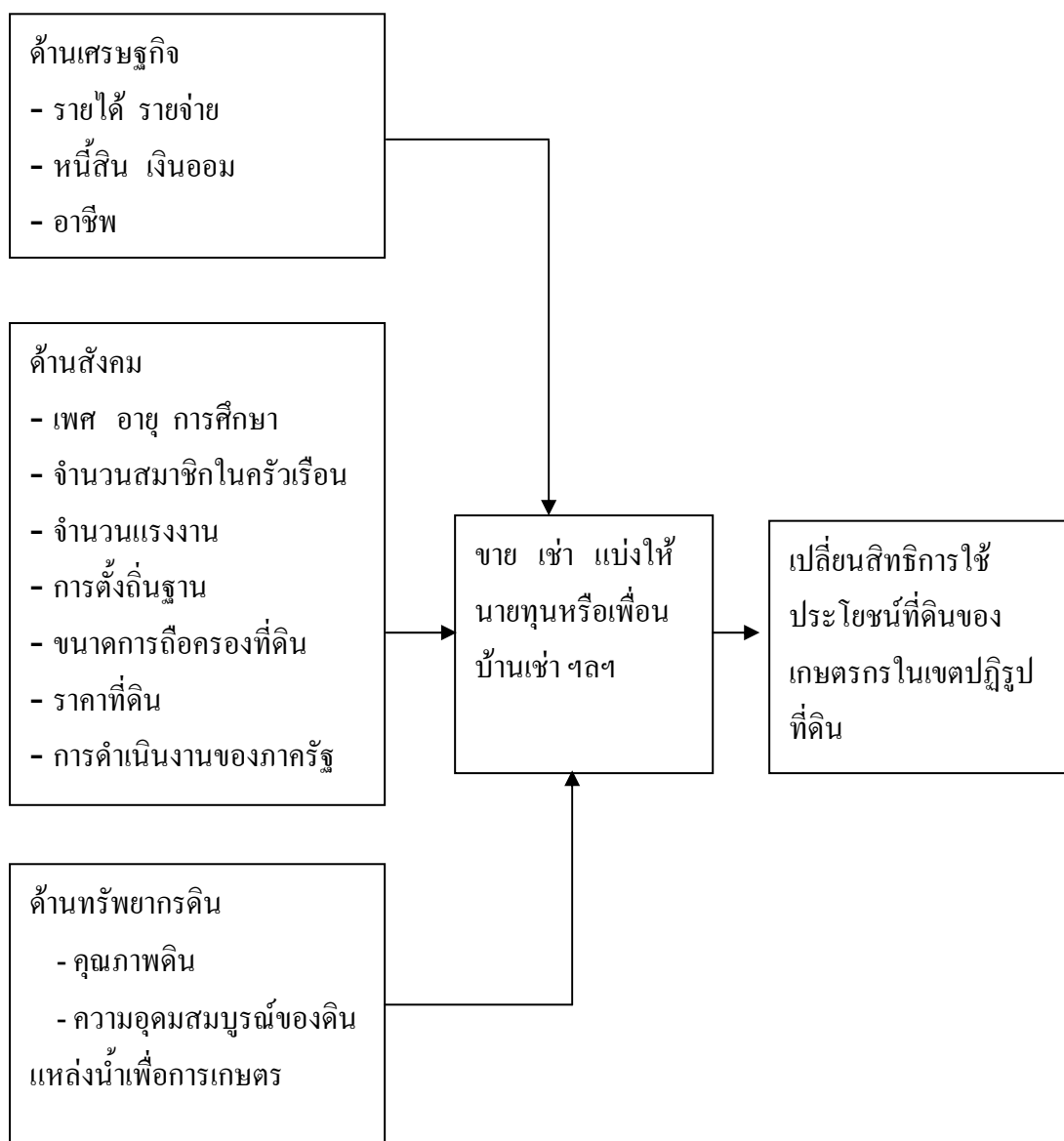
(กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2548)

ภาพที่ 10 ขอบเขตของหมู่บ้านคลองสมบูรณ์ ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2548)

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ได้จัดทำกรอบแนวคิดเพื่อศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยมีรายละเอียดในการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 11 กรอบแนวคิดการศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรดินมีผลต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ใช้วิธีการศึกษา 2 รูปแบบ คือ

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการรวบรวมข้อมูลทฤษฎีจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เอกสารวิชาการ เอกสารเผยแพร่ รายงานต่างๆที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลจากอำเภอน้ำเขียว และข้อมูลจากการสำรวจและสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 หมู่บ้าน จำนวน 101 ราย การสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลละเรียง ปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมา และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมที่รับผิดชอบเพื่อทราบข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคม ประวัติการตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรมประเพณี ข้อมูลนโยบายการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

2. การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นเกษตรกรหรือบุคคลในครอบครัวเดียวกันในพื้นที่ตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านละเรียง 64 ราย และหมู่ที่ 9 บ้านคลองสมบูรณ์ 37 ราย รวม 101 ราย เพื่อทราบข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ด้านสังคม เช่น อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน ขนาดการถือครองที่ดิน ราคาที่ดิน เป็นต้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรหรือบุคคลภายในครอบครัวเดียวกันที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่ แต่ได้มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรณีขายที่ดิน ให้เช่า หรือ

แบ่งเช่าให้กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลภายในครอบครัว และ 2) เกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่แต่ไม่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2550 จำนวน 101 ราย ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านระเริง หมู่ที่ 9 บ้านคลองสมบูรณ์ ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

วัตถุประสงค์

1. รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
2. เครื่องคอมพิวเตอร์แบบพกพา เครื่องพิมพ์ และโปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล
3. แนวคำถามการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง
4. กล้องถ่ายรูป
5. อุปกรณ์เครื่องเขียนที่จำเป็น
6. แบบสัมภาษณ์เกษตรกร
7. เครื่องบันทึกเสียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจและสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 หมู่บ้าน และการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลระเริง ปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมา เพื่อเก็บข้อมูลด้านต่างๆ ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ด้านสังคม เช่น ระดับการศึกษา ขนาดพื้นที่ถือครอง การย้ายถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี จำนวนแรงงาน ราคาที่ดิน และด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร วารสาร สื่อพิมพ์ทางวิชาการ ข้อมูลรายงาน บทความทางวิชาการ นโยบายของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการเข้าไปพัฒนาพื้นที่ รายชื่อเกษตรกรที่ได้รับ ส.ป.ก.4-01 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆของรัฐ ที่มีความเกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลละโว้ อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจและสังคมจากการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร ใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่าง

2. การวิเคราะห์รูปแบบการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรและกลุ่มบุคคลใดเป็นผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน ใช้วิธีการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

3. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติในการทดสอบสมมติฐานที่มีผลต่อการเปลี่ยนสิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ดังนี้

3.1 ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพดังนี้

1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ คือ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ด้านสังคม คือ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน ขนาดการถือครองที่ดิน ราคาที่ดิน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน (T-test)

2) ข้อมูลเชิงคุณภาพหรือเชิงกลุ่ม ด้านสังคม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ การย้ายถิ่น การดำเนินงานของภาครัฐ โดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) และสถิติเชิงพรรณนา

3.2 ข้อมูลเชิงกายภาพ ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน คุณภาพดิน ความลาดชันของพื้นที่ โดยใช้วิธีการนำแผนที่แสดงขอบเขตปฏิรูปที่ดินเป็นรายแปลงของเกษตรกรในหมู่บ้านละเรียง และหมู่บ้านคลองสมบูรณ์ที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมาซ้อนทับข้อมูลกับแผนที่แสดงชุดดินตำบลละเรียงเพื่อดูว่าแปลงที่ดินของเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอยู่ในชุดดินใด เพื่อทราบถึงชุดดิน คุณภาพดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินในแปลงที่เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

บทที่ 4

ผลการศึกษาและวิจารณ์

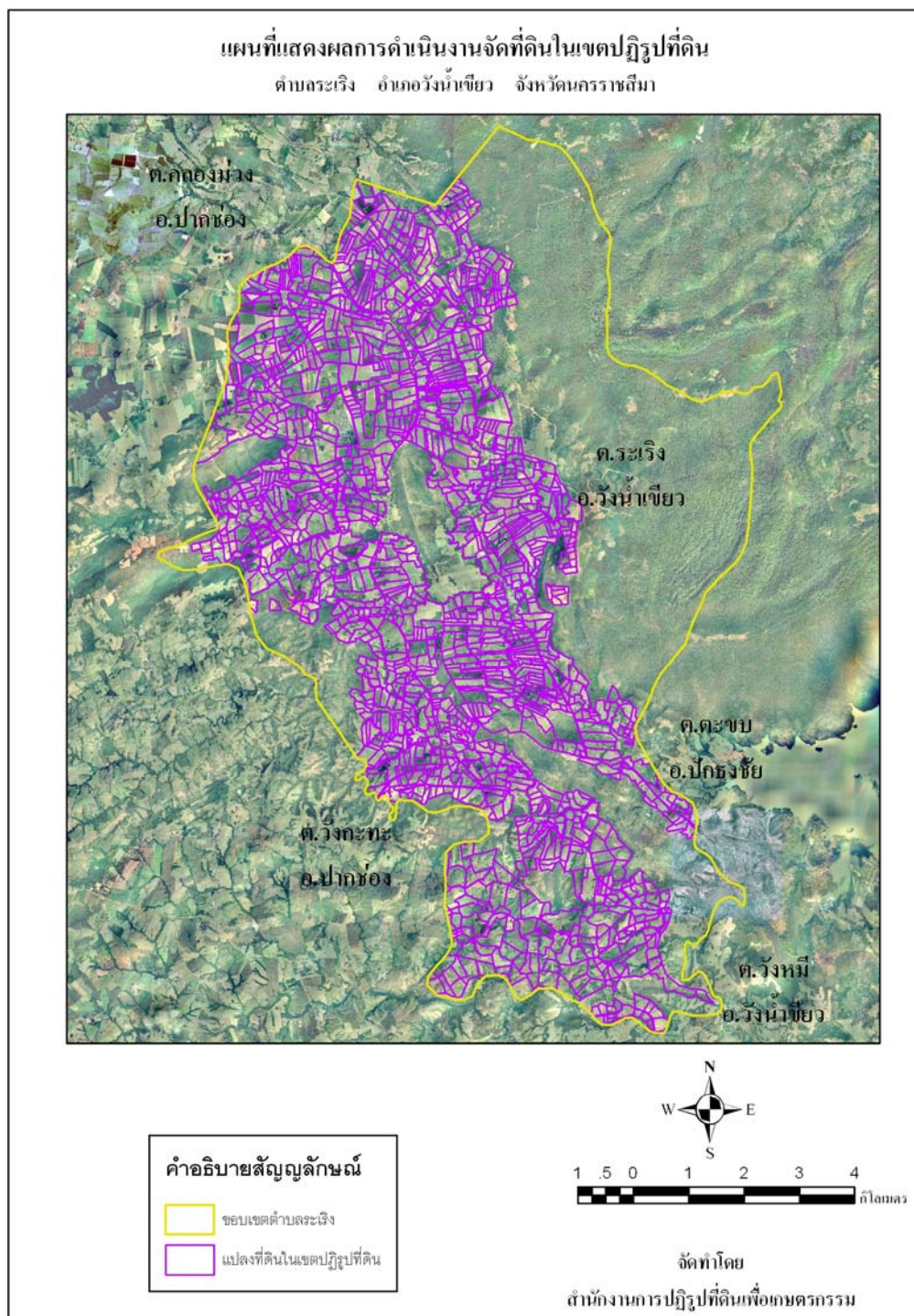
ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินตำบลระเริง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ได้เลือกศึกษาแบบเจาะจงในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านระเริง หมู่ที่ 9 บ้านคลองสมบูรณ์ ซึ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรหรือบุคคลภายในครอบครัวเดียวกันที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่ แต่ได้มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรณีขายที่ดินให้เขา(ทั้งหมด) หรือแบ่งเช่าให้กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลภายในครอบครัว และ 2) เกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่แต่ไม่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2550 จำนวน 101 ราย โดยใช้ช่วงเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน 2550 – เมษายน 2551 ได้ผลการศึกษา ดังนี้

การดำเนินงานจัดที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้ดำเนินการประกาศเขตปฏิรูปที่ดิน โดยมีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในท้องที่อำเภอนครราชสีมา อำเภอปักธงชัย และอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมาให้เป็นเขตปฏิรูปที่ดิน เมื่อ พ.ศ.2521 ซึ่งเดิมตำบลระเริงขึ้นอยู่กับอำเภอปักธงชัย ภายหลังมีการแบ่งเขตการปกครองใหม่ ตำบลระเริงจึงขึ้นอยู่กับอำเภอน้ำเขียว ต่อมา ส.ป.ก. ได้รับมอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งจำแนกเขตการใช้ประโยชน์เป็นป่าเขตเศรษฐกิจและมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมชื่อป่าเขาภูหลวงให้กับ ส.ป.ก. เมื่อ พ.ศ. 2536 จำนวน 353,825 ไร่ และ ส.ป.ก. ได้ส่งพื้นที่ป่าดังกล่าวคืนกรมป่าไม้จำนวน 21,916 ไร่ และนำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินจำนวน 333,784 ไร่ ซึ่งตำบลระเริงเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอน้ำเขียวมีพื้นที่อยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินจำนวน 20,717 ไร่ ดังภาพที่ 12 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงขอบเขตและแปลงที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินในตำบลระเริง และยังเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ในโครงการปฏิรูปที่ดินป่าเขาภูหลวง หลังจากมีการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินแล้วทางสำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครราชสีมาได้ดำเนินการสอบสวนสิทธิ

รังวัด จัดที่ดิน และมอบหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก. 4-01) ให้กับเกษตรกร ซึ่งมีเกษตรกรในตำบลระเริงที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) จำนวนทั้งหมด 1,348 ราย แยกเป็นเกษตรกรในหมู่บ้านระเริงและยังอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวน 68 ราย จำนวน พื้นที่ ส.ป.ก. 1,213 ไร่ และเกษตรกรในหมู่บ้านคลองสมบูรณ์จำนวน 36 ราย จำนวน พื้นที่ ส.ป.ก. 580 ไร่ หลังจากจัดที่ดินและมอบหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ (ส.ป.ก.4-01) แล้ว สำนักงานการปฏิรูปที่ดินได้เข้าไปพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สร้างถนน ขุดบ่อน้ำ นอกจากนั้น ยังมีการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับเกษตรกร อีกทั้งยังมีการติดตามการเข้าทำประโยชน์ในที่ดิน ตลอดมา

ภาพที่ 12 พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน ตำบลละเรียง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
ที่มา: สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2551)

สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ก่อนและหลังจากการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของ เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอลำน้ำเคียว จังหวัดนครราชสีมา

จากการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน จำนวน 51 ราย ซึ่งมีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรหรือบุคคลภายในครอบครัวเดียวกันที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก. 4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่ แต่ได้มีการ เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรณีขายที่ดิน ให้เช่าทั้งหมด หรือแบ่งให้กับบุคคลอื่นเช่า ในระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2550 จำนวน 101 ราย โดยใช้ช่วงเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน 2550 ถึงเมษายน 2551 ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 50.5 เกษตรกรมีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งมีจำนวน 51 ราย และร้อยละ 49.5 เป็นเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน จำนวน 50 ราย ผลการศึกษาสรุปได้ (ตารางที่ 2) ดังนี้

เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านระเริง หมู่ที่ 9 บ้านคลองสมบูรณ์ที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) เกษตรกรที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ร้อยละ 52.9 เป็นเพศชาย จำนวน 27 คน และร้อยละ 47.1 เป็นเพศหญิง จำนวน 24 คน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 80.4 จะอยู่ในช่วงที่เป็นวัยแรงงาน คือ ช่วงอายุตั้งแต่ 35-60 ปี จำนวน 41 ราย รองลงมาร้อยละ 17.6 เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ คืออายุมากกว่า 60 ปี จำนวน 9 ราย ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 28 ราย รองลงมาร้อยละ 29.4 ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 15 ราย และร้อยละ 2 เป็นเกษตรกรที่จบปริญญาตรีจำนวน 1 ราย จำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 54.9 มีจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือน 4-6 คน รองลงมา ร้อยละ 35.3 มีจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือนไม่เกิน 3 คน และร้อยละ 9.8 มีจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือน 7-9 คน ส่วนจำนวนแรงงานต่อครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 64.7 มีแรงงานต่อครัวเรือนจำนวน 2 คน รองลงมาร้อยละ 19.6 มีแรงงานต่อครัวเรือนจำนวน 3 คน ร้อยละ 7.8 มีแรงงานต่อครัวเรือนจำนวน 1 คน และร้อยละ 5.9 มีแรงงานต่อครัวเรือนจำนวน 4 คน เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 43.1 ประกอบอาชีพรับจ้าง รองลงมาร้อยละ 41.2 ประกอบอาชีพเกษตรกรรวม และร้อยละ 15.7 ประกอบอาชีพค้าขาย (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน

(n=51)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
<u>เพศ</u>		
เพศชาย	27	52.9
เพศหญิง	24	47.1
<u>อายุ</u>		
<35	1	2.0
35-60	41	80.4
>60	9	17.6
<u>ระดับการศึกษา</u>		
ไม่ได้รับการศึกษา	15	29.4
ประถมศึกษาปีที่ 4	28	54.9
ประถมศึกษาปีที่ 6	4	7.8
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3	5.9
มัธยมศึกษาปีที่ 6	0	0
ปริญญาตรี	1	2.0
<u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>		
1 – 3 คน	18	35.3
4 – 6 คน	28	54.9
7 – 9 คน	5	9.8
<u>จำนวนแรงงานในครัวเรือน</u>		
1 คน	4	7.8
2 คน	33	64.7
3 คน	10	19.6
4 คน	3	5.9
5 คน	1	2.0
<u>อาชีพ</u>		
การเกษตร	21	41.2
รับจ้าง	22	43.1
ค้าขาย	8	15.7

นอกจากนี้การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 76.5 ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นจำนวน 39 ราย และร้อยละ 23.5 เกิดที่ตำบลละเรียง จำนวน 12 ราย ส่วนช่วงเวลาที่มีการย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 39.2 อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2521-2530 จำนวน 20 ราย และขนาดที่ดินที่เกษตรกรได้รับโดยการปฏิรูปที่ดินจากสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น เกษตรกรแต่ละรายจะได้รับที่ดินแตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรร้อยละ 64.7 จะได้รับขนาดที่ดินอยู่ระหว่าง 1-20 ไร่ ซึ่งมีมากถึงจำนวน 33 ราย (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของภูมิถิ่นนาเดิม และระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

(n=51)		
รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
<u>ภูมิถิ่นนาเดิม</u>		
เกิดในตำบลละเรียง	12	23.5
ย้ายมาจากจังหวัดอื่นๆ	39	76.5
<u>ระยะเวลาที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน*</u>		
ก่อน พ.ศ. 2521	15	29.4
พ.ศ. 2521-2530	20	39.2
หลัง พ.ศ. 2530	4	7.8
<u>ขนาดที่ดินถือครอง</u>		
1-10 ไร่	17	33.3
11-20 ไร่	16	31.4
21-30 ไร่	6	11.8
31-40 ไร่	7	13.7
41-50 ไร่	5	9.8

* ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของเกษตรกรที่ย้ายมาจากจังหวัดอื่นๆ

อาชีพหลัก และอาชีพรอง ก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

อาชีพหลักก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งเป็นข้อมูลที่อยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2540-2550 อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 60.8 คือ ทำไร่ข้าวโพด ซึ่งมีจำนวน 31 ราย รองลงมาร้อยละ 23.5 ทำไร่มันสำปะหลัง จำนวน 12 ราย ร้อยละ 7.8 มีอาชีพเลี้ยงวัว จำนวน 4 ราย ร้อยละ 3.9 มีอาชีพทำไร่ข้าวโพดและทำไร่มันสำปะหลัง จำนวน 2 ราย และร้อยละ 2.0 มีอาชีพค้าขายจำนวน 1 ราย และรับจ้างในภาคการเกษตร จำนวน 1 ราย (ตารางที่ 4)

ส่วนหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน จะเป็นข้อมูลปี 2550 อาชีพหลักที่พบมากที่สุดร้อยละ 39.2 คือ อาชีพรับจ้างในภาคการเกษตร เช่น รับจ้างปลูกมัน ปลูกข้าวโพด ทำร่นมัน ขุดมันสำปะหลัง และเก็บข้าวโพด เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนถึง 20 ครัวเรือน ส่วนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 19.6 มีอาชีพเลี้ยงวัว จำนวน 10 ราย ร้อยละ 17.6 มีอาชีพค้าขาย จำนวน 9 ราย ร้อยละ 9.8 มีอาชีพทำไร่ข้าวโพด จำนวน 5 ราย ร้อยละ 7.8 มีอาชีพทำไร่มันสำปะหลัง จำนวน 4 ราย และร้อยละ 5.9 มีอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตร จำนวน 3 ราย (ตารางที่ 4)

การประกอบอาชีพรองก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอาชีพรองของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 82.1 คือ อาชีพรับจ้างในภาคการเกษตรและไม่ได้ประกอบอาชีพรอง จำนวน 23 ราย รองลงมาร้อยละ 10.7 มีอาชีพเลี้ยงวัว จำนวน 3 ราย และร้อยละ 7.1 มีอาชีพค้าขาย จำนวน 2 ราย

อาชีพรองหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนมากร้อยละ 49.0 ไม่ได้ประกอบอาชีพรอง และรองลงมาคือร้อยละ 25.5 ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคการเกษตร ส่วนร้อยละ 15.6 มีอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตรซึ่งมีเพิ่มมากขึ้นจำนวน 8 ราย ร้อยละ 5.9 มีอาชีพทำไร่มันสำปะหลัง จำนวน 3 ราย และร้อยละ 2.0 มีอาชีพค้าขาย และอาชีพเลี้ยงวัวจำนวนอย่างละ 1 ราย

จะเห็นได้ว่าอาชีพหลักของเกษตรกรมีผลต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกษตรกรมีอาชีพหลักในการทำการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 92.1 (ตารางที่ 4) แต่หลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพรับจ้างทั้งในและนอกภาคการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรได้ผลตอบแทนจากการทำเกษตรน้อย มีหนี้สินส่งผลให้เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน และทำให้เกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินหรือมีเพียงเล็กน้อย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนิซากา เกย์พันซ์ (2551), ชนินทร จารุจันทร์ และคณะ

(2548), ยุคลธร ทวีทรัพย์ (2543), และ จิโรภาส พุฒสุวรรณ (2529) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้ผลตอบแทนจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมน้อย ขาดทุน มีหนี้สิน การมีอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่า เกษตรกรจึงเปลี่ยนอาชีพจากเดิมที่ทำเกษตรด้วยตนเองหันมาประกอบอาชีพรับจ้างในภาคเกษตร และรับจ้างนอกภาคเกษตร

ตารางที่ 4 จำนวนครัวเรือน และร้อยละของอาชีพหลักและอาชีพรองก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

รายการ	(n=51)			
	ก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ		หลังการเปลี่ยนสิทธิฯ	
	จำนวน(ราย)	ร้อยละ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
อาชีพหลัก				
ทำไร่ข้าวโพด	31	60.8	5	9.8
ทำไร่มันสำปะหลัง	12	23.5	4	7.8
เลี้ยงวัว	4	7.8	10	19.6
ค้าขาย	1	2.0	9	17.6
รับจ้างในการเกษตร	1	2.0	20	39.2
รับจ้างนอกภาคเกษตร	-	-	3	5.9
ข้าวโพดและมันสำปะหลัง	2	3.9	-	-
รวม	51	100	51	100
อาชีพรอง				
ไม่ได้ประกอบอาชีพรอง	23	45.1	25	49.0
ทำไร่ข้าวโพด	-	-	-	-
ทำไร่มันสำปะหลัง	-	-	3	5.9
เลี้ยงวัว	3	5.9	1	2.0
ค้าขาย	2	3.9	1	2.0
รับจ้างในการเกษตร	23	45.1	13	25.5
รับจ้างนอกภาคเกษตร	-	-	8	15.6
ข้าวโพดและมันสำปะหลัง	-	-	-	-
รวม	51	100	51	100

รายได้และรายจ่ายในภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 49 มีรายได้ต่อครัวเรือนไม่เกิน 25,000 บาท/ปี มีจำนวน 25 ครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 29.4 มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 15 ครัวเรือน และมีเพียงร้อยละ 21.6 มีรายได้ในช่วง 25,001 - 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 11 ครัวเรือน ทั้งนี้รายได้ในภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุด 110,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้ต่ำสุดคือ 1,600 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ภาคเกษตรเฉลี่ยก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน 39,188 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 5)

หลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 29.4 ไม่มีรายได้ในภาคการเกษตรซึ่งมีถึง 15 ครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรได้เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินไปแล้ว เกษตรกรจึงไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยไม่คุ้มค่ากับการลงทุนจึงเลิกประกอบอาชีพเกษตรกรรม และร้อยละ 16.8 มีรายได้ในภาคการเกษตรมากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 17 ครัวเรือน ส่วนรายได้ในภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุด คือ 800,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้ต่ำสุดคือ 8,000 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยมีรายได้เฉลี่ย 101,037 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายได้ในภาคการเกษตร ก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(n=51)

รายการ	ก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ		หลังการเปลี่ยนสิทธิฯ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มีรายได้ในภาคการเกษตร	-	-	15	29.4
ไม่เกิน 25,000 บาท/ปี	25	49	11	10.9
25,001-50,000 บาท/ปี	11	21.6	8	15.7
มากกว่า 50,000 บาท/ปี	15	29.4	17	33.3
รวม	51	100	51	100

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รายการ	ก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ		หลังการเปลี่ยนสิทธิฯ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
1 รายได้ภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุด 110,000 บาท/ครัวเรือน/ปี				
2 รายได้ภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ ต่ำสุด คือ 1,600 บาท/ครัวเรือน/ปี				
3 รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ยก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ 39,188 บาท/ครัวเรือน/ปี				
4 รายได้ภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุด 800,000 บาท/ครัวเรือน/ปี				
5 รายได้ภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ ต่ำสุด 8,000 บาท/ครัวเรือน/ปี				
6 รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ยหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ 101,037 บาท/ครัวเรือน/ปี				

รายจ่ายในภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 51.0 มีรายจ่ายในภาคการเกษตรไม่เกิน 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ซึ่งมีจำนวน 26 ครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 27.5 มีรายจ่ายในภาคการเกษตรระหว่าง 25,001–50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีจำนวน 14 ครัวเรือน ส่วนร้อยละ 17.6 มีรายจ่ายได้มากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีจำนวน 9 ครัวเรือน และ ร้อยละ 3.9 ไม่มีรายจ่ายในภาคเกษตรจำนวน 2 ครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้ประกอบอาชีพในภาคเกษตร ส่วนรายจ่ายในภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุด คือ 510,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และต่ำสุดคือ 3,340 บาท/ครัวเรือน/ปี มีรายจ่ายเฉลี่ย 40,505.6 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 6)

ส่วนหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 54.9 ไม่มีรายจ่ายในภาคการเกษตร มีจำนวนมากถึง 28 ครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรได้เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินไปแล้วจึงไม่มีที่ทำกินหรือเลิกประกอบอาชีพทำไร่ อันเนื่องมาจากขาดทุนจากการประกอบอาชีพ แต่ก็ยังมีกลุ่มตัวอย่างที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินไปแล้วยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมในที่ดินส่วนที่เหลืออยู่ รองลงมาร้อยละ 21.6 มีรายจ่ายในภาคเกษตรไม่เกิน 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 11 ครัวเรือน นอกจากนั้นยังมีจำนวนเกษตรกรที่มีรายจ่ายในภาคการเกษตรเท่ากันคือ ร้อยละ 11.8 มีรายจ่ายในภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 25,001 - 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และเกษตรกรที่มีรายจ่ายในภาคการเกษตรมากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ส่วนรายจ่าย

ในภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุดคือ 289,500 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายจ่ายต่ำสุดคือ 6,000 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยมีรายจ่ายเฉลี่ย 46,457.82 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายจ่ายในภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(n=51)

รายการ	ก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ		หลังการเปลี่ยนสิทธิฯ	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มีรายจ่ายในภาคการเกษตร	2	3.9	28	54.9
ไม่เกิน 25,000 บาทต่อปี	26	51.0	11	21.6
25,001–50,000 บาทต่อปี	14	27.5	6	11.8
มากกว่า 50,000 บาทต่อปี	9	17.6	6	11.8
รวม	51	100	51	100

1 รายจ่ายในภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุดคือ 510,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
 2 รายจ่ายในภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ ต่ำสุดคือ 3,340 บาท/ครัวเรือน/ปี
 3 รายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ คือ 40,505.6 บาท/ครัวเรือน/ปี
 4 รายจ่ายในภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุดคือ 289,500 บาท/ครัวเรือน/ปี
 5 รายจ่ายในภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ ต่ำสุดคือ 6,000 บาท/ครัวเรือน/ปี
 6 รายจ่ายในภาคการเกษตรเฉลี่ยหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ คือ 46,457.82 บาท/ครัวเรือน/ปี

รายได้ และรายจ่ายนอกภาคการเกษตร ก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 51.0 ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตรจำนวน 26 ครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 31.4 มีรายได้นอกภาคการเกษตรไม่เกิน 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 16 ครัวเรือน ร้อยละ 9.8 มีรายได้นอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 25,001 - 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 5 ครัวเรือน และร้อยละ 7.8 มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 4 ครัวเรือน โดยมีรายได้สูงสุด 350,000 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้ต่ำสุดคือ 2,500 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้เฉลี่ย 37,382 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 7)

หลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 47.1 มีรายได้นอกภาคการเกษตรมากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 24 ครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 35.3 มีรายได้นอกภาคการเกษตรไม่เกิน 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน 18 ครัวเรือน ร้อยละ 15.7 มีรายได้นอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 25,001-50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และร้อยละ 2.0 ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร เนื่องจากไม่ได้ทำการเกษตรแต่หันไปประกอบอาชีพอื่น ส่วนรายได้นอกภาคการเกษตรสูงสุดคือ 720,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้ต่ำสุด 25,00 บาท/ครัวเรือน/ปี ส่วนรายได้เฉลี่ย 100,518 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายได้นอกภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

รายการ	(n=51)			
	ก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน		หลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
<u>รายได้นอกภาคการเกษตร</u>				
ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตร	26	51.0	1	2.0
ไม่เกิน 25,000 บาทต่อปี	16	31.4	18	35.3
25,001-50,000 บาทต่อปี	5	9.8	8	15.7
มากกว่า 50,000 บาทต่อปี	4	7.8	24	47.1
รวม	51	100	51	100
1 รายได้นอกภาคเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุด 350,000 บาท/ครัวเรือน/ปี				
2 รายได้นอกภาคเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ ต่ำสุด 2,500 บาท/ครัวเรือน/ปี				
3 รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ 37,382 บาท/ครัวเรือน/ปี				
4 รายได้นอกภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุด 720,000 บาท/ครัวเรือน/ปี				
5 รายได้นอกภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ ต่ำสุด 25,00 บาท/ครัวเรือน/ปี				
6 รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ 100,518 บาท/ครัวเรือน/ปี				

สำหรับรายจ่ายนอกภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 37.3 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรอยู่ระหว่าง 25,001 - 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีจำนวน 19 ครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 35.3 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรมากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี จำนวน

18 ครัวเรือน ส่วนร้อยละ 27.5 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรไม่เกิน 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีจำนวน 14 ครัวเรือน โดยมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุด คือ 108,500 บาท/ครัวเรือน/ปี รายจ่ายนอกภาคการเกษตรต่ำสุด 1,500 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 45,912.74 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 8)

ส่วนหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 62.7 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรมากกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี มีจำนวน 32 ครัวเรือน รองลงมาร้อยละ 31.4 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรระหว่าง 25,001 - 50,000 บาท และร้อยละ 5.9 มีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรไม่เกิน 25,000 บาท/ครัวเรือน/ปี โดยมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุด 1,435,050 บาท/ครัวเรือน/ปี รายจ่ายนอกภาคการเกษตรต่ำสุด 7,440 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 105,390.20 บาท/ครัวเรือน/ปี (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของรายจ่ายนอกภาคการเกษตรก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(n=51)

รายการ	ก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ		หลังการเปลี่ยนสิทธิฯ	
	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
<u>รายจ่ายนอกภาคการเกษตร</u>				
ไม่เกิน 25,000 บาทต่อปี	14	27.5	3	5.9
25,001-50,000 บาทต่อปี	19	37.3	16	31.4
มากกว่า 50,000 บาทต่อปี	18	35.3	32	62.7
รวม	51	100	51	100
1 รายจ่ายนอกภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุด 108,500 บาท/ครัวเรือน/ปี				
2 รายจ่ายนอกภาคการเกษตรก่อนการเปลี่ยนฯ ต่ำสุด 1,500 บาท/ครัวเรือน/ปี				
3 รายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ 45,912.74 บาท/ครัวเรือน/ปี				
4 รายจ่ายนอกภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ สูงสุด 1,435,050 บาท/ครัวเรือน/ปี				
5 รายจ่ายนอกภาคการเกษตรหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ ต่ำสุด 7,440 บาท/ครัวเรือน/ปี				
6 รายจ่ายนอกภาคการเกษตรเฉลี่ยหลังการเปลี่ยนสิทธิฯ 105,390.20 บาท/ครัวเรือน/ปี				

ภาวะหนี้สิน และแหล่งสินเชื่อ ก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 27.5 มีหนี้สินไม่เกิน 50,000 บาท/ปี มีจำนวน 14 ราย รองลงมาร้อยละ 21.6 มีหนี้สินระหว่าง 75,001 - 100,000 บาท/ปี จำนวน 11 ราย ร้อยละ 15.7 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 50,001 - 75,000 บาท/ปี และร้อยละ 13.7 มีหนี้สินมากกว่า 100,001 บาท/ปี จำนวน 7 ราย แต่ยังมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 21.6 ที่ไม่มีหนี้สิน จำนวน 11 ราย (ตารางที่ 9)

หลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 31.4 มีหนี้สินไม่เกิน 50,000 บาท/ปี จำนวน 16 ราย รองลงมาร้อยละ 7.8 มีหนี้สินอยู่ระหว่าง 50,001-75,000 บาท/ปี ส่วนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 3.9 หนี้สินมากกว่า 100,001 บาท/ปี มีจำนวนลดลงเหลือเพียง 2 ราย และร้อยละ 54.9 ไม่มีหนี้สิน ซึ่งมีจำนวนมากถึง 28 ราย นั้นแสดงให้เห็นว่าหลังจากการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนหนี้สินลดลงเนื่องจากเกษตรกรขายที่ดินเพื่อนำเงินไปใช้หนี้สิน แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรบางส่วนยังคงมีหนี้สินเนื่องจากหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินแล้ว เกษตรกรก็ยังคงมีค่าใช้จ่ายทั้งในและนอกภาคการเกษตรที่สูง จึงกู้หนี้ยืมสินเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน (ตารางที่ 9)

ด้านแหล่งสินเชื่อนั้น ก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 49.0 เป็นลูกหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งมีจำนวน 25 ราย รองลงมาก็คือร้อยละ 41.2 เป็นลูกหนี้กองทุนหมู่บ้าน มีจำนวน 21 ที่เหลือร้อยละ 7.8 และร้อยละ 2.0 เป็นลูกหนี้กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และสหกรณ์การเกษตรตามลำดับ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 60.8 เป็นหนี้รายทุนซึ่งมีจำนวน 31 ราย

ส่วนหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 86.3 ยังคงเป็นลูกหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งมีจำนวนถึง 44 ราย รองลงมาร้อยละ 37.3 เป็นลูกหนี้กองทุนหมู่บ้านจำนวน 19 ราย และร้อยละ 19.6 ยังคงเป็นหนี้รายทุนจำนวน 10 ราย ร้อยละ 2.0 เป็นลูกหนี้เพื่อนบ้าน 1 ราย เนื่องจากเกษตรกรให้ความเชื่อถือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) มาก จึงเป็นแหล่งสินเชื่อที่มีเกษตรกรเป็นสมาชิกทั้งก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุด เพราะมีความมั่นคง และเกษตรกรยังเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร ประกอบกับอัตราดอกเบี้ยต่ำ จึงเป็นที่นิยมของเกษตรกร (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของภาวะหนี้สิน แหล่งสินเชื่อ ก่อนและหลังการเปลี่ยน
สิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(n=51)

รายการ	ก่อนการเปลี่ยนสิทธิฯ		หลังการเปลี่ยนสิทธิฯ	
	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม่มีหนี้สิน	11	21.6	28	54.9
มีหนี้ไม่เกิน 50,000 บาท/ปี	14	27.5	16	31.4
มีหนี้ 50,001-75,000 บาท/ปี	8	15.7	4	7.8
มีหนี้ 75,001 –100,000 บาท/ปี	11	21.6	1	2.0
มีหนี้มากกว่า 100,001 บาท/ปี	7	13.7	2	3.9
รวม	51	100	51	100
<u>แหล่งสินเชื่อ *</u>				
ในระบบ				
สหกรณ์การเกษตร	1	2.0	1	2.0
กองทุนหมู่บ้าน	21	41.2	19	37.3
ธนาคารเพื่อการเกษตร (ธ.ก.ส.)	25	49.0	44	86.3
สัจจะออมทรัพย์	4	7.8	1	2.0
นอกระบบ				
นายทุน	31	60.8	10	19.6
เพื่อนบ้าน	-	-	1	2.0

* เกษตรกร 1 ราย มีแหล่งสินเชื่อมากกว่า 1 แหล่ง

ลักษณะการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรและกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน

กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) จำนวน 101 รายนั้น พบว่า เกษตรกรที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 51 ราย ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.9 มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยการขาย จำนวน 28 ราย รองลงมา ร้อยละ 33.3 มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยการแบ่งให้เข้าจำนวน 17 ราย และร้อยละ

11.8 มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยการให้เช่า (ทั้งหมด) จำนวน 6 ราย ทั้งนี้ เกษตรกรส่วนมากร้อยละ 45 มีวิธีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยวิธีทำสัญญาซื้อขาย จำนวน 23 ราย รองลงมาร้อยละ 43.1 เป็นการสัญญาปากเปล่า จำนวน 22 ราย และร้อยละ 41.2 ให้นำหนังสือ ส.ป.ก. 4-01 เป็นหลักประกัน จำนวน 21 ราย นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรอีกร้อยละ 5.8 และร้อยละ 3.9 ที่มีวิธีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยการให้นำหนังสือ ส.ป.ก.4-01 เป็นหลักประกันแล้ว ถูกลายทุนยึด และทำสัญญาเช่า จำนวน 3 และ 2 รายตามลำดับ นอกจากนี้ราคาที่ดินที่ขายเฉลี่ย 27,303.57 บาท/ไร่ ราคาที่แบ่งให้เช่าเฉลี่ย 410 .00 บาท/ไร่ และราคาที่ให้เช่า (ทั้งหมด) เฉลี่ย 412.50 บาท/ไร่ ส่วนกลุ่มบุคคลที่เข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินแทนส่วนมากร้อยละ 41.2เป็นนายทุน รองลงมาร้อยละ 25.5 คือเพื่อนบ้านในตำบล ร้อยละ 17.6 เป็นข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และมีเพียงส่วนน้อยที่เป็นเกษตรกรและเป็นคนที่อื่นที่เข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินแทน (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของลักษณะการเปลี่ยนสิทธิ วิธีการที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน และกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน

(n=51)

การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
<u>ลักษณะเปลี่ยนสิทธิ</u>		
ขาย	28	54.9
แบ่งให้เช่า	17	33.3
ให้เช่าทั้งหมด	6	11.8
รวม	51	100
<u>วิธีการเปลี่ยนสิทธิ*</u>		
ทำสัญญาซื้อขาย	23	45
ทำสัญญาเช่า	2	3.9
สัญญาปากเปล่า	22	43.1
ให้นำหนังสือ ส.ป.ก.4-01 เป็นหลักประกัน	21	41.2
ให้นำหนังสือ ส.ป.ก.4-01 เป็นหลักประกันแล้วถูกลายทุนยึด	3	5.8
รวม	71	140

ตารางที่ 10 (ต่อ)

การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
<u>กลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน</u>		
เป็นคนที่อื่น	2	3.9
เป็นเกษตรกร	3	5.9
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	17.6
นายทุน	21	41.2
เพื่อนบ้านในตำบล	13	25.5
ญาติ	3	5.9
รวม	51	100
1 ราคาที่ดินขายเฉลี่ย 27,303.57 บาท/ไร่		
2 ราคาที่แบ่งให้เช่าเฉลี่ย 410 .00 บาท/ไร่		
3 ราคาที่ให้เช่า (ทั้งหมด) เฉลี่ย 412.50 บาท/ไร่		

*เกษตรกร 1 ราย มีวิธีการเปลี่ยนสิทธิมากกว่า 1 วิธี

ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการศึกษา พบว่า ร้อยละ 17.6 , 15.5 และร้อยละ 13.7 มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ.2547, 2545, 2540 และ 2541 ตามลำดับ (ตารางที่ 11) และสาเหตุของการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่าส่วนใหญ่ ร้อยละ 47 ไม่มีแรงงานจำนวน 24 ราย ร้อยละ 37.3 ขาดเงินทุนจำนวน 19 ราย ร้อยละ 27.5 ต้องการเปลี่ยนอาชีพจำนวน 14 ราย ร้อยละ 25.5 สภาพดินไม่เหมาะสมกับการทำการเกษตรจำนวน 13 ราย และร้อยละ 43 ต้องการเงินเพื่อใช้หนี้และต้องการเงินเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวจำนวน 22 ราย (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 จำนวนครัวเรือนและร้อยละของปี พ.ศ.และสาเหตุที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

(n=51)		
รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
<u>ปีที่มีการเปลี่ยนสิทธิ</u>		
ปี พ.ศ. 2540	7	13.7
ปี พ.ศ. 2541	7	13.7
ปี พ.ศ. 2542	3	5.9
ปี พ.ศ. 2543	2	3.9
ปี พ.ศ. 2544	2	3.9
ปี พ.ศ. 2545	8	15.7
ปี พ.ศ. 2546	6	11.8
ปี พ.ศ. 2547	9	17.6
ปี พ.ศ. 2548	4	7.8
ปี พ.ศ. 2549	3	5.9
ปี พ.ศ. 2550	-	-
รวม	51	100
<u>สาเหตุที่เปลี่ยนสิทธิ*</u>		
ไม่มีแรงงาน	24	47
ขาดเงินทุน	19	37.3
ต้องการเปลี่ยนอาชีพ	14	27.5
สภาพดินไม่เหมาะแก่การเกษตร	13	25.5
ต้องการเงินเพื่อใช้ในครอบครัว	11	21.5
ต้องการเงินเพื่อใช้หนี้	11	21.5
มีปัญหาครอบครัว	5	9.9
ต้องการย้ายที่อยู่อาศัย	5	9.8
ได้รับมรดกตกทอดโดยธรรม	3	5.9
อายุมากต้องการพักผ่อน	3	5.9
ปัญหาถูกยึดเนื่องจากที่ดิน	2	4

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
แหล่งน้ำในการเกษตรไม่เพียงพอ	2	4
มีที่ดินแปลงอื่นที่อยู่นอกเขตปฏิรูปที่ดิน	1	2

* เกษตรกร 1 ราย มีสาเหตุการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมากกว่า 1 สาเหตุ

จะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินมีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยการขาย แบ่งให้เช่า และให้เช่า (ทั้งหมด) ตามลำดับ และมีวิธีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยวิธีทำสัญญาซื้อขาย ทำสัญญาปากเปล่า และให้หนังสือ ส.ป.ก. 4-01 เป็นหลักประกัน ส่วนกลุ่มบุคคลที่เข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินแทนส่วนมากเป็นนายทุน รongลงมา คือเพื่อนบ้านในตำบล ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ และมีเพียงส่วนน้อยที่เป็นเกษตรกรและเป็นคนอื่นที่เข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินแทน ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรประสบกับปัญหาในเรื่องของการทำเกษตร เช่น สภาพดินไม่เหมาะกับการทำเกษตร ราคาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ขาดทุน มีหนี้สิน ต้องการเปลี่ยนอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนิชาภา เฉยพันธ์ (2551) ได้ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาพเศรษฐกิจสังคมหลังการขายที่ดินของเกษตรกรบ้านไทยสามัคคีและบ้านไทยพัฒนา อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมาพบว่า ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็น ส.ป.ก.4-01 เกษตรกรส่วนใหญ่ขายที่ดินในระหว่างปี พ.ศ.2541-254 เนื่องจากเกษตรกรมีหนี้สิน มีรายได้จากการเกษตรต่ำและขาดทุนเป็นประจำ นอกจากนั้นรินทร์ มนะเกษตรธาร (2535) ได้ศึกษาการละทิ้งที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม บ้านซับป่าพลู อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี พบว่า เกษตรกรนำที่ดินไปขายให้บุคคลอื่นหรือปล่อยให้นายทุนยึดและไม่ได้ทำประโยชน์เองโดยนำที่ดินไปให้บุคคลอื่นเช่าทำประโยชน์และฤทธิเดช คุ่มพงษ์ (2526) ได้ศึกษาถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขายและไม่ขายที่ดินของเจ้าของที่ดินเอกชนในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดนครนายก พบว่า สาเหตุของการขายที่ดินเกิดจากภาระหนี้สิน ที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์อยู่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย

นอกจากนี้เกษตรกรสามารถขายที่ดินได้ราคาเฉลี่ย 27,303 บาท/ไร่ และจากการบอกเล่าของผู้ใหญ่บ้านคลองสมบูรณ์ ว่า “ชาวบ้านในตำบลระเริงส่วนมากมีที่ดินที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยหรือใช้ทำไร่นาส่วนเป็นที่ดินที่ชาวบ้านเข้ามาจับจองกันตั้งแต่สมัยรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย รุ่นพ่อ รุ่นแม่ เป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ แต่ภายหลังทาง ส.ป.ก.จึงเข้ามารังวัดและจัดแจกเอกสาร ส.ป.ก. 4-01 ให้กับชาวบ้านโดยไม่ต้องเสียเงิน เมื่อมีคนมาขอซื้อที่ดินในราคาไร่ละ 25,000 บาทขึ้นไป ซึ่งชาวบ้านถือว่าได้ราคาสูงแล้ว และชาวบ้านต้องการเงินมาใช้หนี้ เมื่อก่อนที่ดินแถวนี้มีแต่ป่า ไร่ก็เยอะ ชาวบ้านไม่คิดว่าจะขายที่ดินได้ ชาวบ้านยากจน มีหนี้สิน เมื่อมีคนมาขอซื้อก็ยอมขายที่ดินนั้นไป แล้วไปรับจ้างแทน แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านก็จะขายให้กับนายทุนหรือเจ้าแก่ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่คิดเห็นคนพวกนี้ ไม่มีเงินใช้หนี้ก็เลยขายที่ดิน แต่หลังๆมีพวกที่เป็นข้าราชการป่าไม้ พวกคนต่างจังหวัดเข้ามาขอซื้อที่เพิ่มมากขึ้น”

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรดินที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดนครราชสีมา

จากการทดสอบค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์และประมวลผล เมื่อทดสอบหาปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลระเริง อำเภอลำลูกเกด จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้ศึกษาแบบเจาะจงเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านระเริง และหมู่บ้านคลองสมบูรณ์ จำนวน 101 รายนั้น ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือน รายได้ภาคเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร รายจ่ายภาคเกษตร และภาวะหนี้สิน ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ผู้ศึกษาได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจ และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมาใช้ในการวิเคราะห์สถิติเชิงวิธีพรรณนา สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

1. เพศ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 101 รายนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 51.5 เป็นเพศหญิง จำนวน 52 ราย และร้อยละ 48.5 เป็นเพศชาย จำนวน 49 ราย ส่วนเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 26.7 เป็นเพศชาย ร้อยละ 23.8 เพศหญิง และเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ร้อยละ 21.8 เป็นเพศชาย และร้อยละ 27.7 เป็นเพศหญิง (ตารางผนวกที่ 1) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) ระหว่างเพศกับ

การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินแล้วพบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12)

2. อายุ เมื่อพิจารณาอายุของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน จำนวน 51 ราย พบว่า มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 52.69 ส่วนอายุของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 47.54 (ตารางผนวกที่ 1) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยใช้ค่า T-test พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 จะเห็นได้ว่า เกษตรกรที่มีอายุมากมีผลต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน นั่นอาจเป็นเพราะว่าสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร อีกทั้งประสบปัญหาการทำเกษตรขาดทุนอยู่เป็นประจำ มีหนี้ ซึ่งสอดคล้องกับนิชาภา เฉยพันธ์ (2551) ที่พบว่า เกษตรกรที่มีอายุมากมักจะขายที่ดินหรือแบ่งที่ดินให้กับบุคคลอื่นเช่า แล้วหันไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีกว่าการทำเกษตร (ตารางที่ 12)

3. การศึกษา จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 101 ราย พบว่าเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีการศึกษาอยู่ในระดับการศึกษาที่ต่ำ นั่นคือร้อยละ 27.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนถึง 28 ราย และเกษตรกรร้อยละ 14.9 ไม่ได้เรียนหนังสือซึ่งมีจำนวนมากถึง 15 ราย ส่วนเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 28.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4,6 จำนวน 29 ราย รองลงมาที่มีการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง คือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3,6 มีจำนวน 14 ราย นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรอีกร้อยละ 6.9 ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ (ตารางผนวกที่ 1) จากการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) พบว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 11) ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำไม่มีโอกาสได้เรียนรู้และขาดความเข้าใจในการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ถูกต้องเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ ขาดความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรยังคงมีวิธีการทำไร่แบบเดิมๆ ไม่มีการพัฒนา ส่งผลให้เกษตรกรขาดทุน ประกอบกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ทำให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้ทั้งในและนอกระบบ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้เกษตรกรต้องเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินให้กับบุคคลอื่น (ตารางที่ 12)

4. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เมื่อพิจารณาจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.45 คน นั่นก็คือครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่า 4 คน ส่วนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ใช้ประโยชน์ที่ดินมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.04 คน ซึ่งหมายถึงครัวเรือนที่มีสมาชิกไม่มากกว่า 4 คน (ตารางผนวกที่ 1) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยใช้ค่า T-test พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12)

5. จำนวนแรงงานในครัวเรือน จากการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวนแรงงานในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างที่เปลี่ยนสิทธิและไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีจำนวนแรงงานเฉลี่ยเท่ากันคือ 2 คน/ครัวเรือน (ตารางผนวกที่ 1) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยใช้ค่า T-test พบว่าจำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12)

6. การตั้งถิ่นฐาน เมื่อพิจารณาข้อมูลการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 101 ราย เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นจำนวน 54 ราย เกิดที่ตำบลละเรียง จำนวน 47 ราย โดยร้อยละ 76.5 เป็นเกษตรกรที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินซึ่งย้ายมาจากที่อื่น เช่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี สระบุรี นครราชสีมา เป็นต้น ส่วนร้อยละ 30.0 เป็นเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ย้ายมาจากที่อื่นมีจำนวนเพียง 15 ราย (ตารางผนวกที่ 1) เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยวิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) พบว่า การตั้งถิ่นฐานมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 12) จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นเกษตรกรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น และประสบกับปัญหาไม่มีแรงงาน ขาดเงินทุน ต้องการเปลี่ยนอาชีพ สภาพดินไม่เหมาะทำเกษตร มีหนี้สิน ซึ่งสอดคล้องกับ Lee, E.S. (1966) ว่า การอพยพย้ายถิ่นจากพื้นที่หนึ่งไปอยู่อีกพื้นที่หนึ่งก็เพราะว่าในท้องถิ่นเดิมนั้น มีสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเกิดขึ้นจึงผลักดันให้เกษตรกรอพยพไปอยู่ที่ใหม่ เช่น อาจจะมีปัญหาน้ำท่วม ฝนแล้ง ภัยธรรมชาติอื่นๆหรือเกิดการขาดแคลนอาหารกิน ที่ดินไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกต่อไป รายได้ต่ำ นอกจากนั้น William และ McMillen (1983) ยังกล่าวว่า หากครัวเรือนมีความผูกพันกับพื้นที่อยู่ในระดับสูงในใดใด เช่น มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ มีลูกค้ำหรือผู้รับบริการ มีทรัพย์สินมากก็มักจะไม่นิย้ายถิ่นไปจากที่นั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่นไม่มีความผูกพันกับพื้นที่ที่อาศัยอยู่หรือจะมีความผูกพันน้อย ประกอบกับการประกอบอาชีพทำเกษตรมีรายได้น้อย ขาดทุน และจากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านละเรียง ผู้ใหญ่บ้านคลองสมบูรณ์ และอดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านละเรียง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เกิดที่ตำบลละเรียงจะไม่ขายที่ดิน เพราะเกษตรกรเหล่านี้มีความผูกพันกับท้องถิ่นที่เกิดและเติบโต ผูกพันกับอาชีพการเป็นเกษตรกร

และส่วนมากพ่อ แม่ ญาติ พี่น้องก็อยู่ที่ตำบลละเรียง เกิดความผูกพันระหว่างเครือญาติ จึงทำให้เกษตรกรเหล่านี้ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

7. ขนาดที่ดินที่ถือครอง ส่วนร้อยละ 16.8 ของเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีการถือครองที่ดินอยู่ระหว่าง 1 - 10 ไร่ รองลงมาร้อยละ 15.8 มีการถือครองที่ดินอยู่ระหว่าง 11 - 20 ไร่ จำนวน 16 ราย ส่วนร้อยละ 12.9 ของเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีการถือครองที่ดินอยู่ระหว่าง 1 - 10 ไร่ จำนวน 13 ราย รองลงมาร้อยละ 11.9 มีการถือครองที่ดินอยู่ระหว่าง 11-20 ไร่ จำนวน 12 ราย (ตารางผนวกที่ 1) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) ระหว่างการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกับขนาดที่ดินที่ถือครอง พบว่า ขนาดที่ดินที่ถือครองไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12) จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินและเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีขนาดการถือครองที่ดินที่ไม่แตกต่างกัน นั่นคือเกษตรกรที่มีขนาดการถือครองที่ดินไม่ว่าจะมีขนาดระหว่าง 1-20 ไร่ หรือ 30-50 ไร่ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างก็สามารถเปลี่ยนสิทธิหรือไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินได้

8. อาชีพ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 101 ราย โดยร้อยละ 68.3 ประกอบอาชีพการเกษตร รองลงมาร้อยละ 23.8 ประกอบอาชีพรับจ้าง และร้อยละ 7.9 ประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 43.1 ประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 41.2 ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม และร้อยละ 15.7 ประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนมากร้อยละ 96 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 4 ประกอบอาชีพรับจ้าง (ตารางผนวกที่ 1) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) ระหว่างการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกับอาชีพ พบว่าอาชีพมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 12) จะเห็นได้ว่า ก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรส่วนมากประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพด ทำไร่มันสำปะหลัง และเลี้ยงวัว แต่หลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรหันมาประกอบอาชีพรับจ้างในและนอกภาคการเกษตรเป็นจำนวนมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับนิยามา เกยพันธ์ (2551), ชนิษฐ จารุจันทร์ และคณะ (2548), และ ลัญญกร ชื้อเสียง (2528) ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรายได้ก็พบว่า เกษตรกรหลังจากเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 7) จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

9. รายได้จากภาคเกษตร จากการศึกษากษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมี รายได้จากภาคเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ 71,320.39 บาท/ปี ส่วนเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีรายได้จากภาคเกษตรเฉลี่ย 152,583.30 บาท/ปี (ตารางผนวกที่ 2) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบ T-test พบว่ารายได้จากภาคเกษตรมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12) จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีรายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรเฉลี่ยต่อปีน้อยกว่าเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉลี่ยต่อปีถึง 81,262.91 บาท ซึ่งแสดงให้เห็นว่าก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรมีรายได้จากภาคเกษตรน้อย แต่หลังจากการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกษตรกรหันมาประกอบอาชีพรับจ้างในภาคการเกษตร

10. รายได้นอกภาคเกษตร เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 51 ราย มี รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ 98,547.05 บาท/ปี ส่วนเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 50 ราย มีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 31,392.00 บาท/ปี (ตารางผนวกที่ 2) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบ T-test พบว่าการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีความสัมพันธ์กับรายได้นอกภาคเกษตร อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12) จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ยต่อปีมากกว่าเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉลี่ยต่อปีถึง 67,155.05 บาท ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำหมู่บ้านระบุว่า “เกษตรกรในหมู่บ้าน เมื่อก่อนประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ข้าวโพดและไร่อ้อยเป็นส่วนใหญ่และเนื่องจากเกษตรกรไม่มีเงินลงทุนจึงหันไปซื้อเชื้อปุ๋ย เมล็ดพันธุ์และอุปกรณ์ทางเกษตรจากเจ้าเก่าในอำเภอปากช่องหรือเจ้าเก่าในหมู่บ้านใกล้เคียงมาใช้ก่อนและเมื่อได้ผลผลิตก็นำผลผลิตที่ได้ไปขายให้กับเจ้าเก่า เงินที่ได้หลังจากใช้นี้เจ้าเก่าแล้วก็มีเพียงเล็กน้อยบางครั้งวิ่งเรือไม่เพียงพอ เกษตรกรในหมู่บ้านจึงหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในและนอกภาคเกษตร ซึ่งรายได้นอกภาคเกษตรมาจากการรับจ้างก่อสร้าง ค้าขาย ถูกหลอกลวงส่งเงินมาให้ จึงทำให้รายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรในหมู่บ้านเปลี่ยนไป การทำเกษตรก็ลดน้อยลงเพราะเกษตรกรหรือชาวบ้านเห็นว่าอาชีพรับจ้างมีรายได้ดีกว่าการทำไร่” ซึ่งสอดคล้องกับนิชาภา เฉยพันธ์ (2551), ชนินทร จารุจันทร์ และคณะ (2548), และ มนต์ ใจพันธ์ (2537) ที่พบว่า การทำเกษตรมีรายได้น้อยลง ขาดทุนเป็นประจำ มีหนี้สิน ทำให้เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพอื่นซึ่งมีรายได้ดีกว่าการทำเกษตร

ทั้งนี้ รายได้ในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรของเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้นนั้น เป็นรายได้ที่เกิดจากการขายแรงงาน ซึ่งหากพิจารณาถึงอนาคตรายได้ที่เกิดจากการขายแรงงานนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่ยั่งยืน เนื่องจากเกษตรกรจะต้องเข้าสู่วัยชรา สภาพร่างกายของเกษตรกรอาจจะไม่สามารถประกอบอาชีพรับจ้างได้อีกต่อไป รายได้ของเกษตรกรที่เคยได้จากการขายแรงงานก็จะลดลง ในขณะที่เกษตรกรยังคงต้องมีรายจ่ายนอกภาคเกษตรซึ่งอาจจะเพิ่มสูงขึ้น เช่น ค่าสาธารณูปโภค ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น และเกษตรกรต้องมีการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินทั้งในและนอกระบบ สุดท้ายเกษตรกรก็เข้าสู่สภาวะของการเป็นหนี้

11. รายจ่ายภาคเกษตร เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 51 ราย มีรายจ่ายภาคเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ 20,951.56 บาท/ปี ส่วนอีก 50 ราย เป็นเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีรายจ่ายภาคเกษตรเฉลี่ย 87,914.18 บาท/ปี (ตารางผนวกที่ 2) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบ T-test พบว่ารายจ่ายภาคเกษตรมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 12) จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีรายจ่ายภาคเกษตรน้อยเพราะทำอาชีพเกษตรน้อยลง เนื่องจากเกษตรกรประสบกับปัญหาในเรื่องของปัจจัยการผลิต เช่น ราคาปุ๋ยแพง ค่าพันธุ์ ค่าขนส่งผลผลิต ขาดทุน มีหนี้ เป็นต้น เกษตรกรจึงเปลี่ยนอาชีพจากการทำไร่มาทำอาชีพรับจ้างในภาคเกษตร (ตารางที่ 3) เช่น รับจ้างปักมัน รับจ้างขุดมัน หยอดเมล็ดข้าวโพด หักฟักข้าวโพด ทำให้เกษตรกรหลังจากการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินแล้วไม่มีค่าใช้จ่ายในภาคเกษตรมากถึง 28 ราย (ตารางที่ 5) แต่ก็ยังคงมีเกษตรกรบางรายที่ทำไร่แล้วไม่ขาดทุนยังพอเลี้ยงชีพได้ก็จะยังคงประกอบอาชีพทำไร่แต่ทำน้อยลง

12. รายจ่ายนอกภาคเกษตร จากการศึกษาเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 51 ราย มีรายจ่ายนอกภาคเกษตรเฉลี่ยอยู่ที่ 105,390.20 บาท/ปี ส่วนเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน 50 ราย มีรายจ่ายนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 70,530.80 บาท/ปี (ตารางผนวกที่ 2) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบ T-test พบว่า การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกับรายจ่ายนอกภาคเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12)

13. รายได้สุทธิ จากการศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง 101 ราย เกษตรกรจำนวน 51 ราย มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีรายได้สุทธิเฉลี่ยอยู่ที่ 43,526.68 บาท/ปี ส่วนเกษตรกรที่ไม่

เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน 50 ราย มีรายได้สุทธิเฉลี่ยอยู่ที่ 25,530.32 บาท/ปี (ตารางผนวกที่ 2) เมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบ T-test พบว่า มีรายได้สุทธิไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12)

14. การมีเงินออม เมื่อพิจารณาการมีเงินออมของกลุ่มตัวอย่าง เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 35.6 มีเงินออม และร้อยละ 14.9 ไม่มีเงินออม ส่วนเกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 27.7 มีเงินออม และร้อยละ 21.8 ไม่มีเงินออม (ตารางผนวกที่ 2) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีเงินออมและไม่มีเงินอ้อมมีจำนวนใกล้เคียงกันหรือไม่แตกต่างกัน และเมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) ระหว่างการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินกับการมีเงินออม พบว่า การมีเงินออมไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12)

15. ภาวะหนี้สิน จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่างจำนวน 101 ราย เกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 19.8 มีหนี้ไม่เกิน 50,000 บาท/ปี รองลงมาคือร้อยละ 11.9 มีหนี้มากกว่า 100,000 บาท/ปี ส่วนเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 27.7 ไม่มีหนี้สิน และร้อยละ 15.8 มีหนี้ไม่เกิน 50,000 บาท/ปี (ตารางผนวกที่ 2) และเมื่อหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) ระหว่างภาวะหนี้สินกับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า ภาวะหนี้สินมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 12) เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ได้รับที่ดินจาก ส.ป.ก. จะเป็นเกษตรกรที่ยากจนและที่ไม่มีที่ดินทำกิน เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้มาก่อน ประกอบกับการทำเกษตรประสบกับปัญหาในเรื่องของราคาผลผลิตไม่แน่นอน ปัจจัยการผลิตสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรขาดทุนเป็นประจำ ไม่มีเงินทุนต้องไปเอาปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์กับเจ้าเก่าก่อนกลายเป็นหนี้เจ้าเก่า และเมื่อเกษตรกรทำการเกษตรแล้วแล้วขาดทุนไม่มีเงินใช้หนี้ จึงจำเป็นต้องขายที่ดินนั้นให้กับนายทุนหรือเจ้าเก่าเพื่อใช้หนี้ ซึ่งสอดคล้องกับนิชาภา เฉยพันธ์ (2551), และ มนัส ใจพันธ์ (2537) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ขายที่ดินเพื่อนำไปใช้หนี้เป็นหลัก จึงทำให้เกษตรกรไม่มีหนี้หรือมีหนี้ลดน้อยลง แต่เกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมีจำนวนมากที่มีหนี้มากกว่า 100,000 บาท/ปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในอนาคต

ตารางที่ 12 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีและไม่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ปัจจัย	การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน					
	t-value	Prob.	Sig.	χ^2 - value	Prob.	Sig.
<u>ด้านสังคม</u>						
เพศ				0.808	0.369	ns
อายุ	-2.166	0.033	*			
การศึกษา				17.614	0.003	*
อาชีพ				35.225	≤ 0.001	**
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	-1.534	0.129	ns			
จำนวนแรงงาน	-0.288	0.820	ns			
ขนาดที่ดินที่ถือครอง				3.708	0.447	ns
การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือน				21.914	≤ 0.001	**
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>						
รายได้ภาคเกษตร	2.607	0.011	*			
รายได้นอกภาคเกษตร	-3.065	0.003	*			
รายจ่ายภาคเกษตร	4.123	≤ 0.001	**			
รายจ่ายนอกภาคเกษตร	-1.144	0.258	ns			
รายได้สุทธิ	-0.373	0.710	ns			
การมีเงินออม	2.315	0.128	ns			
หนี้สิน	15.122	0.004	*			

ns ไม่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินของหมู่บ้านระเริง และหมู่บ้านคลองสมบูรณ์มี 8 ปัจจัย ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือน รายได้ภาคเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร รายจ่ายภาคเกษตร และภาวะหนี้สิน ซึ่งปัจจัยทางด้านสังคมพบว่า อาชีพและการตั้งถิ่นฐานของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุด รองลงมาคือการศึกษา และอายุ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นอันดับ 1 คือ รายจ่ายภาคเกษตร รองลงมาคือรายได้นอกภาคเกษตร ภาวะหนี้สิน และรายได้ภาคเกษตร ตามลำดับ

การดำเนินงานของ ส.ป.ก.

ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมการดำเนินงานในเรื่องต่างๆของ ส.ป.ก. ที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าจะมีประโยชน์ต่อการได้รับที่ดินจากการปฏิรูปที่ดินนั้นพบว่า แต่ละกิจกรรมมีค่าคะแนนเฉลี่ยที่แตกต่างกัน แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อกิจกรรมการดำเนินงานในเรื่องต่างๆของ ส.ป.ก.ในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นแต่ละกิจกรรมได้ดังตารางที่ 12 โดยร้อยละ 50.5 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นระดับปานกลางต่อกิจกรรมและการส่งเสริมในเรื่องกฎระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินเมื่อได้รับ ส.ป.ก.4-01 และร้อยละ 41.6 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมและการส่งเสริมในเรื่องอาสาสมัครปฏิรูปที่ดินอยู่ในระดับน้อยที่สุด เพราะจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างส่วนมากไม่รู้และไม่เข้าใจว่าอาสาสมัครปฏิรูปที่ดินคืออะไร นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 4 มีความคิดเห็นระดับมากที่สุดต่อกิจกรรมสินเชื่อกองทุนการปฏิรูปที่ดินและแปลงสินทรัพย์เป็นทุน แต่อย่างไรก็ตามจากตารางที่ 13 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของ ส.ป.ก.อยู่ในระดับปานกลางและระดับน้อย

ตารางที่ 13 ระดับความคิดเห็นของเกษตรกรตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรมการดำเนินงานของ ส.ป.ก.

n = 101

เรื่อง	น้อย ที่สุด	น้อย	ปาน กลาง	มาก	มาก ที่สุด
วิสาหกิจชุมชน	26.7	48.5	21.8	2.0	-
นิคมเศรษฐกิจพอเพียง	29.7	39.6	20.8	9.9	-
เรื่องการจัดที่ดิน	24.8	53.5	20.8	1.0	-
สินเชื่อกองทุนการปฏิรูปที่ดิน	12.9	47.5	33.7	4.0	2.0
อาสาสมัครปฏิรูปที่ดิน	41.6	48.5	6.9	1.0	-
ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน	28.7	40.6	28.7	2.0	-
กิจกรรมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส	6.9	31.7	42.6	18.8	-
พัฒนาอาชีพ					
กฎระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินเมื่อได้รับ ส.ป.ก. 4-01	1.0	12.9	50.5	34.7	1.0
แปลงสินทรัพย์เป็นทุน	5.0	14.9	51.5	26.7	2.0

* เกษตรกร 1 ราย มีระดับความคิดเห็นในแต่ละกิจกรรมการดำเนินงานของ ส.ป.ก. แตกต่างกัน

ทรัพยากรดินและแหล่งน้ำ

จากการวิเคราะห์ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 101 รายนั้น พบว่า ส่วนมากร้อยละ 51.49 มีปัญหาในเรื่องของดินไม่เหมาะต่อการทำเกษตร รองลงมา ร้อยละ 43.56 มีปัญหาในเรื่องต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 41.58 ขาดแรงงาน และร้อยละ 30.69 มีปัญหาในเรื่องที่ดินอยู่ไกลบ้าน (ตารางที่ 14) ซึ่งสอดคล้องกับฤทธิเดช คุ่มพงษ์ (2526) ที่ได้ศึกษาถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขายและไม่ขายที่ดินของเจ้าของที่ดินเอกชนในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดนครนายก แล้วพบว่า สาเหตุของการขายที่ดินเกิดจากภาระหนี้สิน ที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์อยู่ห่างไกลจากที่อยู่อาศัย และปัญหาเรื่องค่าใช้จ่าย

ตารางที่ 14 ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

n = 101

ปัญหา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ดินไม่เหมาะสมต่อการทำเกษตร	52	51.49
ต้องใช้ปัจจัยการผลิตมาก	44	43.56
ขาดแรงงาน	42	41.58
ภัยธรรมชาติ	31	30.69
พื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ	26	25.74
ขาดแคลนแหล่งน้ำ	23	22.77
ราคาผลผลิตไม่แน่นอน	17	16.83
มีการพังทลายของหน้าดิน	15	14.85
ไถลบ้าน	12	11.88
โรคและแมลงระบาด	1	0.99
รวม	263	260.40

*เกษตรกร 1 ราย มีปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินมากกว่า 1 ปัญหา

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (2549) รายงานว่า ที่ดินที่นำมาดำเนินการปฏิรูปที่ดินในส่วนที่เป็นที่ดินของรัฐ มี 2 ประเภท คือ ที่จำแนกตามมติคณะรัฐมนตรี และป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม ซึ่งเป็นที่ดินเสื่อมโทรมอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพป่าไม้ได้เหมือนเดิม และที่ดินมีสภาพความเหมาะสมกับการเกษตร ซึ่งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้รับมอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติซึ่งจำแนกเขตการใช้ประโยชน์เป็นป่าเขตเศรษฐกิจ และมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรมชื่อป่าเขาภูหลวงให้กับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลระเริง เมื่อ พ.ศ. 2536 จำนวน 353,825 ไร่ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ส่งพื้นที่ป่าดังกล่าวคืนกรมป่าไม้จำนวน 21,916 ไร่ และจากรายงานการสำรวจดินของกองสำรวจและจำแนกดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2542) รายงานว่า ชุดดินที่พบส่วนใหญ่ของบ้านระเริงและบ้านคลองสมบูรณ์ ได้แก่ ชุดดินตาคี ชุดดินลี ชุดดินบ่อไทย ชุดดินวังสะพุง และชุดดินวังไผ่ (ภาพที่ 13)

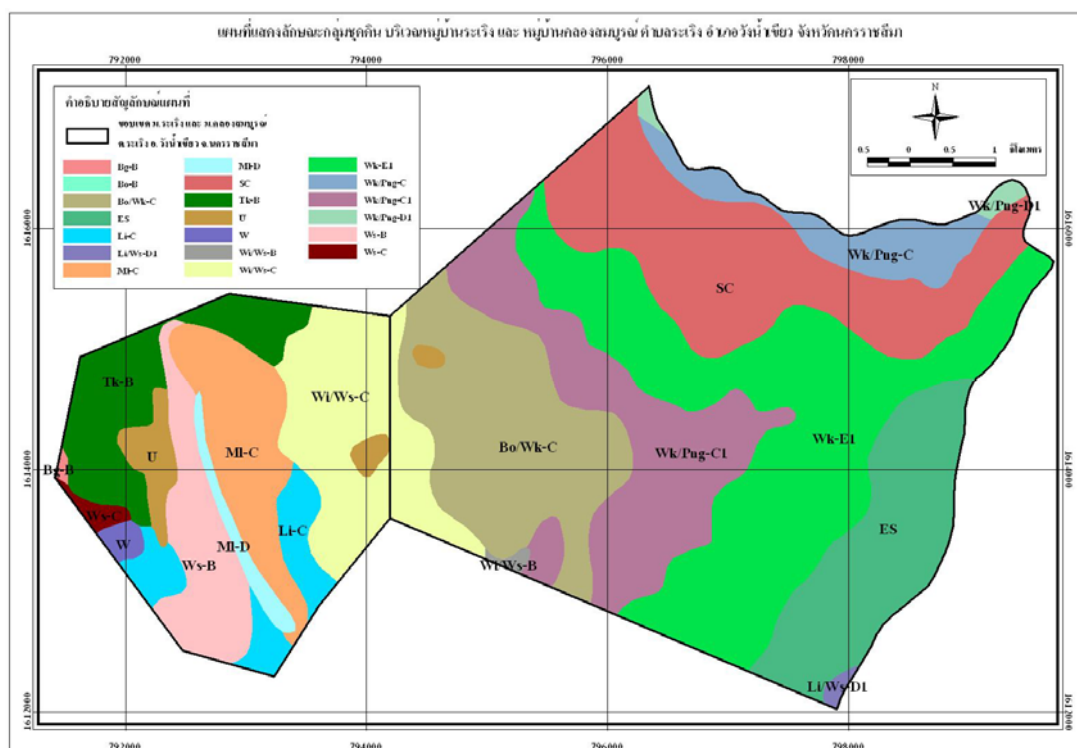
จากการสำรวจ สัมภาษณ์ และการนำแผนที่ขอบเขตแปลงปฏิรูปที่ดินมาเทียบกับแผนที่ชุดดินบ้านระเริง บ้านคลองสมบูรณ์ พบว่า เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่มีแปลงที่ดินอยู่ในชุดดิน (ภาพที่ 13) ดังนี้

1. ชุดดินบ่อไทย ซึ่งมีแปลงที่ดินเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 17 ราย อยู่ในชุดดินนี้ และกรมพัฒนาที่ดิน (2548) รายงานว่า สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา ความลาดชัน 3-35% ซึ่งชุดดินนี้มีลักษณะและคุณสมบัติเป็นลิกปานกลาง ดินเป็นดินทรายปนดินร่วนถึงดินร่วนปนทราย สีนํ้าตาลเข้มหรือสีนํ้าตาลปนเทา พบชั้นลูกรังปะปนในดิน ช่วงความลึก 50-100 เซนติเมตร นอกจากนี้ดินชุดนี้มีความเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

2. ชุดดินวังสะพุงปะปนกับชุดดินวังไฮ มีแปลงที่ดินเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 13 ราย กรมพัฒนาที่ดิน (2548) ระบุว่าสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นลูกคลื่นลอนลาด ความลาดชัน 2-12% ลักษณะและคุณสมบัติของดินเป็นลิกปานกลางถึงลิกมาก ดินบนเป็นดินร่วนเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีนํ้าตาลเข้มถึงสีเข้มของสีนํ้าตาลปนแดง ความอุดมสมบูรณ์ของดินอยู่ในระดับปานกลาง

3. ชุดดินลี มีแปลงที่ดินเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 10 ราย กรมพัฒนาที่ดิน (2548) ระบุว่ามักพบในสภาพพื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา ความลาดชัน 4-35% ลักษณะและคุณสมบัติของดินเป็นดินตื้นมากถึงชั้นเศษหินหนาแน่น บางบริเวณอาจพบชั้นหินพื้นในระดับตื้น ดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนทรายแป้งหรือดินร่วนปนดินเหนียวปนเศษหิน สีนํ้าตาลเข้มหรือสีนํ้าตาลปนแดงเข้ม ดินมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง

4. ชุดดินดาคี มีแปลงที่ดินเกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินจำนวน 8 ราย ซึ่งกรมพัฒนาที่ดิน (2548) ระบุว่า ดินชุดนี้เป็นดินตื้นถึงตื้นมาก ลักษณะเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีดำ สีเทาเข้มมาก นํ้าตาลเข้มปนเทาหรือนํ้าตาลเข้มมาก ส่วนดินชั้นล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้งหรือดินร่วนเหนียว สีเทาเข้มมาก หรือนํ้าตาลเข้มมากปนเทา และมีก้อนปูนหรือปูนมาร์ลปะปนอยู่ในเนื้อดิน ถัดลงไปจะเป็นชั้นปูนหรือปูนมาร์ล ซึ่งพบภายในความลึก 50 ซม. จากผิวดินบน ดินมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง

ภาพที่ 13 แผนที่แสดงกลุ่มชุดดินบริเวณหมู่บ้านระเริง หมู่บ้านคลองสมบูรณ์ ต.ระเริง อ.วังน้ำเขียว
จ.นครราชสีมา
ที่มา: ดัดแปลงมาจากกรมพัฒนาที่ดิน (2551)

และจากการเดินสำรวจพื้นที่ยังพบว่าบางพื้นที่ในแปลงที่ดินของเกษตรกรมีเศษหิน ปะปนอยู่ในดินเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาในการเตรียมดินเพาะปลูก (ภาพที่ 14) โดยแปลงที่ดินส่วนใหญ่ใช้ปลูกข้าวโพด และมันสำปะหลัง นอกจากนี้ผู้ใหญ่บ้านคลองสมบูรณ์ กำนันตำบลระเริง และผู้ก่อตั้งบ้านระเริง ทั้งสามคนได้เล่าว่า ก่อนที่จะตั้งเป็นหมู่บ้านทั้งสองหมู่บ้านนี้ เมื่อก่อนสภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์มาก ลักษณะของเนื้อดินมีสีดำและแดงมีหินปะปนปลูกอะไรก็ขึ้นให้ผลผลิตดี ไม่ต้องใช้ปุ๋ยหรือยาปราบศัตรูพืช แต่ปัจจุบันสภาพดินได้เปลี่ยนไปต้องใส่ปุ๋ยในปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกๆปี ชาวบ้านต้องใช้ปุ๋ยเคมี และยาปราบศัตรูพืชซึ่งแตกต่างไปจากเมื่อก่อนมาก (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เมื่อพฤศจิกายน 2550) ส่วนข้อมูลในเรื่องของจำนวนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรนั้นจากการสัมภาษณ์เกษตรกร พบว่า จำนวนแหล่งน้ำที่มีอยู่ในหมู่บ้านจำนวน 4 แหล่งนั้น ไม่มีผลต่อการทำเกษตร เพราะแหล่งน้ำเหล่านี้อยู่ไกลจากพื้นที่เพาะปลูก มีเกษตรกรบางส่วนเท่านั้นที่นำมาใช้เพื่อการเกษตร ส่วนใหญ่จะใช้เพื่ออุปโภคบริโภค อีกทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก

ภาพที่ 14 แสดงสภาพดิน ลักษณะเนื้อดิน และก้อนหินที่โผล่กระจายกระจายทั่วพื้นดิน
ที่มา : จากการสำรวจภาคสนาม เดือนพฤศจิกายน 2550

จะเห็นได้ว่าสภาพที่ดิน เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน คุณภาพดิน และจำนวนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นปัจจัยบางส่วนที่อาจส่งผลให้เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน และจากรายงานของกรมพัฒนาที่ดิน (2548) พบว่า ชุดดินที่พบมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลางแต่มีชุดดินบ่อไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ โดยเกษตรกรทั้ง 2 หมู่บ้านมีการปลูกพืชไร่ ได้แก่ ข้าวโพด มันสำปะหลังซึ่งเหมาะสมกับสัถยภาพของดินตามรายงานของกรมพัฒนาที่ดินที่ได้รายงานไว้ แต่เนื่องจากชุดดินที่พบมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับต่ำและปานกลางหากดินมีความอุดมสมบูรณ์และคุณภาพของดินดี แต่เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่เหมาะสมกับสัถยภาพของดิน เกษตรกรอาจจะประสบกับปัญหาหลายๆด้านตามมา เช่น ปริมาณของผลผลิตน้อย ค่าใช้จ่ายในภาคเกษตรสูง ประกอบกับเกษตรกรมีพฤติกรรมในการปลูกพืชเพียงชนิดเดียวติดต่อกันเป็นระยะเวลานานซึ่งมีการใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ขาดการบำรุงรักษาดิน ประกอบกับสภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชัน 2-12% ช่วงฤดูฝนอาจมีการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งอาจนำเอาธาตุอาหารที่จำเป็นต่อพืชไหลลงมากับน้ำ ส่งผลให้สภาพดินเสื่อมโทรม ทำให้เกษตรกรไม่สามารถทำเกษตรได้ต่อไป จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินตำบลระเริง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อทราบปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ลักษณะการเปลี่ยนสิทธิของเกษตรกรและกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปทำประโยชน์แทน และทราบถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม ก่อนและหลังการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ซึ่งเลือกศึกษาแบบเจาะจงในพื้นที่หมู่บ้านระเริง หมู่บ้านคลองสมบูรณ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่ แต่ได้มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในกรณีขายที่ดิน ให้เช่า(ทั้งหมด) หรือแบ่งเช่าให้กับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลภายในครอบครัว และ 2) เกษตรกรที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) และอาศัยอยู่ในพื้นที่แต่ไม่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในระหว่าง พ.ศ. 2540 – 2550 จำนวน 101 ราย ใช้ช่วงเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน 2550 – เมษายน 2551 โดยใช้วิธีการสำรวจ สัมภาษณ์เกษตรกร และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยระเบียบวิธีทางสถิติ ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ไคสแควร์ (Chi-square) และ T-test สรุปผลการศึกษา ดังนี้

ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ได้รับหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก. 4-01) มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินร้อยละ 50.5 เป็นเพศชายร้อยละ 52.9 อยู่ในช่วงอายุ 35 – 60 ปี ร้อยละ 80.4 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนสมาชิกต่อครัวเรือน 4-6 คน ร้อยละ 54.9 เกษตรกรส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดอื่นถึงร้อยละ 76.5 ขนาดที่ดินที่ถือครองส่วนมากอยู่ระหว่าง 1-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 64.7 ส่วนวิธีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่ร้อยละ 54.9 เป็นการขาย ส่วนกลุ่มบุคคลที่เข้าไปทำประโยชน์แทนส่วนมากร้อยละ 41.2 เป็นนายทุน รองลงมาได้แก่ เพื่อนบ้าน ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ราคาที่ดินที่ขายเฉลี่ย 27,303.57 บาท/ไร่ ราคาที่แบ่งให้เช่าเฉลี่ย 412.50 บาท/ไร่ ส่วนใหญ่การเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน จะอยู่ในช่วง ปี พ.ศ. 2545-2548

ก่อนการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก ด้านการเกษตร พืชที่ปลูกส่วนใหญ่คือ ข้าวโพด มันสำปะหลัง และเลี้ยงวัว มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 39,187.64 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 18,324.50 บาท/ครัวเรือน/ปี รวมรายได้เฉลี่ย 57,512.16 บาท/ครัวเรือน/ปี และมีรายจ่ายในภาคเกษตรเฉลี่ย 38,917.15 บาท/ครัวเรือน/ปี รายจ่ายนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 45,912.74 บาท/ครัวเรือน/ปี รวมรายจ่ายเฉลี่ย 84,829.90 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นรายได้สุทธิเฉลี่ย -27,317.70 บาท/ครัวเรือน/ปี

ส่วนหลังจากเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินเกษตรกรไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง หรือมีเพียงเล็กน้อย จึงหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในและนอกภาคการเกษตร บางส่วนรับจ้างดูแลที่ดินหรือรับจ้างทำเกษตร ซึ่งมีรายได้ในภาคเกษตรเฉลี่ย 71,320.39 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 98,547.05 บาท/ครัวเรือน/ปี รวมรายได้เฉลี่ย 169,867.50 บาท/ครัวเรือน/ปี รายจ่ายในภาคเกษตร 20,951.56 บาท/ครัวเรือน/ปี รายจ่ายนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 105,390.20 บาท/ครัวเรือน/ปี รวมรายจ่ายเฉลี่ย 126,341.80 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นรายได้สุทธิเฉลี่ย 43,525.69 บาท/ครัวเรือน/ปี และเมื่อพิจารณาจากรายได้สุทธิจะพบว่า ก่อนการเปลี่ยนสิทธิเกษตรกรมีรายได้ติดลบนั้น หมายถึงเกษตรกรมีหนี้สิน เกษตรกรส่วนใหญ่จึงกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร (ชกส.) และจากเจ้าหนี้หรือทุน แต่หลังจากการเปลี่ยนสิทธิแล้วเกษตรกรมีรายได้สุทธิที่ดีขึ้นเกษตรกรมีหนี้สินลดลง

เกษตรกรที่ไม่มีการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักด้านการเกษตร มีรายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 152,583.30 บาท/ครัวเรือน/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 31,392.00 บาท/ครัวเรือน/ปี รวมรายได้เฉลี่ย 183,975.30 บาท/ครัวเรือน/ปี และมีรายจ่ายในภาคเกษตรเฉลี่ย 87,914.18 บาท/ครัวเรือน/ปี รายจ่ายนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 70,530.80 บาท/ครัวเรือน/ปี รวมรายจ่ายเฉลี่ย 158,445.00 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นรายได้สุทธิเฉลี่ย 25,530.32 บาท/ครัวเรือน/ปี

นอกจากการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรขาดทุนเป็นประจำแล้ว ยังมีสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ ขาดเงินทุน ไม่มีแรงงาน ต้องการเปลี่ยนอาชีพ และสภาพดินไม่เหมาะทำเกษตร และปัญหาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างยังพบว่า มีปัญหาในเรื่องของดินไม่เหมาะต่อการทำเกษตรเนื่องจากการทำเกษตรกรของเกษตรกร รองลงมามีปัญหาในเรื่องต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น ขาดแรงงาน และมีปัญหาในเรื่องที่ดินอยู่

ไกลบ้าน เมื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน พบว่า อายุ การศึกษา อาชีพ การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือน รายได้ภาคเกษตร รายได้นอกภาคเกษตร รายจ่ายภาคเกษตร ภาวะหนี้สิน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักว่า เมื่อก่อนสภาพดินดี ไม่ต้องใส่ปุ๋ยเคมี ไม่ประสบกับภัยธรรมชาติ เมื่อเทียบกับปัจจุบันที่ต้องประสบกับปัญหาภัยแล้ง ขาดแรงงาน ต้นทุนการผลิตสูง ประกอบกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่มากขึ้น เกษตรกรมีหนี้สิน ทำให้เกษตรกรต้องเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนปัจจัยด้าน เพศ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ขนาดการถือครองที่ดิน รายจ่ายนอกภาคเกษตร รายได้สุทธิ และเงินออม พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ควรให้ความสำคัญกับการติดตามการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินที่จัดให้เกษตรกร หรือมีมาตรการ วิธีการดำเนินการกับเกษตรกรที่นำที่ดินที่ได้ไปขาย แบ่งให้เช่า อย่างเคร่งครัด เมื่อตรวจพบผู้กระทำความผิดระเบียบควรดำเนินการทันที เพื่อจะได้มีการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ และป้องกันการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน นอกจากนี้การติดตามการทำประโยชน์ยังเป็นการคุ้มครองพื้นที่เกษตรอีกทางหนึ่งด้วย

2. หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริม เช่น ส.ป.ก. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน บริษัทเอกชน เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องหรือหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดและอำเภอที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรมีส่วนร่วมและมีบทบาทในการสนับสนุน และผลักดันให้การประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ระบบการผลิต การให้ทุนช่วยเหลือสนับสนุน การจัดการผลผลิต การตลาด ให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง จนสามารถที่จะพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. สำหรับตัวเกษตรกร ควรมีการปรับรูปแบบการผลิตทางการเกษตรให้มีความหลากหลาย และเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เพราะจากการศึกษาเกษตรกรจะมีรูปแบบการผลิตเพียงอย่างเดียว หากสามารถปรับให้มีการผลิตให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น เกษตรผสมผสาน ควบคู่ไปแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จะช่วยลดความเสี่ยงในเรื่องต่างๆ ได้ เช่น ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าใช้จ่ายในภาคเกษตร หรือลดความเสี่ยงในเรื่องของการมีหนี้สิน เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน. 2548. ลักษณะและคุณสมบัติของดินในภาคเหนือและที่สูงตอนกลางของประเทศ
ไทย. กรมพัฒนาที่ดิน, กรุงเทพมหานคร.

กรมส่งเสริมคุณภาพและสิ่งแวดล้อม. 2548. โครงการจัดทำสารสนเทศทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมเชิงพื้นที่ระดับชุมชน ตำบลละเรียง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา.
โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร.

กุสุมา นาคสิงคราน. 2549. ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออก
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิโรภาส พูลสุวรรณ. 2529. ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรซึ่งเคยมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมาก่อนต้อง
กลายเป็นเกษตรกรผู้เช่าที่ดินทำกินจากผู้อื่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เดมิสิรี ดวงสูงเนิน. 2529. การใช้ประโยชน์แรงงานและการย้ายถิ่นของประชากรในหมู่บ้านรอบ
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์
สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. อ้างถึง Lee, E.S. 1966. "A Theory of
Migration". *Demography*. 3 (1): 159-189.

ชนินทร จารุจันทร์ และคณะ. 2548. การติดตามการเข้าทำประโยชน์ในที่ดินของเกษตรกรในเขต
ปฏิรูปที่ดิน กรณีไม่เข้าทำประโยชน์ในที่ดินด้วยตนเอง. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อ
เกษตรกรรม, กรุงเทพมหานคร.

นิชาภา เฉยพันธ์. 2551. การใช้ประโยชน์ที่ดินและสภาพเศรษฐกิจสังคมหลังการขายที่ดินของเกษตรกรบ้านไทยสามัคคีและบ้านไทยพัฒนา อำเภอลำน้ำเคียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นรินทร์ มนะเกษตรธาร. 2535. การละทิ้งที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรณีศึกษาเฉพาะกรณีเกษตรกรในโครงการปฏิรูปที่ดินป่าทับเสลาฝั่งขวา บ้านซับป่าพลู หมู่ที่ 6 ตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นรินทร์ อุทธะภาศ. 2541. การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคมระหว่างเกษตรกรที่มีกรรมสิทธิ์และไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิรันดร์ นามปัญญา. 2550. อดีตครูใหญ่โรงเรียนบ้านระเริงน้อย. สัมภาษณ์, 20 เมษายน 2550.

มนัส ใจพันธ์. 2537. ผลกระทบทางเศรษฐกิจของการขายที่ดินต่อเกษตรกรเจ้าของที่ดิน: กรณีศึกษา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มูลนิธิสถาบันที่ดิน. 2544. โครงการด้านการถือครองที่ดินและใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการทางเศรษฐกิจและกฎหมายเพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดประโยชน์สูงสุด. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, กรุงเทพมหานคร.

บุคลธร ทวีทรัพย์. 2543. การสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเกษตรกรและผลกระทบ: กรณีศึกษาตำบลวังบาล อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เรืองไกร โตกฤษณะ และพยัคติพล ฌรงกะชวนะ. 2545. **สถานะการใช้ที่ดินและเศรษฐกิจและสังคมในเขตป่าเขาภูหลวง – วังน้ำเขียวกรณีศึกษาลองสะท้อน ฉบับบูรณาการ**. โครงการการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.

ลัญญกร ชื่อเสียง. 2528. **ปัจจัยที่มีผลต่อการย้ายถิ่นเข้าเขตป่าสงวนแห่งชาติแม่วงก์ - แม่เป็น : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตโครงการช่วยเหลือราษฎรให้มีสิทธิทำกิน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ฤทธิเดช กุ่มพงษ์. 2526. **ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการขายและไม่ขายที่ดิน เจ้าของที่ดินเอกชนในเขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครนายก**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิชาญ สมศรี. 2529. **ทัศนคติของเกษตรกรในเขตโครงการปฏิรูปที่ดินป่าสวนสักทำชัย อำเภอสรีลัญญาย อำเภอสวรรคโลก และอำเภอสรรค จัหวัดสุโขทัย ที่มีต่อการดำเนินงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิโรจน์ สารรัตน์. 2532. **การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทไทย (แนวคิด ทฤษฎี และบทวิเคราะห์การย้ายถิ่น)**. กระทรวงศึกษาธิการ. บริษัทอักษรพิพัฒน์จำกัด, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. 2546. **เครื่องชี้ทางเศรษฐกิจและสังคมของการปฏิรูปที่ดิน ประเภทที่ดินของรัฐ ปี 2544**. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. 2548. **6 มีนาคม 2546 วันครบรอบสถาปนา 31 ปี ส.ป.ก. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม**, กรุงเทพมหานคร.

_____. 2549. **ประมวลกฎหมายและแนวทางปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ 353**.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. 2549. พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2519 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2532 เอกสารปฏิรูปที่ดินฉบับที่ 214.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. 2550. แผนแม่บทการพัฒนาตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2545. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก 2543/2544 เอกสารสถิติการเกษตรเลขที่ 9/2544. กรุงเทพมหานคร.

_____. 2550. สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2549 (Online).
www.oae.go.th/statistic/yearbook49, 14 มิถุนายน 2551.

อนุฤทธิ์ คลสมอ. 2538. ปัจจัยที่มีผลต่อการละทิ้งการใช้ประโยชน์ที่ดินของสมาชิกหมู่บ้านป่าไม้ ตำบลท่าช้าง อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อร่าม แก้วนิล. 2548. การศึกษาลักษณะโครงสร้างพื้นฐานและความคาดหวังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน ตำบลละเรียง อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักข่าวเนชั่น. 2550. เทียวท่องทัวร์เกษตรที่ “นิคมเศรษฐกิจฯ อ.วังน้ำเขียว” (Online).
www.oknation.net/blog/print.php, 3 มกราคม 2551.

Lee, E.S. 1966. “A Theory of Migration”. **Demography**. 3 (1): 49-50.

Williams, J.D. and McMillen D.B. 1983. “Iecaton Specific Capital and Destination Selection Among Migrants to Nonmetropolitan Ar. As”. **Rural Sociology** (March 3, 1983): 48.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

**ปัจจัยทางด้านการสังคม เศรษฐกิจที่มีและไม่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิ
การใช้ประโยชน์ที่ดิน ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน**

ตารางผนวกที่ 1 ปัจจัยทางด้านสังคมที่มีและไม่มีต่อการการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

n=101		
ข้อมูล	เกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน	เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน
เพศ		
ชาย	22 (21.8)	27 (26.7)
หญิง	28 (27.7)	24 (23.8)
รวม	50 (49.5)	51 (50.5)
$\chi^2 = 0.808, \text{ Sig.} = 0.369$		
อายุเฉลี่ย	47.54	52.69
$t = -2.166, \text{ Sig.} = 0.033$		
การศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	7 (6.9)	15 (14.9)
ประถมศึกษาปีที่ 4	18 (17.8)	28 (27.7)
ประถมศึกษาปีที่ 6	11 (10.9)	4 (4.0)
มัธยมศึกษาปีที่ 3	8 (7.9)	3 (3.0)
มัธยมศึกษาปีที่ 6	6 (5.9)	-
ปริญญาตรี	-	1 (1.0)
รวม	50 (49.5)	51 (50.5)
$\chi^2 = 17.614, \text{ Sig.} = 0.003$		
อาชีพ		
การเกษตร	48 (96.0)	21 (41.2)
รับจ้าง	2 (4.0)	22 (43.1)
ค้าขาย	-	8 (15.7)
รวม	50 (100)	51 (100)
$\chi^2 = 35.225, \text{ Sig.} \leq 0.001$		

ตารางผนวกที่ 1 (ต่อ)

n=101		
ข้อมูล	เกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิการ ใช้ประโยชน์ที่ดิน	เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิ การใช้ประโยชน์ที่ดิน
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย	4.04	4.45
$t = -1.534, \text{ Sig.} = 0.129$		
จำนวนแรงงานเฉลี่ย	2.26	2.29
$\chi^2 = -0.288, \text{ Sig.} = 0.820$		
การตั้งถิ่นฐานของครัวเรือน		
เกิดที่ตำบลสระเรียง	35 (70.0)	12 (23.5)
ย้ายถิ่นฐานมา	15 (30.0)	39 (76.5)
$\chi^2 = 21.914, \text{ Sig.} \leq 0.001$		
ขนาดที่ดินที่ถือครอง		
1-10 ไร่	13 (12.9)	17 (16.8)
11-20 ไร่	12 (11.9)	16 (15.8)
21-30 ไร่	8 (7.9)	6 (5.9)
31-40 ไร่	6 (5.9)	7 (6.9)
41-50 ไร่	11 (10.9)	5 (5.0)
รวม	50 (49.5)	51 (50.5)
$\chi^2 = 3.708, \text{ Sig.} = 0.447$		

ตารางผนวกที่ 2 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีและไม่มีต่อการการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

n=101		
ข้อมูล	เกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิ การใช้ประโยชน์ที่ดิน
รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย (บาท/ปี)	152,583.30	71,320.39
$t = 2.607, \text{ Sig.} = 0.011$		
รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย (บาท/ปี)	31,392.00	98,547.05
$t = -3.065, \text{ Sig.} = 0.003$		
รายจ่ายภาคเกษตรเฉลี่ย (บาท/ปี)	87,914.18	20,951.56
$t = 4.123, \text{ Sig.} \leq 0.001$		
รายจ่ายนอกภาคเกษตรเฉลี่ย (บาท/ปี)	70,530.80	105,390.20
$t = -1.144, \text{ Sig.} = 0.258$		
รายได้สุทธิเฉลี่ย (บาท/ปี)	25,530.32	43,525.68
$t = -.373, \text{ Sig.} = 0.710$		
การมีเงินออม		
ไม่มีเงินออม	22 (21.8)	15 (14.9)
มีเงินออม	28 (27.7)	36 (35.6)
รวม	50 (49.5)	51 (50.5)
$\chi^2 = 2.315, \text{ Sig.} = 0.128$		

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูล	เกษตรกรที่ไม่เปลี่ยนสิทธิ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	เกษตรกรที่เปลี่ยนสิทธิ การใช้ประโยชน์ที่ดิน
หนี้สิน		
ไม่มีหนี้สิน	12 (11.9)	28 (27.7)
มีหนี้ไม่เกิน 50,000 บาท/ปี	20 (19.8)	16 (15.8)
มีหนี้ 50,001-75,000 บาท/ปี	3 (3.0)	4 (4.0)
มีหนี้ 75,001 –100,000 บาท/ปี	3 (3.0)	1 (1.0)
มีหนี้มากกว่า 100,001 บาท ขึ้นไป	12 (11.9)	2 (2.0)
รวม	50 (49.5)	51 (50.5)
$\chi^2 = 15.122$, $Sig. = 0.004$		

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์เกษตรกร

แบบสัมภาษณ์เกษตรกร

เรื่อง ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน

ตำบลระเริง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ () นาย () นาง () นางสาว.....
 บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อบ้าน.....ตำบล ระเริง
 อำเภอ วังน้ำเขียว จังหวัด นครราชสีมา วันที่สัมภาษณ์.....เบอร์โทร.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ () 1 ชาย () 2 หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ท่านนับถือศาสนาใด
 () 1 พุทธ () 2 คริสต์ () 3 อิสลาม () 4 อื่นๆ(โปรดระบุ).....
- 4.อาชีพในปัจจุบัน
 () 1 การเกษตร
 ☐ 1 ทำไร่ ☐ 2 ทำนา ☐ 3 เลี้ยงสัตว์ ☐ 4 เกษตรผสมผสาน
 () 2 รับจ้าง
 ☐ 1 ในภาคการเกษตร ☐ 2 นอกภาคการเกษตร
 () 3 ค้าขาย
 () 4 รับราชการ
 () 5 อื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. ระดับการศึกษา
 () 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 () 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
 () 3 มัธยมศึกษาปีที่ 3 () 4 มัธยมศึกษาปีที่ 6
 () 5 อนุปริญญา / ปวส. () 6 ปริญญาตรี
 () 7 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน 6.1 ชาย.....คน 6.2 หญิง.....คน

6.3 ทำงานนอกพื้นที่.....คน

6.4 ทำงานในพื้นที่.....คน

7. การตั้งถิ่นฐานของครอบครัว

()1 เกิดที่นี่

()2 ย้ายถิ่นฐานมา

7.1 สาเหตุที่ย้าย

()1 หาที่ทำกิน ()2 ย้ายตามคู่สมรส ()3 ย้ายตามพ่อแม่ ()4 อื่นๆระบุ.....

จากบ้านเลขที่.....หมู่บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....

จังหวัด.....โดยย้ายมาตั้งแต่ปี พ.ศ.....รวมระยะเวลา.....ปี

8. การถือครองที่ดิน

()1 ไม่มี

()2 มี

9. ประเภทการถือครองที่ดิน

()1 ส.ป.ก. 4-01

()2 ไม่มีเอกสารสิทธิ์

()3 ใบภาษีบำรุงท้องที่ (ภบท.5) ()4 โฉนดที่ดิน ()5 อื่นๆระบุ.....

10. ครอบครัวของท่านมีปัญหาการว่างงานหรือไม่

()1 ไม่มี

()2 มี.....คน ระยะเวลาการว่างงาน.....ปี

10.1 สาเหตุการว่างงาน

()1 ไม่มีที่ดินทำกิน (ขาย, ให้เช่า)

()2 มีที่ดินทำกินน้อย (แบ่งให้เช่า)

()3 หางานทำไม่ได้

()4 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการถือครองที่ดินและการเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ส.ป.ก.4-01)

1. ท่านได้รับหนังสือให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) เมื่อ พ.ศ..... จำนวน.....แปลง
รวมเนื้อที่.....ไร่

()1 ทำกินเอง.....ไร่ ()2 เป็นที่อยู่อาศัย.....ไร่

2. ท่านมีการเปลี่ยนสิทธิ (ขาย, ให้เช่า, แบ่งให้เช่า) หรือไม่

() ไม่เปลี่ยน () เปลี่ยน (โปรดระบุ).....

() 1 ขาย.....ไร่ () 2 แบ่งให้เช่า.....ไร่ () 3 ให้เช่า (ทั้งหมด.....ไร่

3. ท่านเปลี่ยนสิทธิ(ขาย, ให้เช่า, แบ่งให้เช่า) ไปตั้งแต่ปี พ.ศ. ไດ

() 1 ขาย ไปตั้งแต่ พ.ศ..... ถึงปัจจุบัน รวมเวลา.....ปี

() 2 ให้เช่า (ทั้งหมด) ไปตั้งแต่ พ.ศ..... ถึงปัจจุบัน รวมเวลา.....ปี

() 3 แบ่งให้เช่า ไปตั้งแต่ พ.ศ..... ถึงปัจจุบัน รวมเวลา.....ปี

4. ท่านเปลี่ยนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ขาย, ให้เช่า, แบ่งให้เช่า) ในราคาเท่าใด

() 1 ขาย ราคา.....บาท/ไร่

() 2 ให้เช่า ราคา.....บาท/ไร่/ปี

() 3 แบ่งให้เช่า ราคา.....บาท/ไร่/ปี

() 4 อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. ท่านมีลักษณะการเปลี่ยนสิทธิ (ขาย, ให้เช่า, แบ่งให้เช่า) อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1 ทำสัญญาซื้อขาย () 2 สัญญาปากเปล่า

() 3 มีนายหน้าชักชวน () 4 เอาหนังสือ ส.ป.ก. 4-01 ให้กับนายทุนแล้วถูกยึด

() 5 ให้หนังสือ ส.ป.ก. 4-01 เป็นหลักประกัน () 6 อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. ท่านเปลี่ยนสิทธิ (ขาย, ให้เช่า, แบ่งให้เช่า) ให้กับกลุ่มบุคคลใด

() 1 เป็นคนอื่นที่ไม่มีใครรู้จัก () 2 เป็นเกษตรกร () 3 พ่อค้า/นายหน้า

() 4 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ () 5 นายทุน () 6 เพื่อนบ้านในตำบล

() 7 อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. สาเหตุการเปลี่ยนสิทธิ (ขาย ให้เช่า แบ่งให้เช่า) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() 1 ได้รับมรดกตกทอดโดยธรรม () 2 มีปัญหาครอบครัว โปรดระบุ.....

() 3 ขาดเงินทุน () 4 ไม่มีแรงงาน

() 5 ต้องการเปลี่ยนอาชีพ () 6 สภาพดินไม่เหมาะแก่การเกษตร

() 7 ต้องการย้ายที่อยู่อาศัย () 8 มีที่ดินแปลงอื่นที่อยู่นอกเขตปฏิรูปที่ดิน

() 9 อายุมากต้องการพักผ่อน () 10 ขาดแคลนแหล่งน้ำ

() 11 ต้องการเงินเพื่อใช้ในครอบครัว () 12 ปัญหาถูกยึดเนื่องจากที่ดิน

() 13 ต้องการเงินเพื่อใช้หนี้ () 14 แหล่งน้ำในการเกษตรไม่เพียงพอ

ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ

1. อาชีพหลัก และอาชีพรองของท่านกรณีไม่เปลี่ยนสิทธิ ก่อนการเปลี่ยนสิทธิ และหลังการเปลี่ยนสิทธิ(ขาย ให้เช่า แบ่งให้เช่า)

- (1) ไร่ข้าวโพด (2) ไร่มันสำปะหลัง (3) เลี้ยงวัว
 (4) ค้าขาย (5) รับจ้างในภาคการเกษตร (6) รับจ้างนอกภาคการเกษตร
 (7) อื่นๆระบุ.....

1.1 ไม่เปลี่ยนสิทธิ

อาชีพหลัก	อาชีพรอง

1.2 ก่อนการเปลี่ยนสิทธิ

อาชีพหลัก	อาชีพรอง

1.3 หลังการเปลี่ยนสิทธิ

อาชีพหลัก	อาชีพรอง

2. รายได้ของครอบครัว/ปี

2.1 รายได้จากภาคการเกษตร (ก่อนและหลังเปลี่ยนสิทธิ ระยะเวลา 5 ปี) (ยังไม่หักค่าจ่าย)

การเพาะปลูก	ไม่เปลี่ยน (บาท/ปี)	ก่อนเปลี่ยน (บาท/ปี)	หลังเปลี่ยน (บาท/ปี)
มันสำปะหลัง			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์			
ทำนา			
สวนผลไม้ ไร่ ไร่.....			
วัว (จำนวน.....ตัว)			
ไก่ (จำนวน.....ตัว)			
เป็ด (จำนวน.....ตัว)			
อื่นๆ ไร่ ไร่.....			
รวมรายได้			

2.2 รายได้นอกภาคการเกษตร (ก่อนและหลังเปลี่ยนสิทธิ ระยะเวลา 5 ปี)

รายได้นอกภาคการเกษตร	ไม่เปลี่ยน (บาท/ปี)	ก่อนเปลี่ยน (บาท/ปี)	หลังเปลี่ยน (บาท/ปี)
เก็บหาของป่า			
รับจ้าง (ไร่ ไร่).....			
ค้าขาย			
ให้เช่าที่ดิน			
ขายที่ดิน			
เงินเดือน			
ลูกหลานเงินส่งมาให้			
อื่นๆ ไร่ ไร่.....			
รวมรายได้			

3. รายจ่ายของครัวเรือน/ปี

3.1 รายจ่ายในภาคการเกษตร (ก่อนและหลังเปลี่ยนสิทธิ ระยะเวลา 5 ปี)

ที่มาของรายจ่าย	รายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน (บาท/ปี)		
	ไม่เปลี่ยน	ก่อนเปลี่ยน	หลังเปลี่ยน
พืช ระบุ.....			
ค่าพันธุ์			
ค่าเตรียมดิน(โดยเครื่องจักร)			
ค่าปลูก			
ค่าใส่ปุ๋ยเคมี			
ค่ากำจัดวัชพืช			
ค่าฉีดยาป้องกันกำจัดโรคแมลง			
ค่าเก็บเกี่ยว			
ค่าสีนวด			
ค่าขนส่ง			
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ(โปรดระบุ).....			
รวมรายจ่าย			

3.2 รายจ่ายนอกภาคการเกษตร (ก่อนและหลังเปลี่ยนสิทธิ ระยะเวลา 5 ปี)

ที่มาของรายจ่าย	ค่าใช้จ่าย (บาท/ปี)		
	ไม่เปลี่ยน (บาท)	ก่อนเปลี่ยน (บาท)	หลังเปลี่ยน (บาท)
ค่าอาหาร			
ค่าเล่าเรียนบุตร (ค่าเทอม/หนังสือ)			
ค่ารักษาพยาบาล			
ค่าน้ำ / ค่าไฟ			
ค่าน้ำมัน			
ค่าโทรศัพท์			
ค่าเหล้า			

ที่มาของรายจ่าย	ค่าใช้จ่าย (บาท/ปี)		
	ไม่เปลี่ยน (บาท)	ก่อนเปลี่ยน (บาท)	หลังเปลี่ยน (บาท)
ค่าบุหรี			
เครื่องดื่มชูกำลัง			
ค่าภาษีสังคม			
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ			
รวมรายจ่าย			

4. เงินออมและภาวะหนี้สินมีในครัวเรือนของท่าน

4.1 ท่านมีเงินออมหรือไม่

()1 ไม่มี

()2 มี จำนวน.....บาท

4.2 ลักษณะการออม

()1 ฝากธนาคาร

()2 สหกรณ์ออมทรัพย์

()3 เก็บไว้ที่บ้าน

()4 อื่นๆ.....

4.3 ท่านมีหนี้สินหรือไม่

()1 ไม่มี

()2 มี (โปรดระบุ).....

แหล่งเงินทุน	จำนวนเงินกู้ (บาท)			อัตราดอกเบี้ย (ร้อยละปี)	หนี้คงเหลือ (บาท)		
	ไม่ เปลี่ยน	ก่อน เปลี่ยน	หลัง เปลี่ยน		ไม่ เปลี่ยน	ก่อน เปลี่ยน	หลัง เปลี่ยน
ประเภทในระบบ							
สหกรณ์การเกษตร							
กองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน)							
ธ.ก.ส.							
อื่นๆ โปรดระบุ.....							
รวมเงินในระบบ							

แหล่งเงินทุน	จำนวนเงินกู้ (บาท)			อัตราดอกเบี้ยร้อยละ/ปี	หนี้คงเหลือ (บาท)		
	ไม่เปลี่ยน	ก่อนเปลี่ยน	หลังเปลี่ยน		ไม่เปลี่ยน	ก่อนเปลี่ยน	หลังเปลี่ยน
ประเภทนอกระบบ พ่อค้าคนกลาง/ นายทุน							
อื่นๆ โปรด ระบุ.....							
รวมเงินนอกระบบ							

5. ก่อนการเปลี่ยนสิทธิท่านเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรใดบ้าง (ถ้าไม่เปลี่ยนสิทธิข้ามไปข้อ 6)

- () 1 กลุ่มสหกรณ์การเกษตร () 2 กองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน)
 () 3 กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ () 4 ธ.ก.ส.
 () 5 อื่นๆ โปรดระบุ.....

6. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตรใดบ้าง

- () 1 กลุ่มสหกรณ์การเกษตร () 2 กองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน)
 () 3 กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ () 4 ธ.ก.ส.
 () 5 อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ท่านมีปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินมีหรือไม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1 พื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ () 2 ขาดแรงงาน
 () 3 มีการพังทลายของหน้าดิน () 4 ต้องใช้สารเคมี ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืชมาก
 () 5 ขาดแคลนแหล่งน้ำ () 6 ดินไม่เหมาะสมต่อการทำเกษตร
 () 7 ไกลบ้าน () 8 โรคและแมลงระบาด
 () 9 ภัยธรรมชาติ () 10 ราคาผลผลิตไม่แน่นอน
 () 11 อื่นๆ(โปรดระบุ).....

8. ครอบครัวของท่านมีการพึงพิงทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรบ้าง

- () 1 ตัดไม้ () 2 หาสมุนไพร
 () 3 หาหน่อไม้ () 4 อื่นๆ.....

ตอนที่ 4 การดำเนินการของสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.)

1. ที่ผ่านมา ส.ป.ก. ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือไม่(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1 วิชาทฤษฎีชุมชน () 2 นิคมเศรษฐกิจพอเพียง
 () 3 เรื่องการจัดที่ดิน () 4 สินเชื่อกองทุนการปฏิรูปที่ดิน
 () 5 อาสาสมัครปฏิรูปที่ดิน () 6 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน
 () 7 กิจกรรมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส พัฒนาอาชีพ
 () 8 กฎระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินเมื่อได้รับ ส.ป.ก.4-01
 () 9 แปลงสินทรัพย์เป็นทุน () 10 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

2. ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ความรู้ของ ส.ป.ก. จะเป็นประโยชน์ต่อท่านอย่างไร

รายการส่งเสริม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
2.1 วิชาทฤษฎีชุมชน					
2.2 นิคมเศรษฐกิจพอเพียง					
2.3 เรื่องการจัดที่ดิน					
2.4 สินเชื่อกองทุนปฏิรูปที่ดิน					
2.5 อาสาสมัครปฏิรูปที่ดิน					
2.6 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ชุมชน					
2.7 กิจกรรมลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส พัฒนาอาชีพ					
2.8 กฎระเบียบการใช้ประโยชน์ ที่ดินเมื่อได้รับ ส.ป.ก.4-01					
2.9 การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน					

**ตอนที่ 5 การได้รับข่าวสารด้านการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร และการได้รับประโยชน์จากหน่วยงาน
ภาครัฐ**

1. ที่ผ่านมามีท่านเคยได้รับข่าวสารด้านการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐหรือไม่
เช่น กิจกรรมการส่งเสริม การฝึกอบรม การประชาสัมพันธ์

ไม่เปลี่ยน	ก่อนการเปลี่ยน	หลังการเปลี่ยน
☐ ไม่เคย	☐ ไม่เคย	☐ ไม่เคย
☐ เคย ประมาณ.....ครั้ง	☐ เคย ประมาณ.....ครั้ง	☐ เคย ประมาณ.....ครั้ง

2. การได้รับรู้ข่าวสารด้านการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของท่านได้รับจากหน่วยงานใดมากที่สุด
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ไม่เปลี่ยน	ก่อนการเปลี่ยน	หลังการเปลี่ยน
☐ อำเภอ	☐ อำเภอ	☐ อำเภอ
☐ อบต.	☐ อบต.	☐ อบต.
☐ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	☐ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	☐ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
☐ เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง	☐ เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง	☐ เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง
☐ ครู	☐ ครู	☐ ครู
☐ ส.ป.ก.	☐ ส.ป.ก.	☐ ส.ป.ก.
☐ พระ	☐ พระ	☐ พระ
☐ อื่น โปรดระบุ	☐ อื่นโปรดระบุ	☐ อื่น โปรดระบุ

3. ท่านให้ความเชื่อถือกับผู้นำท้องถิ่นกลุ่มใดมากที่สุด (ตอบข้อที่ท่านคิดว่าเชื่อถือผู้นำท้องถิ่นมากที่สุด 4 ลำดับ โดย มากที่สุด = 1 รองลงมาเป็น 2 และ 3, 4 ตามลำดับ)

ไม่เปลี่ยนสิทธิ	ก่อนเปลี่ยนสิทธิ	หลังเปลี่ยนสิทธิ
... ไม่มีเลย	... ไม่มีเลย	... ไม่มีเลย
... ผู้ใหญ่บ้าน	... ผู้ใหญ่บ้าน	... ผู้ใหญ่บ้าน
... กำนัน	... กำนัน	... กำนัน
... เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง	... เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง	... เพื่อนบ้าน/ญาติพี่น้อง
... ครู	... ครู	... ครู
... ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน	... ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน	... ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน
... สจ.	... สจ.	... สจ.
... สส.	... สส.	... สส.
... ผู้นำศาสนา	... ผู้นำศาสนา	... ผู้นำศาสนา
... อื่น โปรดระบุ.....	... อื่น โปรดระบุ.....	... อื่น โปรดระบุ.....

4. ข้อเสนอแนะ (ด้านการดำเนินงานของ ส.ป.ก.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นางสาวยุพา ราชจินดา
วัน เดือน ปี ที่เกิด	12 มกราคม 2521
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) เกียรตินิยมอันดับ 2 วิชาเอก บริหารธุรกิจ (การตลาด) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา (2545)
ตำแหน่งปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ปฏิรูปที่ดิน 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์